

Regnskapsstatistikk for finansielle foretak 1990-1997

Accounting Statistics for financial enterprises 1990-1997

Norges offisielle statistikk

I denne serien publiseres hovedsakelig primærstatistikk, statistikk fra statistiske regnskapssystemer og resultater fra spesielle tellinger og undersøkelser. Serien har først og fremst referanse- og dokumentasjonsformål. Presentasjonen skjer vesentlig i form av tabeller, figurer og nødvendig informasjon om datamaterialet, innsamlings- og bearbeidingsmetoder, samt begreper og definisjoner. I tillegg gis det en kort oversikt over hovedresultatene.

Serien omfatter også publikasjonene Statistisk årbok, Historisk statistikk og Regionalstatistikk, samt Standarder for norsk statistikk og Veiviser i norsk statistikk.

Official Statistics of Norway

This series consists mainly of primary statistics, statistics from statistical accounting systems and results of special censuses and surveys, for reference and documentation purposes. Presentation is basically in the form of tables, figures and necessary information about data, collection and processing methods, and concepts and definitions. In addition, a short overview of the main results is given.

The series also includes the publications Statistical Yearbook of Norway, Historical Statistics and Regional Statistics, as well as Standards for Norwegian Statistics and Guide to Norwegian Statistics.

© Statistisk sentralbyrå, februar 1999
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen,
vennligst oppgi Statistisk sentralbyrå som kilde.

ISBN 82-537-4633-4
ISSN 1501-2808

Emnegruppe

10.13 Finansiell tjenesteyting og forsikring

Emneord

Offentlige banker
Forretnings- og sparebanker
Finansieringsselskaper
Kredittforetak
Livs- og skadeforsikring
Pensjonskasser og pensjonsfond
Verdipapirfond
Finansielle foretak ellers

Design: Enzo Finger Design
Trykk: Falch Hurtigtrykk

Standardtegn i tabeller	Symbols in tables	Symbol
Tall kan ikke forekomme	Category not applicable	.
Oppgave mangler	Data not available	..
Oppgave mangler foreløpig	Data not yet available	...
Tall kan ikke offentliggjøres	Not for publication	:
Null	Nil	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	Less than 0.5 of unit employed	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	Less than 0.05 of unit employed	0,0
Foreløpige tall	Provisional or preliminary figure	*
Brudd i den loddrette serien	Break in the homogeneity of a vertical series	—
Brudd i den vannrette serien	Break in the homogeneity of a horizontal series	
Rettet siden forrige utgave	Revised since the previous issue	r

Forord

Denne publikasjonen inneholder årlig regnskapsstatistikk for perioden 1990-1997 for de finansielle foretakene som inngår i kredittmarkedsstatistikken: banker, statlige låneinstitutter, finansieringsforetak, forsikringsselskaper, pensjonskasser og -fond, verdipapirfond og finansielle holdingselskaper. Statistikken presenteres på en standardisert form basert på internasjonale prinsipper og retningslinjer, slik disse er trukket opp i FN og EUs nasjonalregnskapsstandarder.

Årlig regnskapsstatistikk for finansielle foretak ble tidligere presentert enkeltvis i flere ulike NOS-publikasjoner, men etter 1986 har statistikken vært utgitt i serien "Bank- og kredittstatistikk. Aktuelle tall". I publikasjonen som nå foreligger er det lagt større vekt enn tidligere på å presentere oversiktlige balanse- og resultatregnskapstabeller, og det er første gang tall for alle typer finansielle foretak samles i en publikasjon.

Konsulent Ole Marius Tidemann har ledet arbeidet med publikasjonen og skrevet tekstavnittene. Konsulent Hilde Berge Aasen og konsulent Rolf Marius Torsvik har hatt ansvaret for utarbeiding av tabellene. Ansvarlig seksjonsleder er Anna Rømo, Seksjon for offentlige finanser og kredittmarkedsstatistikk.

Statistisk sentralbyrå,
Kongsvinger, 12. desember 1998

Svein Longva

Olav Ljones

Preface

This publication contains yearly accounting figures for the period 1990-1997 for financial enterprises included in the credit market statistics: banks, finance companies, insurance companies, pension funds, unit trusts and financial holding corporations. The statistics are presented in a standardised form based on international principles and guidelines given in the national accounting standards from UN and EU.

In this publication, more stress than earlier are placed on presenting summary balance sheets and profit and loss accounts, and for the first time figures for all types of financial enterprises are collected in a single publication.

Executive Officer Ole Marius Tidemann has been in charge of the preparation of this publication and has written the texts. Executive Officers Hilde Berge Aasen and Rolf Marius Torsvik are responsible for the production of the tables. Head of Division for Public Finance and Credit Market Statistics is Anna Rømo.

Statistics Norway,
Oslo/Kongsvinger, 12 December 1998

Svein Longva

Olav Ljones

Innhold

Figurregister	7
Tabellregister	8
1. Formål	11
2. Opplegg og gjennomføring	11
2.1 Grunnlag for statistikken	11
2.2 Omfang	11
2.3 Datainnsamling	12
3. Begreper og kjenntegn	13
3.1 De finansielle foretakene i kredittmarkedsstatistikken	13
3.2 Gruppering av finansobjekter i balansen	16
3.3 Sektor- og næringsgruppering	18
4. Feilkilder og usikkerhet ved resultatene	18
4.1 Innsamlings- og bearbeidingsfeil	18
4.2 Kontroll og avstemming	19
5. Bruk av tabellene	19
6. Noen hovedresultater	20
6.1 Antall og forvaltningskapital	20
6.2 Utlån og innskudd	23
6.3 Resultattall	27
Tabelldel	52
Vedlegg	80
A. Tabellforspalter på engelsk	80
B. Gruppering etter institusjonell sektor	95
C. Institusjonelle sektorer	96
D. Aggregerte næringskoder	98
Utkomne publikasjoner	
Tidligere utkommet på emneområdet	99
De sist utgitte publikasjonene i serien Norges Offisielle Statistikk	100

Contents

List of figures	9
List of tables	10
1. Purpose	32
2. Design and implementation	32
2.1 Basis for the statistics	32
2.2 Coverage	32
3. Concepts and definitions	33
3.1 The financial enterprises in the credit market statistics	33
3.2 Classification of financial instruments	36
3.3 Classification of institutional sectors and industries	37
4. Sources of error and elements of uncertainty	37
4.1 Collection and processing error	37
4.2 Inspection and reconciliation	38
5. Use of the tables	38
6. Some main results	39
6.1 Number and total assets	39
6.2 Loans and deposits	42
6.3 Profit and loss figures	46
Tables	52
Annexes	80
Publications	
Previously issued on the subject	99
Recent publications in the series Official Statistics of Norway	100

Figurregister

6. Noen hovedresultater

6.1	Forvaltningskapitalen i finansinstitusjonene ved utgangen av året. 1990-1997	21
6.2	Antall finansielle foretak ved utgangen av året. 1990-1997	21
6.3	Forvaltningskapitalen i verdipapirfond ved utgangen av året. 1990-1997	22
6.4	Totale utlån fra finansinstitusjoner ved utgangen av året. 1990-1997	23
6.5	Utlån til publikum fra finansinstitusjoner ved utgangen av året. 1990 - 1997	23
6.6	Markedsandeler utlån til publikum ved utgangen av året. 1990	24
6.7	Markedsandeler utlån til publikum ved utgangen av året. 1997	24
6.8	Totale innskudd i bankene ved utgangen av året. 1990-1997	25
6.9	Innskudd fra publikum i forretningbankene ved utgangen av året. 1990-1997	26
6.10	Innskudd fra publikum i sparebankene ved utgangen av året. 1990-1997	26
6.11	Årsresultatet i bankene. 1990-1997	27
6.12	Årsresultatet i finansieringsforetakene. 1990-1997	27
6.13	Rentenettoen i banker og finansieringsforetak. 1990-1997	28
6.14	Rentemarginen i bankene. 1990 - 1997	28
6.15	Driftsresultat før tap og nedskrivninger i banker og finansieringsforetak. 1990-1997	29
6.16	Tap og nedskrivninger i banker og finansieringsforetak. 1990-1997	29
6.17	Årsresultatet i livs- og skadeforsikringselskaper. 1990-1997	30
6.18	Premieinntekter og erstatninger i livsforsikringselskapene. 1990-1997	30
6.19	Premieinntekter og erstatninger for egen regning i skadeforsikringselskapene. 1990-1997	30
6.20	Netto finansinntekter for livs- og skadeforsikring i perioden 1990-1997	31

Tabellregister

6. Noen hovedresultater

6.1	Finansielle foretak. Antall og forvaltningskapital (milliarder kroner) pr. 31. desember. 1990-1997	20
6.2	Finansinstitusjoner. Utlån til publikum pr. 31. desember. 1990-1997. Mill. kr	24
6.3	Finansinstitusjoner. Utlån til utvalgte næringer pr. 31. desember. 1990-1997. Prosent	25

Tabelldel

1.	Norges Bank. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	52
2.	Norges Bank. Resultatregnskap. 1990 - 1997. Mill. kr	53
3.	Forretningsbanker inkl. Postbanken. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	54
4.	Forretningsbanker inkl. Postbanken. Resultatregnskap. 1990 - 1997. Mill. kr	55
5.	Sparebanker. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	56
6.	Sparebanker. Resultatregnskap. 1990 - 1997. Mill. kr	57
7.	Statlige låneinstitutter. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	58
8.	Statlige låneinstitutter. Resultatregnskap. 1990 - 1997. Mill. kr	59
9.	Kredittforetak. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	60
10.	Kredittforetak. Resultatregnskap. 1990 - 1997. Mill. kr	61
11.	Finansieringsselskaper. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	62
12.	Finansieringsselskaper. Resultatregnskap. 1990 - 1997. Mill. kr	63
13.	Livsforsikringsselskaper. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	64
14a.	Livsforsikringsselskaper. Resultatregnskap. 1990 - 1995. Mill. kr	65
14b.	Livsforsikringsselskaper. Resultatregnskap. 1995 - 1997. Mill. kr	66
15.	Skadeforsikringsselskaper. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	67
16a.	Skadeforsikringsselskaper. Resultatregnskap. 1990 - 1995	68
16b.	Skadeforsikringsselskaper. Resultatregnskap. 1995 - 1997	69
17.	Private pensjonskasser og -fond. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	70
18.	Private pensjonskasser og -fond. Resultatregnskap. 1990 - 1997. Mill. kr	71
19.	Kommunale pensjonskasser og -fond. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	72
20.	Kommunale pensjonskasser og -fond. Resultatregnskap. 1990 - 1997. Mill. kr	73
21.	Fellesordningen for tariffestet pensjon. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	74
22.	Fellesordningen for tariffestet pensjon. Resultatregnskap. 1990 - 1997. Mill. kr	75
23.	Avtalefestet pensjon. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	75
24.	Avtalefestet pensjon. Resultatregnskap. 1990 - 1997. Mill. kr	76
25.	Verdipapirfond. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1990 - 1997. Mill. kr	76
26.	Verdipapirfond. Resultatregnskap. 1996 - 1997. Mill. kr	77
27.	Finansielle holdingselskaper. Balanse etter finansobjekt pr. 31. desember. 1994 - 1997. Mill. kr	78
28.	Finansielle holdingselskaper. Resultatregnskap. 1994 - 1997	79

List of figures

6. Some main results

6.1	Financial institutions' total assets at the end of the year. 1990-1997	40
6.2	Number of financial institutions at the end of the year. 1990-1997.....	40
6.3	Unit trusts' total assets at the end of the year. 1990-1997	41
6.4	Total loans from financial institutions at the end of the year. 1990-1997	42
6.5	Financial institutions loans to the public at the end of the year. 1990-1997	43
6.6	Market shares of loans to the public at the end of the year. 1990	44
6.7	Market shares of loans to the public at the end of the year. 1997	44
6.8	Total deposits in the banks at the end of the year. 1990-1997	45
6.9	Commercial banks' deposits from the public and from abroad at the end of the year. 1990-1997	46
6.10	Savings banks' deposits from the public and from abroad at the end of the year. 1990-1997	46
6.11	Commercial and savings banks' profit/loss for the year. 1990-1997	47
6.12	Finance and mortgage companies' profit/loss for the year. 1990-1997	47
6.13	Net interest in banks and finance and mortgage companies. 1990-1997	48
6.14	Commercial and savings banks' interest differential. 1990-1997	48
6.15	Operating profit before losses and write-downs 1990-1997	49
6.16	Losses and write-downs 1990-1997	49
6.17	Insurance companies' profit/loss for the year. 1990-1997	50
6.18	Premiums and claims for life insurance. 1990-1997	50
6.19	Premiums and claims for own account for non-life insurance. 1990-1997	50
6.20	Net financial income for life and non-life insurance in the period 1990-1997	51

List of tables

6. Some main results

6.1	Financial institutions. Number and total assets (Billion kroner) per 31 December 1990-1997	39
6.2	Financial institutions. Loans to the public per 31 December 1990-1997. Million kroner	43
6.3	Financial institutions. Loans to selected industries per 31 December 1990-1997. Million kroner	45

Tables

1.	Central Bank of Norway. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner	52
2.	Central Bank of Norway. Profit and loss account. 1990 - 1997. Million kroner	53
3.	Commercial banks incl. Postal Bank. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner	54
4.	Commercial banks incl. Postal Bank. Profit and loss account. 1990 - 1997. Million kroner	55
5.	Savings banks. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner	56
6.	Savings banks. Profit and loss account. 1990 - 1997. Million kroner	57
7.	State lending institutions. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner	58
8.	State lending institutions. Profit and loss account. 1990 - 1997. Million kroner	59
9.	Mortgage companies. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner ...	60
10.	Mortgage companies. Profit and loss account. 1990 - 1997. Million kroner	61
11.	Finance companies. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner	62
12.	Finance companies. Profit and loss account. 1990 - 1997. Million kroner	63
13.	Life insurance companies. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner	64
14a.	Life insurance companies. Profit and loss account. 1990 - 1995. Million kroner	65
14b.	Life insurance companies. Profit and loss account 1995 - 1997. Million kroner	66
15.	Non-life insurance companies. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner	67
16a.	Non-life insurance companies. Profit and loss account. 1990 - 1995. Million kroner	68
16b.	Non-life insurance companies. Profit and loss account 1995 - 1997. Million kroner	69
17.	Private pension schemes and funds. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner	70
18.	Private pension schemes and funds. Profit and loss account. 1990 - 1997. Million kroner	71
19.	Municipal pension schemes and funds. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner	72
20.	Municipal pension schemes and funds. Profit and loss account. 1990 - 1997. Million kroner	73
21.	Joint Pension under Collective Agreement. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner	74
22.	Joint Pension under Collective Agreement. Profit and loss account. 1990 - 1997. Million kroner	75
23.	Agreement Based Pension. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner	75
24.	Agreement Based Pension. Profit and loss account. 1990 - 1997. Million kroner	76
25.	Unit trusts. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1990 - 1997. Million kroner	76
26.	Unit trusts. Profit and loss account. 1996 - 1997. Million kroner	77
27.	Financial holding companies. Balance sheet by financial instrument per 31. December. 1994 - 1997. Million kroner	78
28.	Financial holding corporations. Profit and loss account. 1994 - 1997	79

1. Formål

Den årlige regnskapsstatistikken for finansielle foretak er en sentral del av kredittmarkedsstatistikken i Statistisk sentralbyrå, og har siden 1986 vært publisert i serien «Bank- og kredittstatistikk. Aktuelle tall». Ønsket om å nå ut til en bredere krets av brukere, samt å etablere en engelskspråklig publikasjon fra kredittmarkedet i Norge, har gjort at årstallene nå publiseres som en del av serien Norges Offisielle Statistikk (NOS).

Statistisk sentralbyrå publiserer kvartals- og årsstatistikk for banker, statlige låneinstitutter, finansieringsforetak og verdipapirfond (bare årsstatistikk) på et mer aggregert nivå enn tidligere. Omleggingen fant sted fra og med 1. kvartal 1996 og har sin bakgrunn i at den mest detaljerte måneds-, kvartals- og årsstatistikken for disse foretakene fra dette tidspunkt publiseres som en del av finansstatistikken til Norges Bank. Statistisk sentralbyrå har imidlertid ennå ansvaret for publisering av statistikk for forsikringsselskaper, pensjonskasser og -fond, pensjonsordningene Avtafestet pensjon (AFP) og Fellesordningen for tariffestet pensjon (FTP), samt finansielle holdingselskaper. Formålet med publikasjonen er derfor å gi en samlet fremstilling av den årlige regnskapsstatistikken for finansielle foretak i Norge for perioden 1990-1997.

Statistikken presenteres som balanse- og resultatregnskapstabeller. Disse er basert på de prinsipper og definisjoner som gjelder for Statistisk sentralbyrås kredittmarkedsstatistikk, i stor grad samsvarende med FNs standard for regnskapsoppstillinger gitt i «A System of National Accounts» fra 1993 (SNA 1993). Norge er som EØS-medlem imidlertid forpliktet til å følge forordningene i EUs nasjonalregnskapsstandard «The European System of National and Regional Accounts» (ESA 1995). Denne er i samsvar med FN-standard, men mer fokusert på forholdene i den Europeiske Union.

I tillegg til statistikk i tabellform og en presentasjon av hovedresultater fra perioden, gir publikasjonen en fylldig dokumentasjon av grunnlaget for statistikken og en redegjørelse for hvilke begreper og kjennetegn som benyttes i kredittmarkedsstatistikken.

Hovedtallene i publikasjonen vil årlig bli ajourført i Ukens statistikk, og tabeller som er publisert i Ukens statistikk er også tilgjengelig på internett (<http://www.ssb.no/>).

2. Opplegg og gjennomføring

2.1 Grunnlag for statistikken

Statistikken bygger på balanse- og resultatregnskapsoppgaver fra foretakene (kf. avsn. 2.2), i hovedsak rapportert på maskinlesbart medium (via linje eller diskett), men også manuelt på skjema eller korreksjonsformular.

Hoveddelen av oppgavene innhentes med hjemmel i lov om tilsynet for kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper og verdipapirhandel mv. av 7. desember 1956 nr. 1 (kredittilsynsloven). Rapportering fra statlige låneinstitutter blir innhentet med hjemmel i lov om offisiell statistikk og Statistisk sentralbyrå av 16. juni 1989 nr. 54 (statistikkloven).

Statistikken er basert på totaltelling av enhetene med unntak av de private pensjonskassene og -fondene, hvor det kun foretas totaltelling hver femte år. For de øvrige årene baseres statistikken på et utvalg av foretak, der alle pensjonskasser med en forvaltningskapital på 100 millioner kroner eller mer tas med i utvalget.

2.2 Omfang

Den statistiske enheten som danner basis for regnskapsoppgavene er *foretaket*. Generelt defineres foretaket som den minste kombinasjon av juridiske enheter som produserer varer og tjenester, og som har selvstendig beslutningsmyndighet. I de fleste tilfeller vil foretaket være identisk med den juridiske enheten, det vil f.eks. si et aksjeselskap.

Følgende finansielle foretak er rapporteringspliktige og representert i kredittmarkedsstatistikken fra SSB:

Foretak	Antall 31.12.97
• Norges Bank	1
• Forretningsbanker inkl. Postbanken	21
• Sparebanker	133
• Statlige låneinstitutter	6
• Kredittforetak	9
• Finansieringsselskaper	47
• Livsforsikringsselskaper (inkl. unit linked-selskaper, dvs. selskaper som driver livsforsikring med investeringsvalg)	15
Herav: Livsforsikringsselskaper	10
• Skadeforsikringsselskaper (inkl. branntrygdslag og sjøtrygdslag)	107
Herav: Skadeforsikringsselskaper	48
• Private pensjonskasser og -fond	306
• Kommunale pensjonskasser og -fond	23
• Verdipapirfond	233
• Finansielle holdingselskaper	10

Det utarbeides dessuten også regnskapsstatistikk, basert på årsberetninger, for pensjonsordningene Avtalefestet pensjon (AFP) og Fellesordningen for tariffestet pensjon (FTP).

Norges Bank, forretningsbanker inkl. Postbanken og sparebanker går i noen sammenhenger under fellesbetegnelsen «banker», mens kredittforetak og finansieringsselskaper betegnes som «finansieringsforetak».

Oppgaver fra banker, statlige låneinstitutter, finansieringsforetak og forsikringsselskaper publiseres av Statistisk sentralbyrå på kvartalsvis og årlig basis, mens det for de øvrige foretakene kun utarbeides årsstatistikk. Norges Bank publiserer i tillegg månedsoppgaver og mer detaljerte kvartals- og årsoppgaver i sitt hefte «Finansstatistikk». Forsikringsselskapene blir imidlertid ikke dekket av Norges Bank, mens verdipapirfondene kun er dekket på årsbasis. En nærmere beskrivelse av de enkelte institusjonstypene finnes i kapittel 3, avsnitt 3.1.

Dette er i all hovedsak de institusjonstyper som driver finansiell tjenesteyting ifølge den europeiske næringsstandard NACE Rev.1, og det presenteres i denne publikasjonen årsstatistikk for samtlige av disse. Inndelingen ovenfor følger SSBs standard for institusjonell sektorgruppering, som er en oppdeling av hovednæringene etter institusjonstype i tråd med FN-standard SNA 1993.

- Finansnæringen omfatter i tillegg foretak som driver *hjelpesvirksomhet* for finansiell tjenesteyting, men foreløpig har kredittmarkedsstatistikken ingen dekning av disse. Imidlertid er det iverksatt tiltak for å kartlegge hele hovednæringen, hvor noen vil bli rapporteringspliktige allerede for regnskapsåret 1997. Foretakene som inngår i næringen «hjelpesvirksomhet for finansiell tjenesteyting» kan grupperes som følger:

- foretak som driver administrasjon av finans- og forsikringsmarkedet
- fonds-, aksje- og forsikringsmeklere
- kreditt- og låneformidling og assurandørvirksomhet drevet som selvstendig virksomhet

2.3 Datainnsamling

Fra 1.1.1996 overtok Norges Bank arbeidet med innhenting, bearbeiding og publisering av den mest detaljerte måneds-, kvartals- og årsstatistikken for banker, statlige låneinstitutter og finansieringsforetak (bankrapporteringen), samt den årlige statistikken for verdipapirfond. SSB publiserer imidlertid fremdeles kvartals- og årsoppgaver for de rapporteringspliktige finansielle foretakene (kf. avsn. 2.2), og har fremdeles ansvaret for mottak og bearbeiding av oppgavene fra forsikringsselskaper, pensjonskasser og -fond og Fellesordningen for tariffestet pensjon (FTP) og Avtalefestet pensjon (AFP). Det samme gjelder oppgaver fra de finansielle holdingselskapene som startet rapporteringen først for regnskapsåret 1996.

Fra og med regnskapsåret 1996 ble det foretatt omfattende endringer i regnskapsforskriftene for forsikringsselskaper slik at disse ble tilpasset EUs regnskapsdirektiv. På denne bakgrunn ble det utarbeidet nye regnskapsrapporter hvor formålet var å samordne myndighetenes datainnhenting, oppfylle internasjonale krav til rapportering, samt å få rapporteringen over på elektronisk form. Fra første kvartal 1998 leverer forsikringsselskapene data etter det nye rapporteringsopplegget og det blir benyttet samme tekniske databaseløsning som for bankrapporteringen, med lokalisering i Norges Bank. I tillegg til Statistisk sentralbyrå og Norges Bank er også Kredittilsynet tilknyttet databasesystemet og bruker oppgavene for tilsynsformål.

3. Begreper og kjennetegn

3.1 De finansielle foretakene i kredittmarkedsstatistikken

Kredittmarkedsstatistikken i Statistisk sentralbyrå omfatter flere typer finansielle foretak enn de tradisjonelle finansinstitusjonene, som gjerne omfatter banker, statlige låneinstitutter, finansieringsforetak og forsikringselskaper (kf. avsn. 2.2). Nedenfor følger en kort beskrivelse av de finansielle foretakene som er dekket av kredittmarkedsstatistikken.

Norges Bank

Som landets sentralbank har Norges Bank et spesielt ansvar for å opprettholde tilliten til det finansielle systemet og er derfor tillagt en rekke rådgivende, utøvende og kontrollerende funksjoner knyttet til valuta-, penge- og kredittpolitikken. Norges Bank har også enerett til å utstede sedler og mynt, og skal videre fremme et effektivt betalingssystem og fungere som bankforbindelse for staten og de private bankene. Fra 1996 har sentralbanken i tillegg ansvaret for den operative forvaltningen av Statens Petroleumsfond. Norges Bank utøver bl.a. følgende funksjoner som gjør banken til en sentral institusjon i kredittmarkedet:

- styring av rente- og likviditetsforholdene i de innenlandske penge- og kapitalmarkeder
- intervensjoner i valutamarkedet
- forvaltning av landets offisielle valutabeholdning

I forhold til lånemarkedet har Norges Bank først og fremst en oppgave som bankenes bank. Denne oppgaven består i å låne ut midler og motta innskudd fra forretnings- og sparebankene, og gjennom utlån til bankene styres i hovedsak tilbudet av primære likvider. I tillegg styrer Norges Bank likviditeten gjennom å kjøpe og selge sertifikater og obligasjoner i markedet og ved å foreta valutatransaksjoner. Norges Bank tar ordinært ikke imot innskudd fra publikum og låner heller ikke ut noe av betydning til andre enn banker. Sentralbankens utlån til forretnings- og sparebanker er betraktelig redusert de siste årene. Dette har blant annet sammenheng med at bankene i større grad enn tidligere finansierer seg gjennom obligasjonsmarkedet.

Forretningsbanker inkl. Postbanken og sparebanker

Bankene driver primært utlånsvirksomhet. Banklovene gir bankene en eksklusiv rett til å motta innskudd fra en ubestemt krets av innskyttere, noe som i forhold til andre finansinstitusjoner gir dem en unik kilde til finansiering av virksomheten. De er videre karakterisert ved et allsidig tjenestespekter, hvor virksomheten bl.a. omfatter kapitalformidling (bankene mottar innskudd fra de som har ledig kapital

og plasserer midlene som utlån til de som har et likviditetsbehov), betalingsformidling (bankene overfører penger via bankgiro/postgiro, sjekker, remisser, remburser etc. fra en avsender til betalingsmottaker), valutaomsetning og fondsforvaltning.

Tradisjonelt har bankene betjent ulike kundegrupper. Forretningsbankene har i første rekke betjent næringslivet, mens sparebankene og Postbanken hovedsakelig har betjent personkunder. Dette skillet er imidlertid i ferd med å bli utvisket, men likevel er sparebankene normalt mindre, har et mindre produktspekter og er mer geografisk sentrert om ett lokalt område enn forretningsbankene. Antall sparebanker er betydelig redusert de siste årene, bl.a. på grunn av fusjoner.

De viktigste balansepostene for bankene er de tradisjonelle banktjenestene innskudd og utlån. Bankinnskudd er bankenes største passivpost, og ved utgangen av 1997 utgjorde disse gjennomsnittlig 71 % av bankenes forvaltningskapital. Den største aktivaposten er disponerte utlån, som pr. 31. desember 1997 utgjorde gjennomsnittlig 80 % av bankenes forvaltningskapital.

Forretnings- og sparebankene har anledning til å utstede både sertifikater og obligasjoner (ikke Postbanken). I 1990 ble løpetidsbegrensningen på bankenes obligasjonslån opphevet og dette har etter hvert bidratt til at forretnings- og sparebankene i større grad finansierer sin virksomhet gjennom obligasjonsmarkedet, i motsetning til tidligere hvor lån i Norges Bank var en viktig finansieringskilde.

Postbanken ble etablert i 1995 og er en videreføring av Norges Postbank (tidligere Postsparebanken) og Postgiro, men har via en egen særlov fått en mer selvstendig stilling enn de tidligere institusjonene hadde. Postbanken skal konkurrere på linje med forretnings- og sparebankene og er i hovedsak underlagt de samme institusjonelle og finansielle rammebetingelser som disse.

Når betegnelsen «forretningsbanker» benyttes i publikasjonen vil det være underforstått forretningsbanker inkl. Postbanken.

I forbindelse med liberaliseringen av kredittmarkedet har skillelinjene mellom banker og andre finansinstitusjoner blitt mindre. Blant annet har det foregått fusjoner mellom banker, kredittforetak er omdannet til banker, og det har i de senere år foregått en utvikling mot etablering av bank- og forsikringsvirksomhet og andre typer finansiell tjenesteyting innenfor samme konsern.

Finansieringsforetak

Finansieringsforetak er en fellesbetegnelse på finansinstitusjoner utenom banker, forsikringselskaper

per, finansielle holdingselskaper og låneformidlingsforetak som har lov til å drive finansieringsvirksomhet i henhold til finansieringsvirksomhetsloven. Hovedskillet går mellom de obligasjonsutstedende, kredittforetakene, og de øvrige som betegnes finansieringsselskaper.

Kredittforetak

Kredittforetakene skaffer til veie sine midler gjennom utstedelse av kredittsertifikater og obligasjoner i det innlandske og utenlandske markedet. Av foretakenes samlede gjeld ved utgangen av 1997 var 72 prosent obligasjonslån, mens sertifikatlåne utgjorde 7 prosent. Foretakene yter mellomlange og langsiktige kreditter, hovedsakelig til næringsliv og privatpersoner, mot sikkerhet i fast eiendom og produksjonsmidler (pantelån). Det ytes også kreditt til finansinstitusjoner og offentlig forvaltning. Disponerte utlån utgjorde 78 prosent av foretakenes samlede forvaltningskapital ved utgangen av 1997. Kredittforetakenes pantelån skiller seg fra f.eks. livsforsikringsselskapenes og bankenes pantelån ved at de er uoppsigelige fra långivers (kredittforetakets) side.

Det har skjedd en vesentlig nedgang i antall kredittforetak og samlet forvaltningskapital de senere årene, for en stor del p.g.a. omdanningen til banker.

Finansieringsselskaper

Finansieringsselskapene yter kreditt hovedsakelig til næringslivet og andre finansinstitusjoner, men utlån til gruppen "lønnstakere" har økt de siste årene. Ulike typer utlån utgjorde ved utgangen av 1997 hele 95 prosent av foretakenes samlede forvaltningskapital. Det er innlånssiden som i utgangspunktet skiller finansieringsselskapene fra bankene, siden de ikke kan henvende seg til en ubestemt krets av innskytere, men må skaffe midler ved innlån etter individuelle lånekontrakter, for en stor del via penge markedet. Finansieringsselskapene har anledning til å legge ut sertifikatlån og obligasjonslån på samme vilkår som forretnings- og sparebankene.

Finansieringsselskapenes utlånsvirksomhet kan deles inn i tre typer:

- **Leasing/leiefinansiering**, som er en avtale hvor en part (leasingselskapet) mot vederlag overfører bruksretten til et driftsmiddel til en annen part (leaseren) for en bestemt tidperiode. Statistikken dekker bare *finansiell leasing*, som er en leasingavtale hvor det vesentligste av risiko og fordeler som er forbundet med det å eie driftsmidlet overføres til bruker
- **Factoring**, der en bedrift/foretaks fordringer på kunder overdras til finansieringsselskapet. Finansieringsselskapet betaler bedriften/foretaket med en gang og påtar seg inkassoarbeidet overfor kunden mot en godtgjørelse.

- **Andre utlån**, som omfatter omsetningsgjeldsbrev, gjeldsbrevlån til næringslivet, avbetalingskontrakter, kortsiktige forbrukerlån og kredittkort/kjøpekort.

De to førstnevnte utlånsformene er det som særlig skiller finansieringsselskapene fra andre typer finansinstitusjoner på utlånssiden.

Statlige låneinstitutter

De statlige låneinstituttene yter lån, tilskudd og garantier til ulike prioriterte formål og grupper, basert på politiske kriterier og målsettinger. Lånene tilbys ofte på låntakervennlige vilkår, både m.h.t. rentebelastning, avdragstid og sikkerhet. Med de statlige låneinstituttene som verktøy i kredittpolitikken er det dermed mulig å oppnå en annen fordeling av kreditten enn den som måtte fremkomme med kun private institusjoner i kredittmarkedet. Etter dereguleringen av kredittmarkedet på 1980-tallet har i midlertid formidling av rentesubsidier på lån til prioriterte formål og låntakere vært mer sentralt enn kreditttytingen.

Finansieringen dekkes i det alt vesentlige ved innlån fra statskassen og i en mindre grad ved emisjoner av statsgaranterte obligasjoner.

Ved utgangen av 1997 hadde vi følgende statlige låneinstitutter:

Statens nærings- og distriktsutviklingsfond
Statens lånekasse for utdanning
Den Norske Stats Husbank
Norges Kommunalbank
Statens Landbruksbank
Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK)

Ser vi bort fra GIEK, som ikke driver utlånsvirksomhet (GIEK er heller ikke med i tallene for statlige låneinstitutter), er antallet statlige låneinstitutter blitt halvert siden 1992. Dette skyldes en omfattende restrukturering, med bl.a. opprettelsen av Statens nærings- og distriktsutviklingsfond i 1993, som er en videreføring av Distriktenes utbyggingsfond, Industribanken, Industrifondet og Småbedriftsfondet.

Ved utgangen av 1997 utgjorde disponerte utlån 91 prosent av den samlede forvaltningskapitalen i de statlige låneinstituttene.

Forsikringsselskaper mv.

Forsikringsselskapene er regulert gjennom forsikringsvirksomhetsloven, men de er også underlagt flere av finansieringsvirksomhetslovens bestemmelser om eierforhold, kapitaldekning, etc. Det er vanlig å dele forsikringsselskapene i livs- og skadeforsikringsselskaper. Her gis også en kort omtale av pensjons-

kasser og -fond og pensjonsordningene Avtalefestet pensjon og Fellesordningen for tariffestet pensjon.

Livsforsikringselskaper

Innen livsforsikring er det vanlig å skille mellom individuelle og kollektive tjenester. De vanligste individuelle tjenestene er livsforsikring, individuell pensjonsforsikring og kapitalforsikring/gjeldsforsikring. Vanlige kollektive forsikringer er gruppelivsforsikring og kollektiv pensjonsforsikring.

Livsforsikringselskapene har ikke anledning til å utstede sertifikater. Obligasjoner kan kun utstedes i form av ansvarlig lånekapital eller som konvertible obligasjoner etter nærmere godkjenning fra Finansdepartementet. Imidlertid kan holdingselskapene i forsikringsbransjen legge ut sertifikater og obligasjoner på ordinære vilkår.

Det foregår en sterk oppsamling av kapital i livselskapene. Det går normalt mange år fra forsikringspremiene betales inn til forsikringssummen forfaller til betaling, og dette har i Norge ført til at finansielle tjenester utgjør en betydelig del av livselskapenes virksomhet. Selskapets kapital tilhører forsikringskundene og oppsamlingen foregår i ulike fond som inngår på passivasiden i balansen. Forsikringsforpliktelsene utgjorde 94 prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av 1997. Selskapene yter kreditt til offentlig forvaltning, finansinstitusjoner, foretak og husholdninger, der sistnevnte er største låntakersektor. Utlånenes andel av forvaltningskapitalen har imidlertid falt markert de senere år, og største balansepost på aktivasiden er plasseringer i obligasjoner, som utgjorde 49 prosent av forvaltningskapitalen pr. 31. desember 1997.

Skadeforsikringselskaper

Innenfor virksomheten til selskaper som tilbyr skadeforsikring finner vi i hovedsak motorvognforsikring, brann- og kombinert forsikring for husholdninger og industri. I tillegg kommer sjøforsikring, oljeforsikring og reassuransevirkosomhet som ofte har et internasjonalt marked. Sistnevnte virksomhet innebærer overtakelse av andre selskapers risiko. I tillegg finnes spesialforsikringer som bl.a. omfatter ulykkes-, reise-, og ansvarsforsikring.

Skadeforsikringselskapene er regulert på samme måte som livsforsikringselskapene på sertifikat- og obligasjonsmarkedet. Skadeforsikringselskapenes tilgang på midler er derfor avhengig av forsikrings salg og eventuelt driftsoverskudd. Kapitaloppsamlingen foregår i ulike fond og avsetningsposter på passivasiden i balansen. De tekniske reservene utgjorde 74 prosent av samlet forvaltningskapital ved utgangen av 1997. Skadeforsikringselskapene plasserer for en stor del sine midler i verdipapirer, mens utlånene bare utgjør en mindre andel av forvaltningskapitalen.

Private og kommunale pensjonskasser og -fond

Denne gruppen omfatter private pensjonskasser og pensjonsfond som er under Kredittilsynets kontroll, kommunale pensjonsinnretninger, samt fellesordningene FTP og AFP (se under). Pensjonskasser tilknyttet kommunale foretak er definert som private pensjonskasser. Statens Pensjonskasse er ikke fondsbasert og inngår som en del av stats- og trygdeforvaltningen.

De private og kommunale pensjonskassene og -fondene gir ytelser utover Folketrygden. Selskapenes gjeld består hovedsaklig av forsikringsforpliktelser overfor medlemmene. Pensjonskassene kan imidlertid legge ut obligasjonslån i form av ansvarlig lånekapital etter nærmere godkjenning fra Finansdepartementet. Deres utlån går i det vesentligste til boliger og forretningsbygg.

i) Private pensjonskasser

Formålet med pensjonskassene er å yte alders- og uførepensjoner til arbeidstakere som er medlemmer i kassen, og evt. pensjoner til de ansattes etterlatte. Pensjonskassen kan ta imot premie fra både arbeidsgiver og arbeidstaker. Det stilles strenge juridiske krav til betalingsplaner. Virksomheten til de institusjonene som dekkes av statistikken er regulert ved forskrift av 19. februar 1993 nr. 117 (pensjonskasseforskriften), hjemlet i skattelovens § 44.

ii) Private pensjonsfond

Pensjonsfondenes formål var opprinnelig å samle midler til opprettelse av en fast pensjonsordning. De kan imidlertid ikke lenger ta imot premieinnbetaling fra arbeidsgiver eller arbeidstaker og det stilles ingen krav med hensyn til formell betalingsplan. Pensjonsfondene er under avvikling og antallet er sterkt redusert de siste 10 årene.

iii) Kommunale pensjonskasser og pensjonsfond

Etter kommunelovens § 24 nr. 4 står kommuner og fylkeskommuner fritt til å opprette pensjonsordninger for sine ansatte. I utgangspunktet vil slike pensjonsordninger være basert på avtaler mellom kommunene/fylkeskommunene og de ansattes organisasjoner, og alle kommuner og fylkeskommuner har opprettet slike pensjonsordninger for sine ansatte. Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er den sentrale pensjonsordningen i kommunesektoren og denne er regulert som et forsikringselskap gjennom forsikringsvirksomhetsloven (omfatter omlag 285 000 medlemmer pr. 31.12.1997). En del store kommuner og fylkeskommuner har egne pensjonskasser, regulert av fylkes- og kommunestyreløven og kommuneloven (omlag 89 000 medlemmer pr. 31.12.1997). Endelig har også enkelte kommuner gjort avtaler med private forsikringselskaper (omfatter ca. 19 000 medlemmer pr. 31.12.1997). Sek-

toren kommunale pensjonskasser og pensjonsfond omfatter bare de selvstendige kommunale pensjonskassene, mens KLP og avtaler med private forsikringselskaper er å finne under sektoren livsforsikringselskaper.

iv) Fellesordningen for tariffestet pensjon (FTP) og fellesordningen for avtalefestet pensjon (AFP)

FTP er en pensjonsordning som er opprettet ved avtaler mellom arbeidstakernes og næringslivets organisasjoner (LO og NHO) som trådte i kraft fra 1.1.1962. Ordningen omfatter arbeidstakere som omfattes av tariffavtale med forbund innen LO og som ikke går inn under en lovfestet tjenstepensjonsordning (se private pensjonskasser ovenfor). Medlemmer er også arbeidstakere i bedrifter/foretak tilsluttet NHO.

AFP er en avtale om førtidsalderspension som ble forhandlet frem mellom landsomfattende organisasjoner av arbeidstakere og arbeidsgivere i forbindelse med lønnsoppgjøret 1988. Ordningen omfatter alle ansatte i bedrifter som er tilsluttet AFP-ordningen. Bedrifter som omfattes av ordningen er både de som har tariffavtale med forbund innenfor LO og medlemsbedrifter i NHO som har avtale med forbund utenfor LO men som har sluttet seg til ordningen. I tillegg gjelder også visse individuelle vilkår.

Verdipapirfond

Verdipapirfondene foretar investeringer i verdipapirmarkedet på vegne av små og store investorer. Ved å kjøpe andeler i slike fond kan man ved hjelp av profesjonelle forvaltere spre investeringen på mange forskjellige verdipapirer uten å ha kunnskap om de enkelte verdipapirene. På denne måten kan man oppnå en høyere avkastning enn på bankinnskudd, en investeringsform karakterisert ved lav risiko, men risikoen forbundet med andeler i et verdipapirfond er lavere enn om hele beløpet ble plassert i et enkelt verdipapir.

Fondene grupperes gjerne etter hvilke verdipapirer som inngår i porteføljen og dermed etter avkastningsmuligheter, tidshorisont og skattemessige vilkår. I kredittmarkedsstatistikken er det foretatt en inndeling i fire fondstyper: aksjefond, obligasjonsfond, pengemarkedsfond og kombinasjonsfond.

Sparingen i verdipapirfond har økt sterkt de senere årene, og fra en andelskapital på 11,2 milliarder ved utgangen av 1990 var andelskapitalen økt til 42,8 milliarder ved utgangen av 1997 (til pålydende verdier). Dette har også sammenheng med et lavt rentenivå og dermed relativt lav avkastning på vanlig banksparing.

Finansielle holdingselskaper

De finansielle holdingselskapene er kjennetegnet ved å være morselskaper i finanskonsern eller i en del av dette. Det er et forholdsvis beskjedent antall konsesjonspliktige holdingselskaper og disse har en rolle i kredittmarkedet først og fremst som forvaltere av eierinteresser i andre finansielle foretak. Finansieringsvirksomhetsloven krever en klar adskillelse av f.eks. bank- og forsikringsvirksomhet når dette drives innenfor samme konsern, og siden dette har vært et viktig trekk ved utviklingen i finansnæringen de senere år, har det skjedd en markant økning i antallet finansielle holdingselskaper.

Andre finansielle foretak

I dette kapitlet gis en kort beskrivelse av finansielle foretak som foreløpig ikke er dekket av SSBs kredittmarkedsstatistikk. Disse finansielle foretakene kan deles i to grupper, etter den institusjonelle sektorinndelingen (se vedlegg 3).

Foretak som driver finansiell tjenesteyting

- verdipapirfondenes forvaltningsselskaper er forretningsførere og utøvere av den daglige driften av verdipapirfondene. Forvaltningsselskapet har som regel en rekke fond under sin forvaltning og deres virksomhet er regulert i verdipapirfondloven.
- investerings- og utviklingsselskaper er selskaper som investerer i verdipapirer, fortrinnsvis aksjer i andre bedrifter og foretak. Dette er en gruppe foretak som det er vanskelig å avgrense i.o.m. at de ikke er underlagt offentlig tilsyn/konsesjonsplikt.

Finansielle hjelpeforetak

I henhold til ny næringsstandard og nasjonalregnskapsstandardene SNA 1993/ESA 1995 skal hjelpevirksomhet for finansiell tjenesteyting nå inngå i finansnæringen og dessuten inkorporeres i finansiell sektor som finansielle hjelpeforetak. Her finner vi store institusjoner som Oslo Børs, Verdipapirsentralen og Sparebankenes og Forretningsbankenes sikringsfond, men også verdipapirforetak (tidligere betegnet som fonds- og aksjemeklere) og forsikringsmeklere, låneformidlere og forsikringsagenter. Det er iverksatt tiltak fra EUs statistiske kontor Eurostat for å kartlegge den finansielle hjelpevirksomheten. Statistisk sentralbyrå vil i første omgang foreta innsamling av regnskapsoppgaver fra verdipapirforetakene, mens Kredittilsynet foretar innsamling av oppgaver fra forsikringsmeklere.

3.2 Gruppering av finansobjekter i balansen

Generelt

Spesifikasjonsgraden i balansen til de ulike rapporterende enheter vil alltid være noe varierende, og dette gjør statistisk bearbeiding vanskelig. For å kunne stille opp sammenliknbare finansielle balanser for de ulike institusjoner, er ensartede fordrings- og gjeldsposter derfor slått sammen til et begrenset antall objektsgrupper - *finansobjekter* - i kredittmarkedsstatistikken (i tabellene er det imidlertid også med

realobjekter). Kriteriet for at en fordrings-/gjeldspost kan klassifiseres som et finansobjekt har tradisjonelt vært at posten representerer en fordring på eller gjeld til en annen økonomisk enhet.

Kredittmarkedsstatistikken gruppering av finansobjekter tar sikte på å definere objektsgrupper som er mest mulig ensartet med hensyn til den samfunnsøkonomiske funksjon de skal tjene. For eksempel er betalingsfunksjonen karakteristisk for sedler, skillemynt og sjekkdistributable bankinnskudd, mens kredittformidlingsfunksjonen er karakteristisk for de ulike typer lån. I tillegg har likviditetsgrad og omsettelighet vært bestemmende for gruppeinndelingen og rekkefølgen av objektene. Dette har f.eks. gjort det ønskelig å skille mellom sedler/skillemynt og bankinnskudd.

De enkelte finansobjektene

Nedenfor følger en oversikt over den avgrensning og gruppering av finansobjekter som er benyttet i kredittmarkedsstatistikken. Eventuelle avvik i forhold til SNA 1993 blir det gjort rede for under hvert finansobjekt.

Gull, trekkrettigheter (SDR) og reserveposisjoner i International Monetary Fund (IMF)

Dette finansobjektet representerer Norges Banks gullbeholdning, samt sentralbankens spesielle trekkrettigheter (SDR) og reserveposisjoner i IMF. Tildeling av spesielle trekkrettigheter i IMF kan sidestilles med gull, da ingen av objektene har noen debitor. Gull, trekkrettigheter og reserveposisjoner blir behandlet som fordringspost i Norges Banks balanse og som gjeldspost for utlandet.

Sedler og skillemynt

Objektet inkluderer norske og utenlandske sedler og skillemynt. Objektet blir i SNA 1993 gruppert sammen med bankinnskudd på anfordring.

Bankinnskudd

Finansobjektet inkluderer innskudd i forretningsbanker og Postbanken, sparebanker, Norges Bank og i utenlandske banker. Objektet omfatter alle former for bankinnskudd, herunder sjekkdistributable innskudd, tidsinnskudd og bundne innskudd. For banker, statlige låneinstitutter og finansieringsforetak skilles det på fordringssiden mellom innskudd på anfordring og innskudd på tid. På gjeldssiden skilles det for bankene mellom innskudd på spesielle og ordinære vilkår. I annen regnskapsstatistikk skilles det ikke mellom ulike typer bankinnskudd. SNA 1993 anbefaler at reserveposisjoner i IMF grupperes under dette objektet.

Statskasseveksler, omsettelige sertifikater mv.

Objektet omfatter omsettelige verdipapirer med opprinnelig løpetid på maksimum ett år. Dette inklude-

rer statskasseveksler utstedt av den norske stat eller fremmede stater og sertifikater. Sertifikatene kan utstedes av staten (statssertifikater), banker (banksertifikater), kredittforetak (kreditsertifikater), finansringsselskaper (finanssertifikater), statlige låneinstitutter, kommuneforvaltningen samt offentlige og private foretak (lånesertifikater) og utlandet. Andre veksler enn statskasseveksler føres under *Utlån/Lån*. Dette skyldes at det ikke er adgang til å rediskontere veksler i Norges Bank, slik at dette vil være fordringer som i liten grad er omsettelige.

Obligasjoner

Objektet er definert som omsettelige standardiserte partialobligasjoner med opprinnelig løpetid på over ett år. Med partialobligasjoner menes verdipapirer som utstedes mange i sammenheng og med lik tekst (mengdegjeldsbrev). Dette omfatter statsobligasjoner, kommuneobligasjoner og andre obligasjoner utstedt til ihendehaver, med meldeplikt til Norges Bank jfr. forskrift av 20. desember 1996. Objektet omfatter også obligasjoner utstedt i Norge i utenlandsk valuta, obligasjoner utstedt i Norge av utlendinger, samt obligasjoner utstedt i utlandet av nordmenn eller utlendinger. Videre omfatter objektet ansvarlig lånekapital som er utstedt i form av obligasjoner, samt konvertible obligasjoner. Omsetningsgjeldsbrev og statens spareobligasjoner regnes som lån og tas ikke med her.

Aksjer, andeler og grunnfondsbevis

Objektet omfatter ordinære aksjer i aksjeselskaper, andeler i andelslag med begrenset ansvar (ikke-ansvarlige selskaper), inkludert andeler i verdipapirfond. Aksjer og andeler i utenlandske selskaper er også medregnet. Videre inkluderer objektet omsettelige norske grunnfondsbevis.

Utlån/Lån

Dette finansobjektet omfatter andre låneformer enn omsettelige partialobligasjoner og sertifikater, f.eks. veksler, kassekreditt, byggelån, pantobligasjonslån, vanlige gjeldsbrevlån, omsetningsgjeldsbrev, grunnkjøpsobligasjoner, ansvarlig lånekapital og offentlige institusjoners kistolån fra/til statskassen. Posten omfatter også factoring, leiefinansiering (finansiell leasing) og utlån mot diskontering av avbetalingskontrakter. Varekreditter grupperes under *Andre fordringer/Annen gjeld*, men er i SNA 1993 skilt ut som eget finansobjekt. I kredittmarkedsstatistikken skilles det vanligvis ikke mellom kortsiktige og langsiktige lån, dvs. lån med opprinnelig løpetid under og over ett år, slik det er anbefalt i SNA 1993.

Forsikringskrav/Forsikringsforpliktelse

Forsikringsforpliktelse har tradisjonelt vært definert som livsforsikringsselskaperes reserver for dekning av forsikringsansvar etter poliser og andre oppsamlede reserver som kan tilskrives forsikringstakerne. I

t tillegg kommer den samlede kapitalen i kommunale og private pensjonsinretninger samt Fellesordningene for tariffestet pensjon (FTP) og Avtalefestet pensjon (AFP). Etter overgang til SNA 1993 skal imidlertid også premiereserver og erstatningsreserver i skadeforsikringselskapene føres som forsikringsforpliktelse.

Kapitalinnskudd

Objektet omfatter langsiktig kapital i offentlige og private foretak og internasjonale organisasjoner, unntatt aksje- og andelskapital. Som eksempel på kapitalinnskudd kan nevnes statens innskuddskapital i statsforetak (foretak organisert etter lov om statsforetak av 30. august 1991 nr. 71), statens grunnfondsinnkudd i statsbankene, statens kapital i internasjonale organisasjoner og finansinstitusjoner, norske andeler i SAS og kapitalinnskudd i pensjonskasser. Norge har valgt å skille mellom aksjer og kapitalinnskudd på bakgrunn av at de to objektene har ulik grad av omsettelighet. I SNA 1993 er imidlertid disse to objektene ført samlet.

Andre fordringer/Annen gjeld

Her inngår verekreditter og andre finansielle balanseposter (dvs. poster som har motposter i balansen for andre økonomiske enheter) som ikke naturlig hører inn under objektene foran. Posten omfatter bl.a. leieboerinnskudd, andeler i ansvarlige selskaper, ilignet skattegjeld, rembursar, bankremisser, mellomværende med hovedkontor og IMF's beholdning av norske kroner. Merk at posten i prinsippet også omfatter realkapital som norske institusjoner eier i utlandet. Videre omfatter objektet påløpte, ikke utbetalte renter, lønninger, forsikringspremier, latente skattefordringer/skattegjeld, skattetrekk mv. og tilsvarende betalte, ikke forfalte poster. Norge har valgt å samle flere objekter som i SNA 1993 er skilt ut som egne finansobjekter. SNA 1993 skiller mellom verekreditter, andre påløpte, ikke forfalte poster eller forskuddsbetalinger og andre fordringer/annen gjeld.

3.3 Sektor- og næringsgruppering

Som en del av den ordinære rapporteringen gir også institusjonene oppgaver for hver enkelt institusjonstype over en del sentrale objekter etter debitorsektor og -nærings, som utlån, innskudd og verdipapirer. Slike tall publiseres tradisjonelt av Statistisk sentralbyrå både på kvartalsvis og årlig basis, men for forretnings- og sparebanker, finansieringsforetak og statlige låneinstitutter inngår de nå som en del av finansstatistikken til Norges Bank etter overflyttingen av regnskapsstatistikk (kf. avsn 2.3). Alle sektor- og næringsgrupperte tall for forsikringselskapene publiseres imidlertid av Statistisk sentralbyrå, og tidsserier med de mest aktuelle tallene vil bli publisert i «Bank- og kredittstatistikk. Aktuelle tall».

4. Feilkilder og usikkerhet ved resultatene

4.1 Innsamlings- og bearbeidingsfeil

Ved kontroller av institusjonenes regnskaper vil det avdekkes feil og uoverensstemmelser i regnskapsopplysningene. Disse uoverensstemmelsene kan ha flere kilder, som i tur og orden blir omtalt nedenfor:

- Feil ved overføring av data fra institusjonenes primærregnskap til mottakende media
- Ulike regnskaps- og verdsettingsprinsipper
- Ulike bokføringstidspunkt
- Mangelfullt utfylte oppgaver fra rapportørene

Feil ved overføring av data

Institusjonenes primærregnskap vil normalt avvike fra de standardiserte regnskapsoppstillingene som statistikken blir samlet inn på. Det kan derfor oppstå feil/mangler ved konverteringen av de ulike interne regnskapene til de media oppgavene mottas på. Dette gjelder både styringen av poster og feil/manglende detaljgrad i og mellom regnskap.

Data mottas elektronisk og på skjema både av Statistisk sentralbyrå og Norges Bank. I tillegg til at det kan forekomme tekniske og regnskapsmessige feil i forbindelse med selve innrapporteringen, kan det også oppstå feil i dataoverføringen fra Norges Bank til SSB.

Ulike regnskapsprinsipper og verdsettingsprinsipper

Selv om nettoføring av eiendels- og gjeldsposter eller av poster for inntekter og kostnader normalt ikke er tillatt uten særlig godkjenning, kan de enkelte enhetene praktisere ulike regler når det gjelder brutto- eller nettoføring av balanse- og resultatposter. Ved føring etter nettometoden kan f.eks. innskudd på aktivassiden være fratrukket kassakreditter, mens kassakredittene vil være postert under kortsiktig gjeld på passivasiden når bruttometoden benyttes. Foruten avvikene som kan oppstå mellom de ulike balansepostene i institusjonenes regnskaper, vil forvaltningskapitalen til enheter som bruker nettometoden bli undervurdert i forhold til enheter som bruker bruttometoden.

Selv med samme regnskapsprinsipp lagt til grunn, vil det oppstå avvik mellom institusjonenes regnskaper som følge av ulik *verdsetting* av balansepostene. På passivasiden bokføres verdipapirene gjennomgående til pålydende verdi, dvs. den verdi som verdipapiret opprinnelig lyder på. På aktivassiden vil derimot den bokførte verdien av et verdipapir være avhengig av anskaffelsestidspunktet for verdipapiret og markedsverdien (omsetningsverdien) på balansetidspunktet. Dette betyr at to institusjoner som har det samme verdipapiret i sin beholdning kan verdsette verdipa-

piert forskjellig i balansen. Siden det ikke er symmetri i verdsettingen av verdipapirer på aktiva- og passivside i balansen, samles det til bruk i kredittmarkedsstatistikken inn egne oppgaver over beholdningen av obligasjoner og aksjer til pålydende verdi og markedsverdi.

Ulike bokføringstidspunkt

Uoverensstemmelser mellom institusjonenes regnskapsopplysninger som skyldes forskjellige bokføringstidspunkt kan deles i to hovedkategorier: uoverensstemmelser som skyldes at transaksjonen er ukjent for den ene parten og uoverensstemmelser som skyldes forskjellig bokføringspraksis. Under den første kategorien hører transaksjoner som ikke er ferdigbehandlet i BBS (Bankenes betalingsentral) eller Postgiro. Den andre kategorien omfatter bl.a. avlastningsforretninger som begge parter er kjent med, men som på grunn av ulik bokføringspraksis, og fordi de er foretatt rett før regnskapsdato, kun blir registrert i den ene partens regnskaper.

Mangelfullt utfylte oppgaver fra rapportørene

Kvaliteten på de innsendte oppgavene er varierende. Spesielt gjelder dette sektor- og næringsgrupperingen av enkelte balanseposter. Oppgavegiverne kan også ha vanskeligheter med å skille enkelte finansobjekter fra hverandre, f.eks. sertifikater, obligasjoner og andre lån. Til tross for den grundige gjennomgangen som foretas av oppgavene i Norges Bank, Statistisk sentralbyrå og Kredittilsynet kan det forekomme feil i, eller avvik mellom institusjonenes regnskapsopplysninger.

For å avhjelpe problemer med riktig gruppering av finansobjekter sendes det årlig ut oppdaterte lister over finansielle foretak, statsforetak og kommune-foretak. I tillegg sender SSB ut en liste over norske obligasjonslån påført institusjonell sektorkode for utsteder, til hjelp ved gruppering av obligasjonslån etter låntakersektor. Listen gis ut som et eget hefte i serien «Bank-og kredittstatistikk. Aktuelle tall».

4.2 Kontroll og avstemming

Alle de feil og uoverensstemmelser som kan oppstå i tilknytning til punktene over vil bli kontrollert, standardisert og eventuelt rettet. Den *interne avstemmingen* går ut på å kontrollere at den enkelte oppgaven er riktig og fullstendig utfylt og i tråd med kredittmarkedsstatistikken prinsipper. Videre kan det bli foretatt en omgruppering av regnskapsposter og endring av spesifikasjoner på områder der primærregnskapene er ført etter kontoplaner og regnskapsprinsipper som avviker fra kredittmarkedsstatistikken standard. Regnskapene til institusjoner som opererer med et avvikende regnskapsår konverteres over til kalenderår. Behovet for en *ekstern avstemming* henger sammen med at ikke alle uoverensstemmelser mellom de enkelte data blir funnet og rettet ved kontrollen av den enkelte regnskapsoppgave. Ved transaksjoner mellom to

ulike primærregnskap er det ofte avvik mellom de regnskapsførte beløpene i hvert av regnskapene. Dette henger særlig sammen med at det kan forekomme ulike verdsettingsprinsipper og ulike bokføringstidspunkt i de enkelte oppgaver. Formålet med ekstern avstemming er derfor å sikre at inntekts-/utgiftsposter og fordrings-/gjeldsposter som har motposter i andre sektorregnskap i statistikken, blir registrert med samme beløp i begge regnskap.

5. Bruk av tabellene

Sammenlignbarhet med tidligere publisert statistikk
Regnskapsstatistikken for de finansielle foretakene slik den er presentert i denne publikasjonen, er basert på nye prinsipper og definisjoner i forbindelse med omlegging til FNs nye nasjonalregnskapsstandard (SNA 1993) og EUs tilsvarende standard (ESA 1995). Statistikken og begrepene som benyttes vil derfor ikke alltid være direkte sammenlignbare med tidligere publiserte tall i andre publikasjoner.

Forsikringselskapene har gjennomgått vesentlige endringer i rapporteringsopplegget for regnskapsåret 1996, noe som særlig har fått konsekvenser for oppstillingen av resultatregnskapet. For å oppnå flere sammenlignbare årganger er det foretatt en konvertering av resultatregnskapet for 1995 til det nye oppsettet. Det foreligger derfor to tidsserier med overlapping for resultatregnskapet til forsikringselskapene, den ene for perioden 1990-1995 etter gammel oppstilling og den andre for perioden 1995-1997 etter nytt oppsett. Den første tidsserien vil være sammenlignbar med tidsserier i tidligere publikasjoner.

Finansieringsforetakene rapporterte tidligere på skjema etter et annet oppsett enn bankene, men f.o.m. 1. januar 1996 er rapporteringsopplegget for banker, statlige låneinstitutter og finansieringsforetak samordnet. I publikasjonen er det derfor foretatt en konvertering av finansieringsforetakenes tall for hele perioden. Disse tallene vil imidlertid ikke være direkte sammenlignbare med tall gitt i tidligere publikasjoner.

De finansielle holdingselskapene startet rapporteringen for regnskapsåret 1996, men det er utarbeidet balanse- og resultatregnskapsstatistikk også for 1994 og 1995 basert på årsberetninger fra foretakene.

Avrundingsfeil

I tabellene vil det kunne forekomme mindre differanser mellom sumtall og de enkelte komponenter som inngår i summene på grunn av avrundinger.

Engelske oversettelser

I vedlegg A bak i publikasjonen finnes oversettelser av finansobjekter og poster i balanse- og resultattabeller.

Hver enkelt institusjon er imidlertid oversatt til engelsk i tabellenes overskrift første gang de forekommer.

6. Noen hovedresultater

Sammendrag

- Samlet forvaltningskapital i finansinstitusjonene økte beskjedent fram til 1994, men det har deretter funnet sted en sterk økning, med særlig stor vekst i 1996. Det er bankene som står for det aller meste av denne økningen, noe som skyldes den høye utlånsveksten over perioden. Forsikringsselskapene har hatt en jevn økning i forvaltningskapitalen over hele perioden, men veksten stagnerte i 1997.
- Bankenes utlånsvekst siden 1993 har ikke blitt motsvart av en tilsvarende økning i innenlandske bankinnskudd. Finansieringsbehovet har i stor grad blitt tilfredsstillet gjennom en sterk økning i lånopp- tak i utlandet. Bankene har også i økende grad finansiert seg ved utleggelse av obligasjons- og serti- fikatlån, mens lån fra Norges Bank har falt betrak- telig.

- Etter de svake resultatene på begynnelsen av 1990- tallet har det vært en sterk vekst i resultatene til banker og finansieringsforetak fra 1991. Spareban- kene og finansieringsforetakene hadde de høyeste resultatene i 1995, mens forretningsbankene har hatt en resultatvekst over hele perioden. Av stor be- tydning for resultatutviklingen har vært utviklingen i tap og nedskrivninger.

- Omlegging av forsikringsrapporteringen i 1996 har ført til et brudd i tidsserien for resultatregnskapene, men konvertering av 1995-tall har gitt tre sammen- lignbare årganger. Det har vært en jevn resultatut- vikling for forsikringsselskapene siden 1995.

6.1 Antall og forvaltningskapital

Det vanlige størrelsesmålet for finansinstitusjoner er *forvaltningskapitalen*, dvs. summen av (aktiva)postene i balansen. For andre typer av foretak vil relevante mål være bruttoproduktet eller omsetningen, men det mes- te av «produksjonen» i bank-, finansierings-, forsik- rings- og pensjonsvirksomhet tar form av renter og andre finansielle inntekter, og institusjonene tar bare i mindre grad direkte betaling i form av provisjoner og gebyrer for sine tjenester. Dersom bare de betalte tje- nestene skulle være et mål på institusjonenes tjeneste- yting ville man kunne få et negativt bruttoprodukt, fordi administrasjonsutgiftene ofte er større enn de faktiske provisjons- og gebyrinntektene.

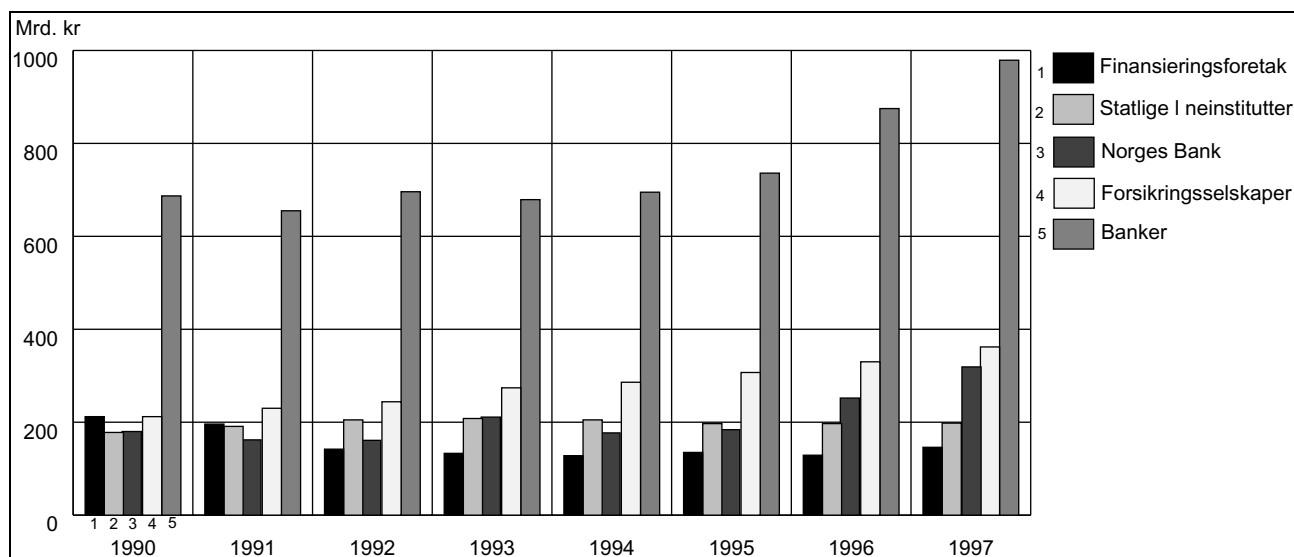
Tabell 6.1. Finansielle foretak. Antall og forvaltningskapital (milliarder kroner) pr. 31. desember 1990-1997

	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997*	
	Ant.	Forv.k.	Ant.	Forv.k.	Ant.	Forv.k.	Ant.	Forv.k.	Ant.	Forv.k.	Ant.	Forv.k.	Ant.	Forv.k.	Ant.	Forv.k.
Norges Bank.....	1	180	1	162	1	161	1	211	1	177	1	184	1	252	1	319
Forretningsbanker																
inkl. Postbanken.....	23	444	23	415	23	457	21	430	23	430	20	452	20	555	21	617
Sparebanker.....	142	243	135	240	134	239	133	249	132	265	132	284	132	320	133	362
Statlige låneinstitutter.....	10	178	10	191	10	205	7	208	8	205	8	196	6	197	6	198
Kredittforetak.....	14	182	14	163	13	120	15	110	14	100	11	100	9	94	9	105
Finansieringsselskaper.....	71	28	64	26	52	22	46	23	43	28	44	35	45	35	47	41
Livsforsikringsselskaper.....	12	165	11	179	10	188	10	210	10	220	9	237	9	257	15	285
Skadeforsikringsselskaper.....	62	47	56	51	53	56	54	64	51	66	50	70	51	73	51	77
Private pensjonskasser- og fond	396	19	321	22	295	26	289	31	265	36	272	40	279	44	306	51
Kommunale pensjonskasser og																
fond.....	31	12	29	13	27	15	31	17	29	18	28	20	28	23	23	24
AFP og FTP.....	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1
Verdipapirfond.....	86	15	97	17	90	16	131	38	179	37	197	46	201	66	229	98
Finansielle holding-selskaper....	6	8	6	8	8	14	10	17
Totalt.....	850	1514	763	1480	620	1506	609	1592	578	1583	780	1665	791	1917	843	2178

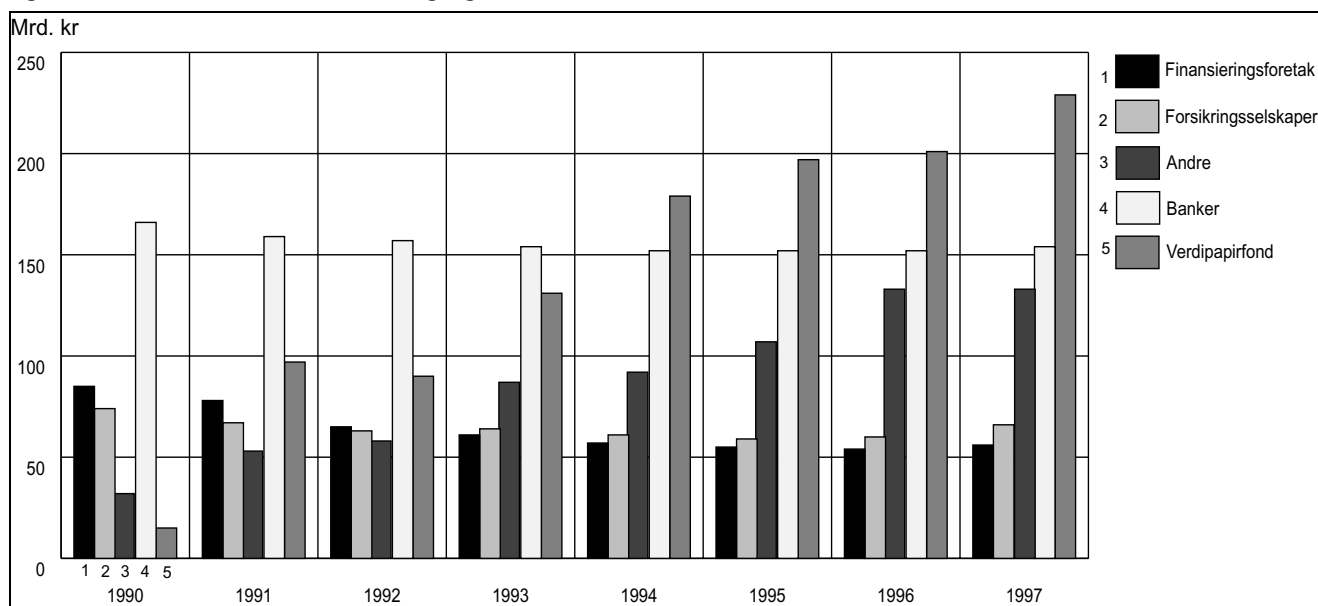
Ved utgangen av 1997 var den samlede forvaltnings- kapitalen i finansielle foretak på 2 178 milliarder kro- ner (vi ser her bort fra de finansielle holdingselskapene som først er dekket i statistikken f.o.m. 1994). Øknin- gen i 1997 var på 13 prosent, mot 15 prosent i 1996. Siden 1990 har økningen vært på 45 prosent. Over

samme periode er antall enheter gått kraftig ned, og ser vi bort fra de foretakene som driver liten eller ingen grad av utlånsvirksomhet (Norges Bank, pensjonskas- ser og -fond, AFP og FTP, verdipapirfond og finansielle holdingselskaper) er antallet redusert fra 334 til 282, eller med 16 prosent, siden 1990.

Figur 6.1. Forvaltningskapitalen i finansinstitusjonene ved utgangen av året. 1990-1997

Figur 6.2. Antall finansielle foretak ved utgangen av året. 1990-1997

Banker og statlige låneinstitutter

De største foretakene i finanssektoren er *forretnings- og sparebanker*, som ved utgangen av 1997 hadde en samlet forvaltningskapital på henholdsvis 617 og 362 milliarder kroner. Etter tilbakegangen og stagnasjonen under bankkrisen i begynnelsen av 1990-årene har forretningsbankene vokst betydelig hvert år siden 1994, og med hele 23 prosent i 1996. I 1997 vokste forretningsbankene med 11 prosent. Antallet forretningsbanker er imidlertid blitt redusert over perioden og det var 21 enheter i 1997. Økningen i sparebankenes samlede forvaltningskapital var i 1997 på 13 prosent, noe høyere enn i 1996, men sparebankene har vokst jevnt siden 1992. Antall sparebanker ble redusert med 7 fra 1990 til 1991, men etter dette har det skjedd

små endringer i antallet foretak, og det var 133 sparebanker i 1997.

Forvaltningskapitalen i *Norges Bank* var relativt stabil på første halvdel av 1990-tallet, men økte med 73 prosent fra utgangen av 1995 til 1997, og utgjorde da 319 milliarder kroner. Økningen har skjedd hovedsaklig som en følge av de første avsetningene til Statens Petroleumsfond i mai 1996. Plasseringene i Petroleumsfondet utgjorde 113 milliarder ved utgangen av 1997.

De *statlige låneinstituttene* (statsbankene) forvaltet 198 milliarder ved utgangen av 1997, en økning på 20 milliarder siden 1990 men likevel mindre enn i 1992. Imidlertid er antallet statlige låneinstitutter redusert;

fram til 1992 var det 10 foretak, mot 6 ved utgangen av 1997.

Finansieringsforetakene

Kredittforetakene har gått sterkt tilbake på 1990-tallet, og for disse foretakene har nedgangen fortsatt også etter bankkrisen. Imidlertid vokste foretakene med 12 prosent i 1997, slik at forvaltningskapitalen utgjorde 105 milliarder ved utgangen av dette året. Samlet forvaltningskapital var på 94 milliarder kroner ved utgangen av 1996, mot 182 milliarder i 1990. Denne sterke tilbakegangen har imidlertid for en stor del skjedd som følge av at noen kredittforetak har fått konsesjon til å drive bankvirksomhet; det var 14 kredittforetak fram til 1994 og kun 9 foretak i 1997.

Utviklingen i *finansieringsselskapers* forvaltningskapital har vært mer ujevn: foretakene vokste med 24 prosent i 1995, men stagnerte i 1996 og var ved utgangen av dette året på 35 milliarder kroner. I 1997 hadde de imidlertid en vekst på 18 prosent. Også disse foretakene er blitt kraftig redusert siden 1990 og antall enheter er gått ned fra 71 til 45.

Forsikringsselskapene

Livsforsikringsselskapene hadde ved utgangen av 1997 en samlet forvaltningskapital på 285 milliarder kroner, og er dermed den største foretakstypen etter bankene.

Selskapene har vokst jevnt over hele 1990-tallet og med 11 prosent i løpet av 1997. Forvaltningskapitalen i *skadeforsikringsselskapene* har også økt jevnt over perioden og var ved utgangen av 1997 på 77 milliarder kroner, en økning på 5 prosent fra 1996. Også forsikringsselskapene er på 1990-tallet blitt færre, og ved utgangen av 1997 var det 9 livsforsikringsselskaper

(ekskl. selskaper som driver livsforsikring med investeringsvalg - unit linked-selskaper, dvs. 5 enheter) og 51 skadeforsikringsselskaper (ekskl. branntrygdslag og sjøtrygdslag).

Andre

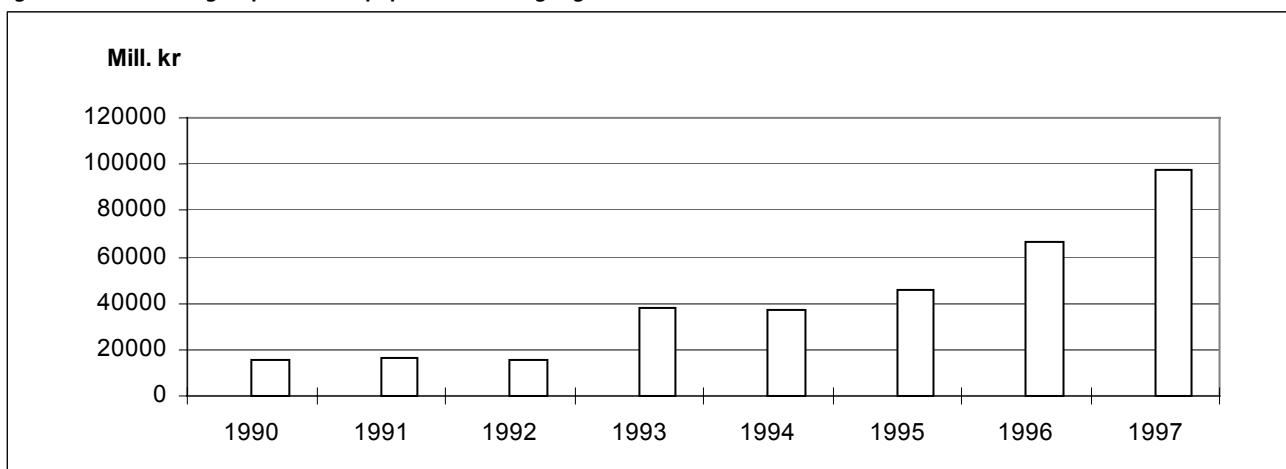
Etter den veldige økningen i fondssparing på 1990-tallet har *verdipapirfondene* mer enn seksdoblet sin forvaltningskapital bare siden 1992, fra 16 til 98 milliarder ved utgangen av 1997. Samtidig er antallet foretak økt fra 90 til 229.

Private pensjonskasser og -fond kan også vise til en markert vekst, og forvaltet 44 milliarder kroner i 1996. For disse foretakene er antallet imidlertid blitt kraftig redusert, og ved utgangen av 1997 var det 306 private pensjonskasser og -fond mot 396 i 1990. *Kommunale pensjonskasser og -fond* har vist en tilsvarende utvikling over perioden, hvor forvaltningskapitalen har økt mens antallet er blitt redusert. Samlet forvaltningskapital i kommunale pensjonskasser og -fond utgjorde 24 milliarder kroner ved utgangen av 1997 og det var på samme tidspunkt 23 enheter.

Finansielle holdingselskaper er en type foretak som er kommet med i kredittmarkedsstatistikken først fra 1994. Tendensen mot en økende grad av bank- og forsikringsvirksomhet innenfor samme konsern gjør at slike selskaper stadig øker i antall, siden lovverket stiller klare krav til adskillelse av virksomheten, og dette ofte skjer via et holdingselskap. Samlet forvaltningskapital i disse foretakene økte fra 7,7 til 17 milliarder kroner mellom 1994 og 1997, og samtidig økte antall foretak fra 6 til 10.

AFP og FTP er kollektive pensjonsordninger som forvalter relativt beskjedne midler, men inngår i finansiell sektor i kredittmarkedsstatistikken.

Figur 6.3. Forvaltningskapital i verdipapirfond ved utgangen av året. 1990-1997

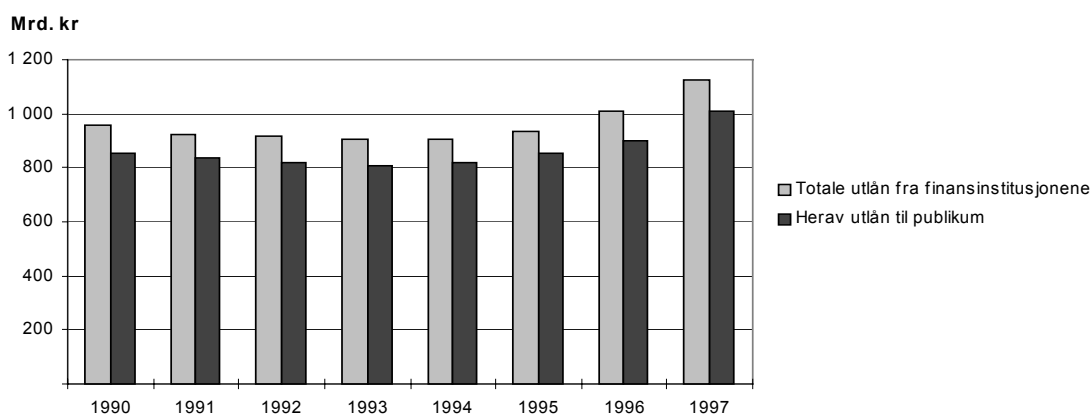
6.2 Utlån og innskudd

Kredittmarkedet har til hovedoppgave å formidle kapital fra aktører som sparer mer enn de investerer i realkapital til aktører som ønsker å ta opp lån. De fleste finansinstitusjonene driver utlånsvirksomhet i større eller mindre omfang, men vi kan skille mellom foretak som har utlånsvirksomhet som *formål* og foretak som har ledige midler som skal plasseres, der utlån er et av plasseringsalternativene. Til den første gruppen hører de såkalte kredittinstitusjonene; banker, statlige låneinstitutter og finansieringsforetak, mens den andre kan sies å omfatte forsikringsselskaper og pensjonskasser. Den lave avkastningen på utlån de senere år har gjort det mer aktuelt med alternative plasseringsformer. For forsikringselskapene går dette tydelig frem av statistikken, og særlig for livsforsikringsselskapene har den andelen av forvaltningskapitalen som går til utlån falt dramatisk. Det er særlig plasseringer i obligasjoner som har økt, og siden 1990 er det her skjedd en fordobling.

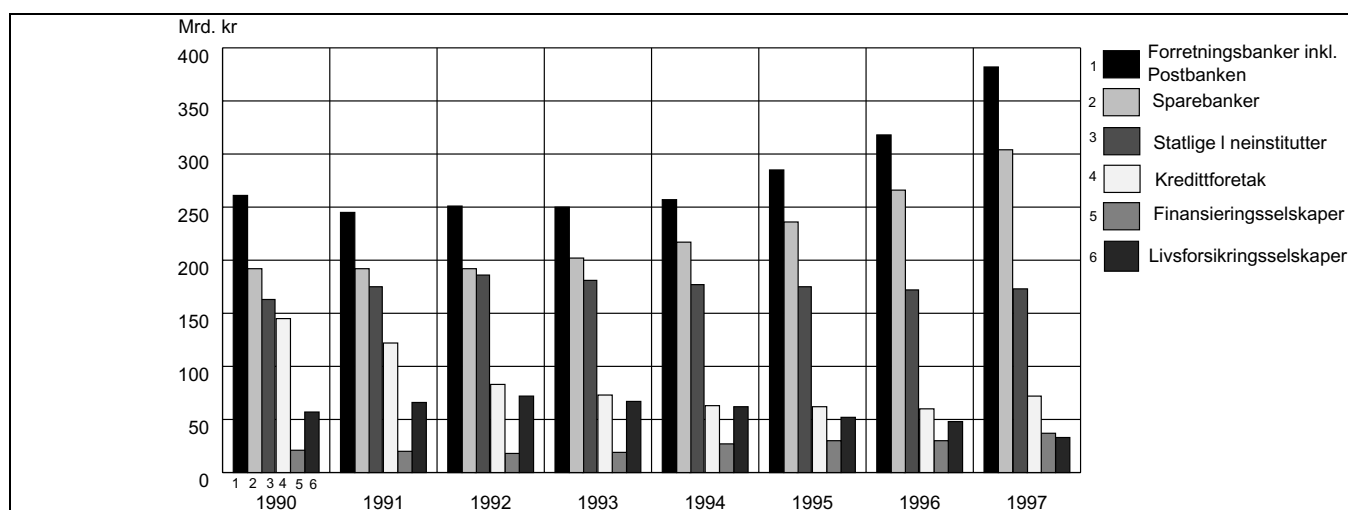
Totale utlån og utlån til publikum

Lånemarkedet kan defineres som den delen av kredittmarkedet som omfatter lån gitt av en finansinstitusjon til *publikum*, definert som kommuner, ikke-finansielle foretak og husholdninger. Utlån til publikum fra finansinstitusjonene har i årene 1990-1997 utgjort en relativt stabil andel på mellom 84 og 88 prosent av de totale utlånene fra finansinstitusjonene. Ved utgangen av 1997 utgjorde utlån til publikum 90 prosent av samlede utlån (gjelder bare de finansinstitusjonene med utlån til publikum av betydning). Totale utlån fra finansinstitusjonene utgjorde 956 milliarder kroner ved utgangen av 1990. Deretter falt utlånene hvert år og nådde bunnen i 1994, med 905 milliarder. Fra 1995 økte utlånene igjen, og ved utgangen av dette året beløp de seg til 937 milliarder. Av dette beløpet ble 851 milliarder lånt ut til publikum. Totale utlån ved utgangen av 1997 var på 1126 milliarder kroner, hvorav 1012 milliarder til publikum.

Figur 6.4. Totale utlån fra finansinstitusjoner ved utgangen av året. 1990-1997

Figur 6.5. Utlån til publikum fra finansinstitusjoner ved utgangen av året. 1990 - 1997

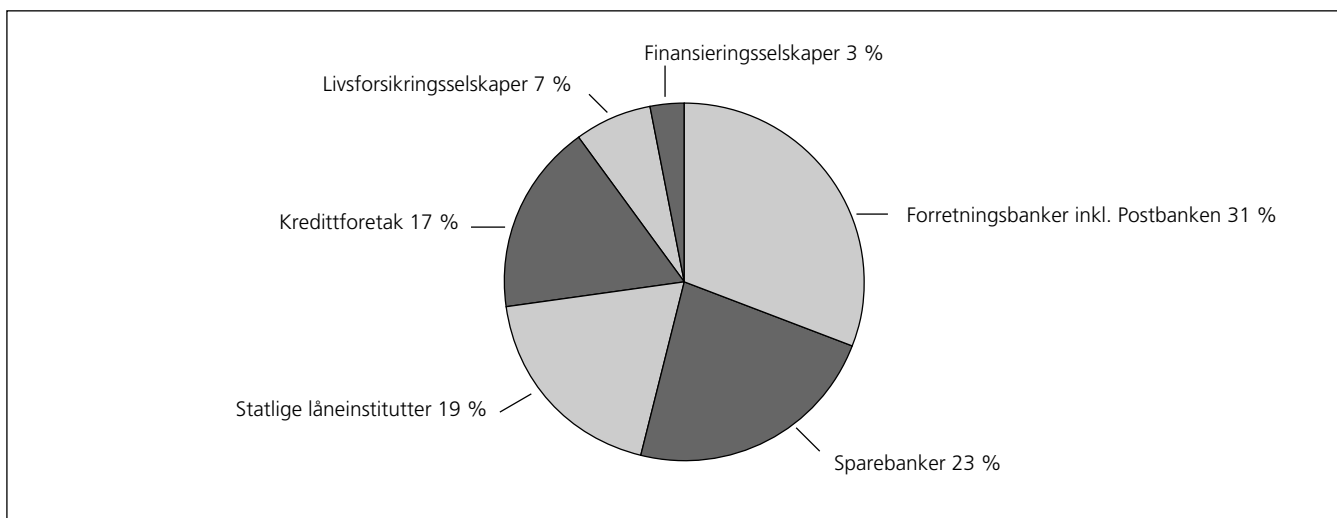

Det er i hovedsak bankene som står bak den sterke utlånsveksten etter 1994. Forretningsbankene økte sine utlån med 20 prosent i 1997 og med 12 prosent i 1996. Tilsvarende tall for sparebankene var henholdsvis 14 og 13 prosent. Samlet hadde bankene utlån til publikum på 686 milliarder kroner ved utgangen av 1997. Bortsett fra finansieringsselskapene har utlån fra de øvrige finansielle foretakene gått ned eller stagnert over samme periode. Den sterke nedgangen for kredittforetakene skyldes hovedsakelig omdanningen til banker. Den samlede utlånsveksten fra finansinstitusjonene ble fordoblet mellom 1995 og 1997, og var på henholdsvis 6 og 12 prosent. Forøvrig refererer tallene over til *disponerte* utlån, dvs. totale utlån fratrukket spesifiserte tapsavsetninger. Siden de spesifiserte taps-

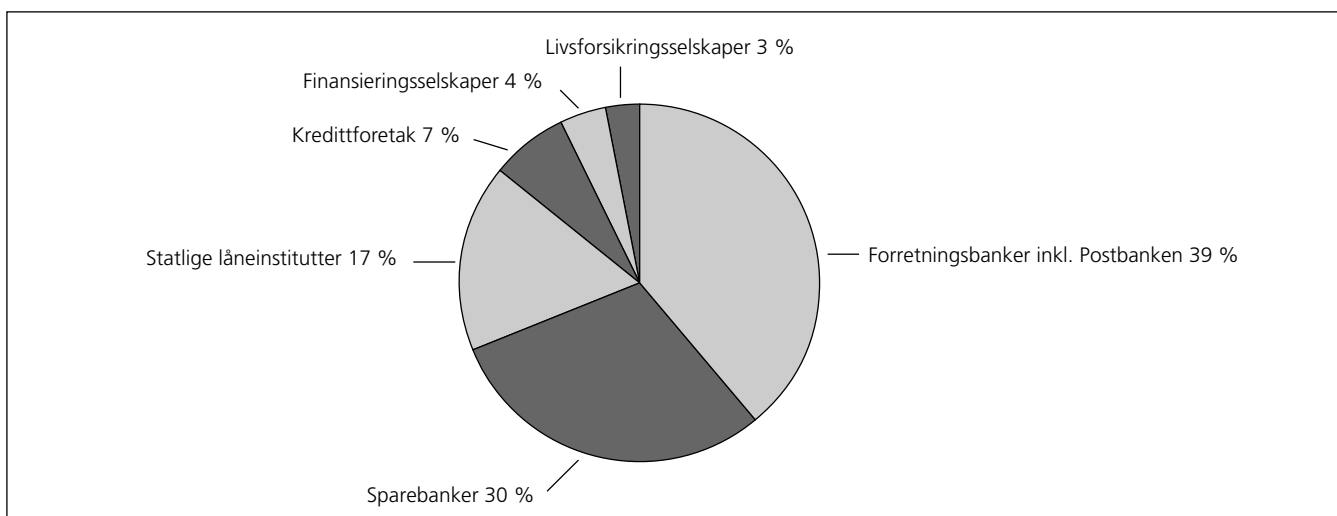
avsetningene har gått kraftig ned siden 1992 er dette med på å forklare noe av utlånsveksten.

Sammenlignes markedsandelene på utlån til publikum for 1990 med de for 1997 (de foretak som hadde utlån på mindre enn 5 milliarder kroner i 1997 er her utelatt) ser vi at det er kredittforetakene og bankene (unntatt Norges Bank) som står for de største endringene; førstnevnte har gått fra 17 til 7 prosent, mens sparebankene har økt sine markedsandeler med 7 prosentpoeng, fra 23 til 30 prosent. Forretningsbankene, som står for den største utlånsandelen til publikum, har økt sin andel fra 31 til 39 prosent. Utlån fra livsforsikrings-selskaper har også falt betraktelig, og deres andel gikk ned fra 7 prosent i 1990 til 3 prosent i 1997.

Figur 6.6. Markedsandeler utlån til publikum ved utgangen av året. 1990

Figur 6.7. Markedsandeler utlån til publikum ved utgangen av året. 1997

Tabell 6.2. Finansinstitusjoner. Utlån til publikum pr. 31. desember 1990-1997. Mill. kr

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997*
Forretningsbanker								
inkl. Postbanken	261 184	244 981	251 237	250 251	256 826	284 693	317 692	381 780
Sparebanker	191 958	191 652	192 312	202 474	216 930	236 350	266 123	303 642
Statlige låneinstitutter	163 044	174 895	185 637	180 792	176 625	175 391	172 167	172 674
Kredittforetak	144 659	121 606	83 132	73 145	63 219	62 052	59 522	71 620
Finansieringsselskaper	20 741	19 985	17 636	18 981	24 264	30 430	30 220	36 799
Livsforsikringsselskaper	57 035	65 710	72 146	66 520	62 306	52 000	48 094	33 403
Skadeforsikringsselskaper	4 164	4 381	6 156	4 325	4 147	3 961	4 651	3 933
Totalt	843 433	823 841	808 911	797 118	804 930	845 467	898 993	1 004 364

Utlån fordelt på institusjonell sektor

Samtlige finansinstitusjoner rapporterer utlån fordelt på institusjonell sektor, basert på Statistisk sentralbyrås institusjonelle sektorgruppering (se sektorfordelte lister, vedlegg 2-3). For banker, statlige låneinstitutter, finansieringsforetak og verdipapirfond publiseres slike tall løpende av Norges Bank, mens tall for forsikringsselskaper, pensjonskasser og -fond og finansielle holdingselskaper publiseres av Statistisk sentralbyrå.

Utlån fordelt på næring

Ikke-finansielle foretak og næringsdrivende i hushold-

ningssektoren (dvs sektorene 610-790, se nærings- og sektorfordelte lister, vedlegg 2-4) blir i kredittmarkedsstatistikken næringsgruppert, og rapportørene fordeler sine utlån på de ulike næringene. Utviklingen for de fleste næringer har i store trekk vært stabil fra 1990 til 1997: jordbruk, skogbruk og fiske har ligget på rundt 9-10 prosent, mens industriens andel har falt noe, fra 15 prosent i 1990 til 13 prosent i 1997. Næringen «forretningsmessig tjenesteyting og eiendomsdrift» har imidlertid opplevd en markert økning og gått fra en andel på 35 prosent i 1990 til 40 prosent i 1997.

Tabell 6.3. Finansinstitusjoner. Utlån til utvalgte næringer pr. 31. desember 1990-1997. Prosent

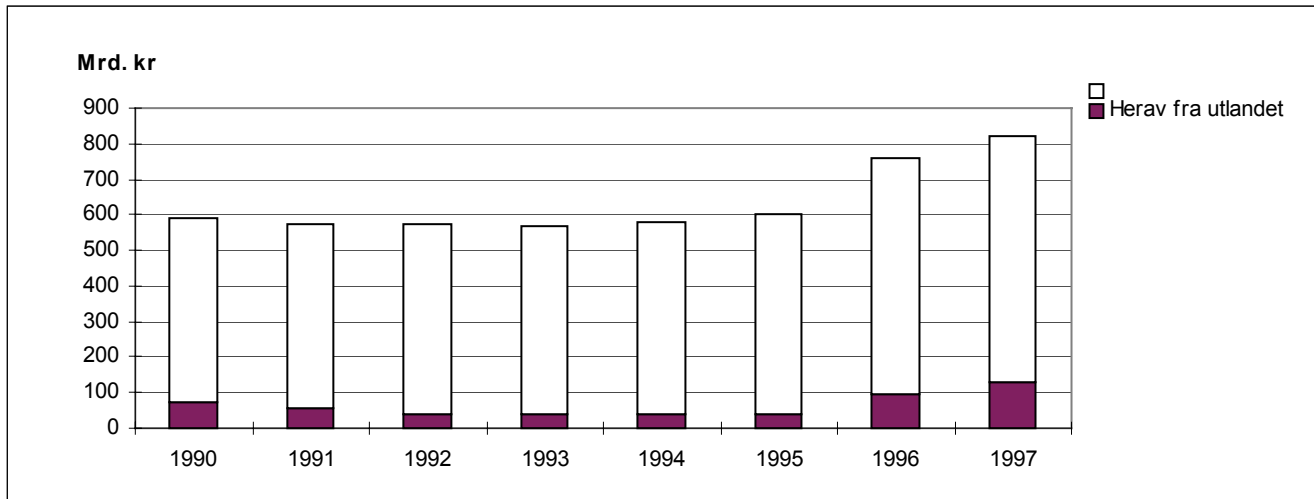
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Jordbruk, skogbruk og fiske	9	10	9	9	9	9	10	10
Utvinning av råolje og naturgass	1	1	1	1	1	1	1	13
Industri i alt	15	15	14	12	12	12	13	0
Kraft- og vannforsyning, bygge- og anleggsvirksomhet	0	0	0	0	0	0	0	5
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	7	6	5	6	5	5	5	13
Utenriks sjøfart	14	13	12	11	12	12	13	7
Transport ellers og kommunikasjon	9	9	9	9	7	7	7	7
Forretningsmessig tjenesteyting og eiendomsd	5	5	5	7	7	7	7	40
Tjenesteytende næringer ellers	35	37	39	40	42	42	40	3
Ufordelt næring	4	4	5	5	5	4	3	3
	1	0	0	0	0	0	0	0

Innskudd og andre finansieringskilder

Totale innskudd i forretnings- og sparebanker utgjorde 696 milliarder kroner ved utgangen av 1997. Dette er

en vekst på 5 prosent i 1997 og i 1996 på hele 18 prosent.

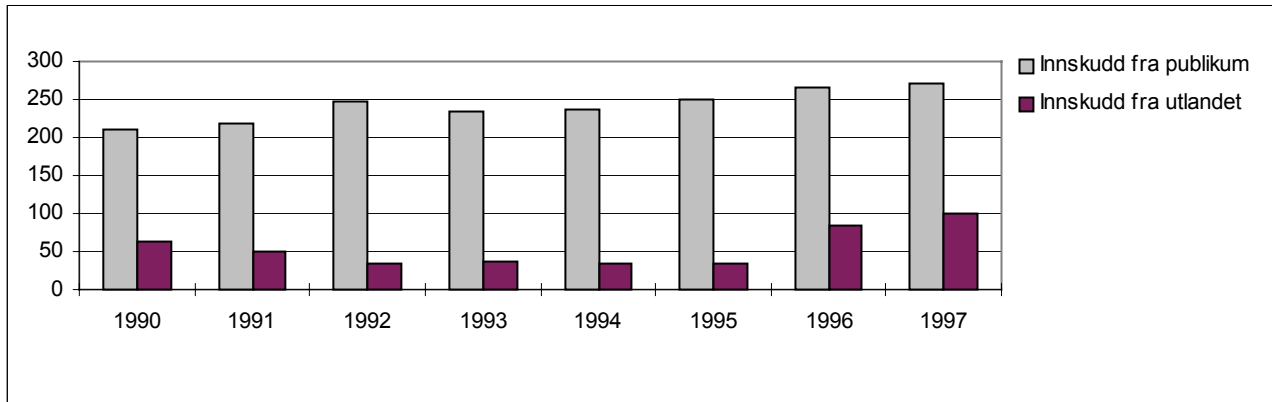
Figur 6.8. Totale innskudd i bankene ved utgangen av året. 1990-1997

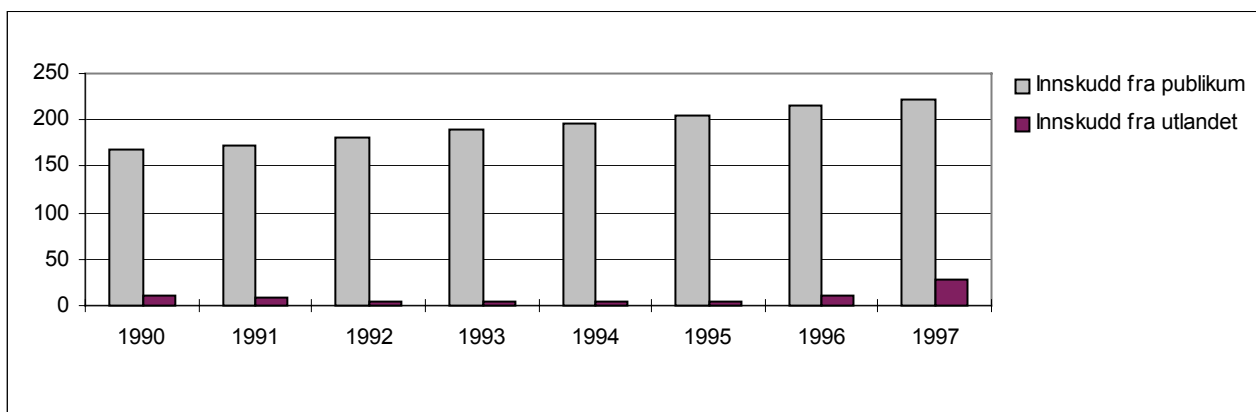
Den sterke utlånsveksten fra bankene i 1996 og ble imidlertid ikke motsvart av en like sterk økning i innskudd fra publikum. For 1997 økte disse innskuddene med henholdsvis 2 og 3 prosent for forretningsbanker og sparebanker, mens tilsvarende tall for 1996 var 7 og 5 prosent. Fra 1996 ble behovet for finansiering av utlånene for en stor del dekket gjennom innskudd fra utlandet (for det meste fra utenlandske banker), som

nesten ble tredoblet for forretningsbankene og utgjorde 74 milliarder kroner ved utgangen av dette året. Tilsvarende tall for sparebankene var 8,4 milliarder kroner, en økning på 6,6 milliarder kroner sammenlignet med 1995. Bankinnskuddene er den klart viktigste finansieringskilden for bankene, og utgjorde henholdsvis 74 og 80 prosent av den samlede gjelden til forretningsbanker og sparebanker ved utgangen av 1997.

Figur 6.9. Innskudd fra publikum i forretningsbankene ved utgangen av året. 1990-1997

Figur 6.10. Innskudd fra publikum i sparebankene ved utgangen av året. 1990 - 1997

Finansiering gjennom verdipapirmarkedet

Begge typer banker hadde en markant økning av innlån gjennom sertifikat- og obligasjonsmarkedet i 1996 og 1997. I forretningsbankene økte obligasjonslånene i løpet av 1996 med 28 prosent og i løpet av 1997 med 46 prosent. Obligasjonslånene utgjorde 15 prosent av bankenes samlede gjeld ved utgangen av 1997. Sertifikatlånene har økt med henholdsvis 67 og 73 prosent i 1996 og 1997, men utgjør en mindre andel av forretningsbankenes samlede gjeld, kun 4 prosent ved utgangen av 1997. I sparebankene har det skjedd en tilsvarende utvikling: obligasjonslånene økte med henholdsvis 43 og 75 prosent i 1996 og 1997, mens sertifikatlånene økte med henholdsvis 89 og 26 prosent. Obligasjonslån og sertifikatlån utgjorde ved utgangen av 1997 henholdsvis 10 og 6 prosent av sparebankenes samlede gjeld. Andre innlån, som bl.a. omfatter lån fra

Norges Bank har for begge typer banker gått betydelig ned på 1990-tallet.

6.3 Resultattall**Banker og finansieringsforetak**

Etter bankkrisen tidlig på 1990-tallet har årsresultatet i bankene vist en kraftig bedring, og var i 1997 på henholdsvis 6,0 og 3,4 milliarder kroner i forretningsbanker og sparebanker. Resultatutviklingen har imidlertid vært jevnere for sparebankene enn for forretningsbankene, hvor krisen rammet langt hardere og ga et samlet underskudd på hele 16,6 milliarder i 1991. Sparebankene fikk dette året et samlet underskudd på drøye 2 milliarder, men året etter kunne de igjen vise positive resultater. Forretningsbankene gikk med overskudd først i 1993, men har siden hatt en jevn vekst.

Fig. 6.11. Årsresultatet i bankene. 1990-1997

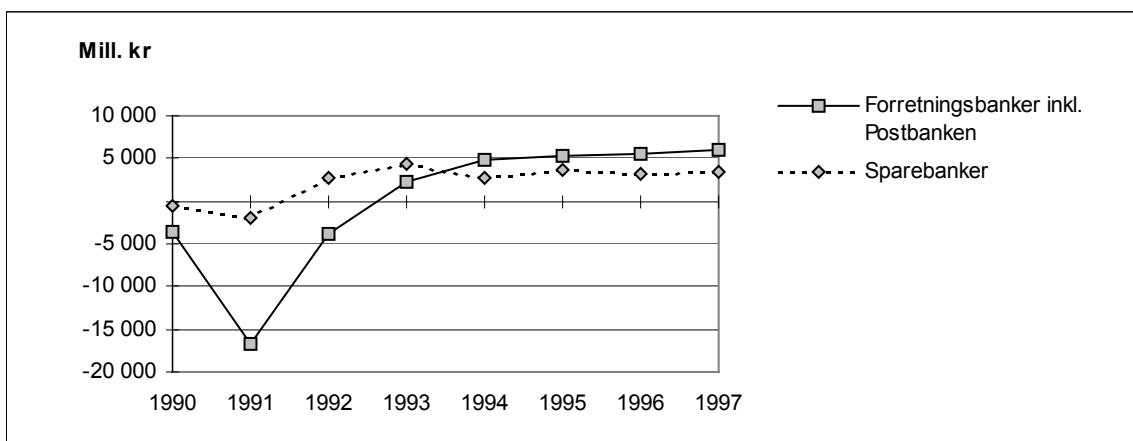
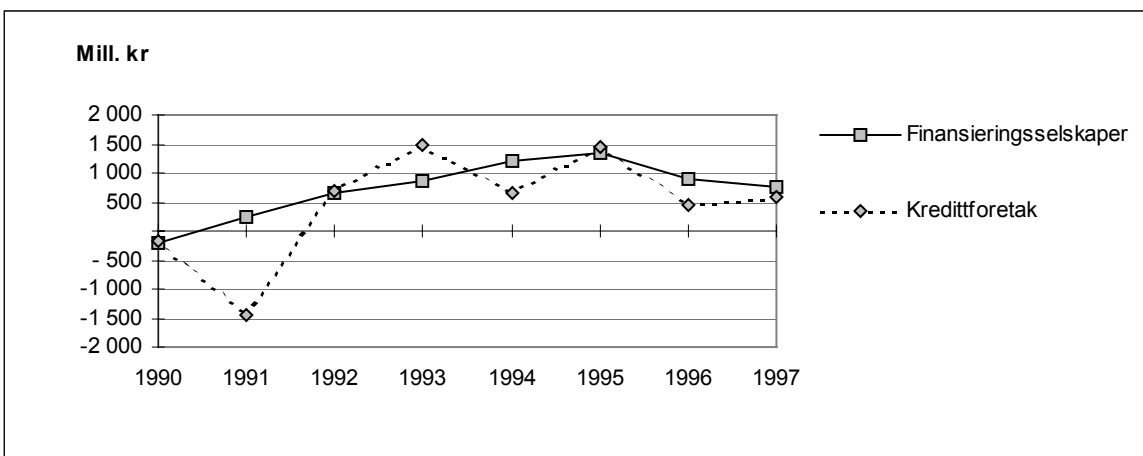

Fig. 6.12. Årsresultatet i finansieringsforetakene. 1990-1997

Finansieringsselskapene hadde et samlet resultat på 771 millioner kroner i 1997, mens kredittforetakenes resultat var på 577 millioner. Sammenlignet med 1996 er dette en oppgang for kredittforetakene på 136 millioner kroner, mens det for finansieringsselskapene er en nedgang på 125 millioner. Resultatet i finansieringsselskapene var negativt i 1990, men allerede året etter gikk de med overskudd og selskapene viste en jevn vekst frem til 1995 hvor resultatet var på 1331 millioner. I 1996 falt resultatet til under 1 milliard, og fortsatte og falle i 1997. Resultatutviklingen i kredittforetakene har i perioden vært ujevn, men i likhet med bankene var bunnåret 1991, hvor samlede underskudd beløp seg til nesten 1,5 milliarder kroner. Siden 1992 har foretakene hvert år gått med overskudd, på det meste med 1,48 milliarder i 1993.

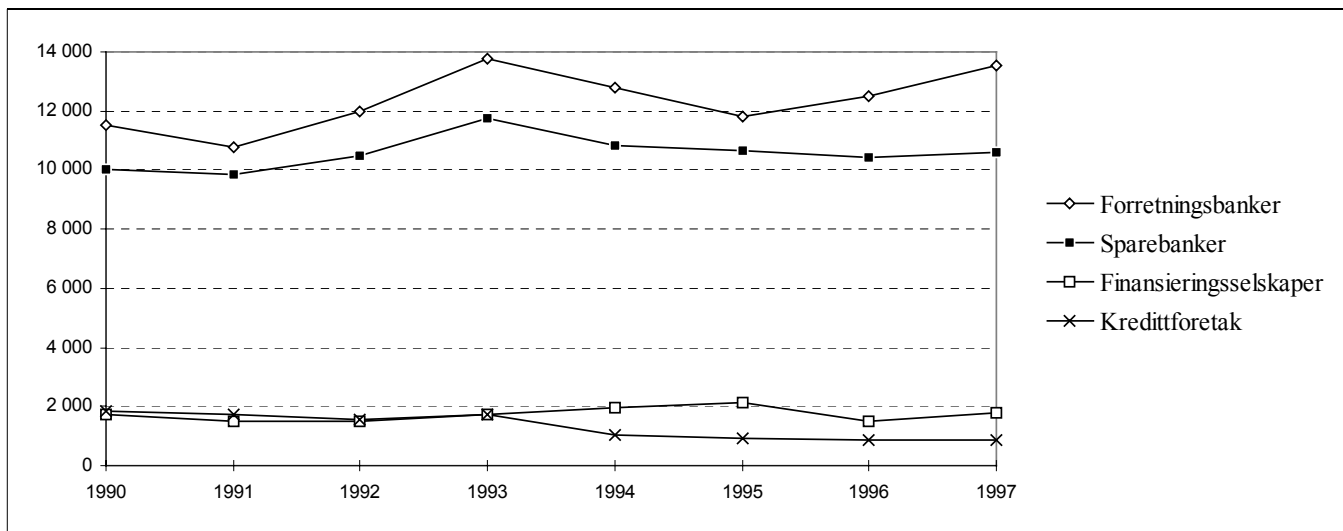
Rentenettoen (definert som totale renteinntekter minus totale rentekostnader) har for både banker og finansieringsforetak vært relativt stabil over hele perioden.

Bankene hadde en topp i 1993, med en rentenetto på henholdsvis 13,8 og 11,7 milliarder kroner i forretnings- og sparebanker. I forretningsbankene steg rentenettoen igjen fra 1995, og var ved utgangen av 1997 omtrent på 1993-nivå. For sparebankene har utviklingen vært mer stabil.

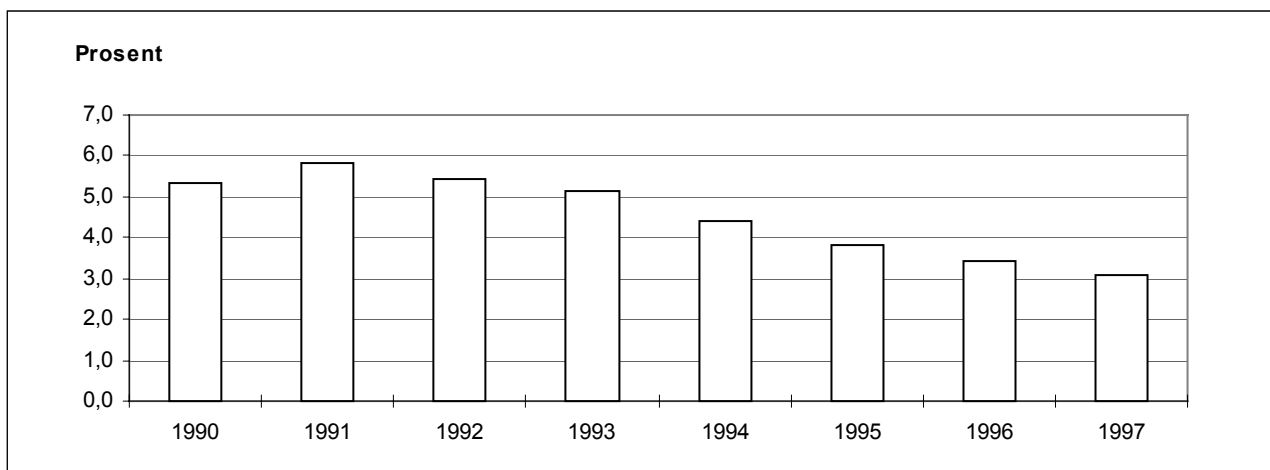
Rentemarginen, eller differansen mellom gjennomsnittlig utlåns- og innskuddsrente fra bankene, har imidlertid falt betraktelig på 1990-tallet. I 1991 var rentemarginen på 5,3 prosent, mens den i 1997 var nede i 3,1 prosent.

Utviklingen i finansieringsselskapene har vært svært stabil, og etter en topp på 2,1 milliarder kroner i 1995 var rentenettoen i selskapene totalt 1,8 milliarder ved utgangen av 1997. Rentenettoen i kredittforetakene har også hatt et stabilt forløp, men den falt kraftig i 1994 og har siden vært synkende. Ved utgangen av 1997 hadde kredittforetakene en samlet rentenetto på 877 millioner kroner.

Figur 6.13. Rentenettoen i banker og finansieringsforetak. 1990 - 1997

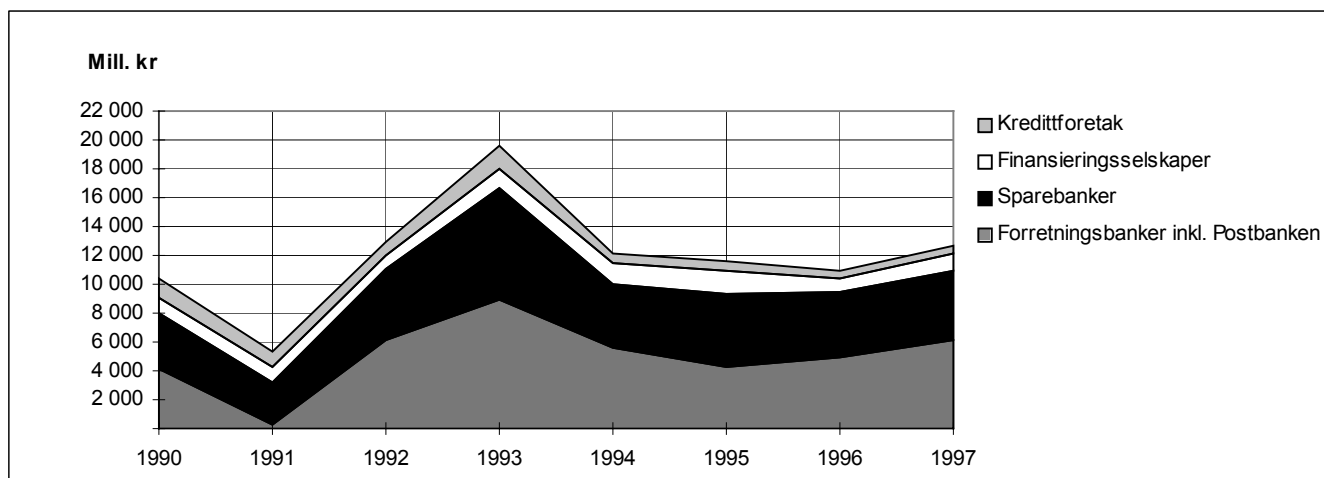
Figur 6.14. Rentemarginen i bankene. 1990 - 1997

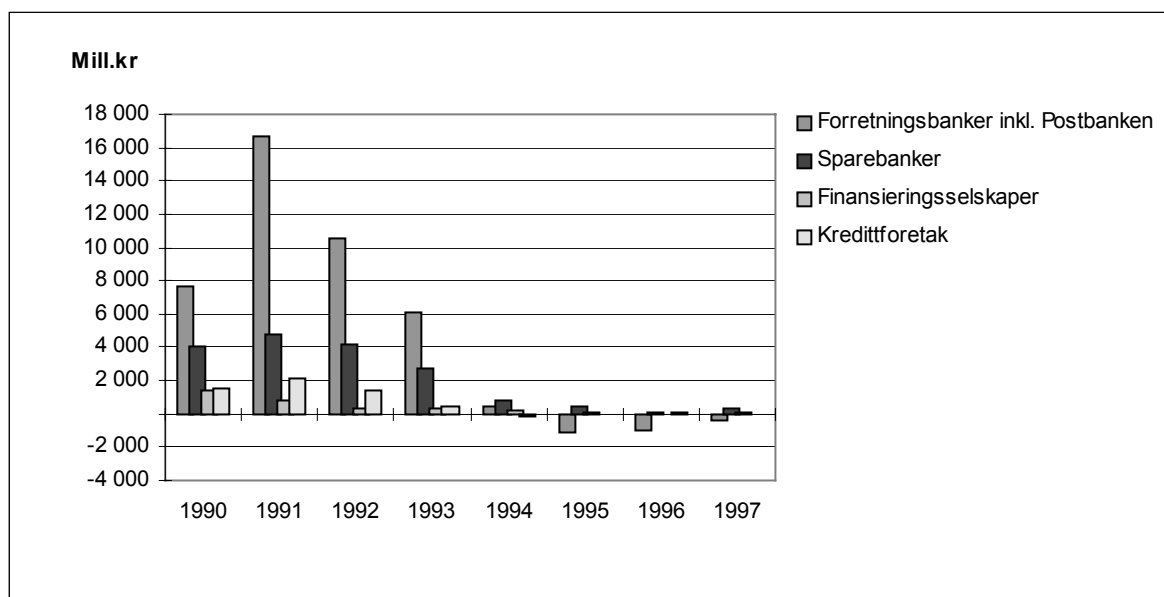
Selv om postene "andre driftsinntekter" og "andre driftskostnader" har svingt betydelig har driftsresultat før tap og nedskrivninger over hele perioden vært positivt. De negative resultatene på begynnelsen av 1990-tallet skyldtes derfor store tap og nedskrivninger. Under hovedposten "tap og nedskrivninger" spiller netto tap på utlån og garantier en avgjørende rolle, men også nedskrivninger og tap/gevinst ved avgang av anleggsmidler har i enkelte år vært av stor betydning for resultatet. Forretningsbankene bokførte hele 16,8 milliarder kroner i netto tap på utlån og garantier i 1991, tilsvarende tall for sparebankene var på 4,7 milliarder samme år. Fra og med 1994 har tap og nedskrivninger vært betydelig lavere, og både forretningsbankene og kre-

dittforetakene hadde dette året negative netto tap, (forretningsbankene har dessuten hatt det siden). Dette skyldes også inngang på tidligere konstaterte tap, men i første rekke store tilbakeføringer av spesifiserte og uspesifiserte tapsavsetninger, siden de bokførte tapene ikke bare omfatter faktiske, konstaterte tap, men summen av de konstaterte tapene og endringen i spesifiserte og uspesifiserte tapsavsetninger gjennom perioden (i henhold til tapsforskriften). Forretningsbankene har hvert år siden 1994 kunnet tilbakeføre betydelige beløp som de tidligere hadde satt av til tap, men siden 1995 er tilbakeføringene gått ned med 56 prosent, fra 1133 til 391 milliarder kroner i 1997.

Figur 6.15. Driftsresultat før tap og nedskrivninger. 1990 - 1997

Figur 6.16. Tap og nedskrivninger. 1990 - 1997

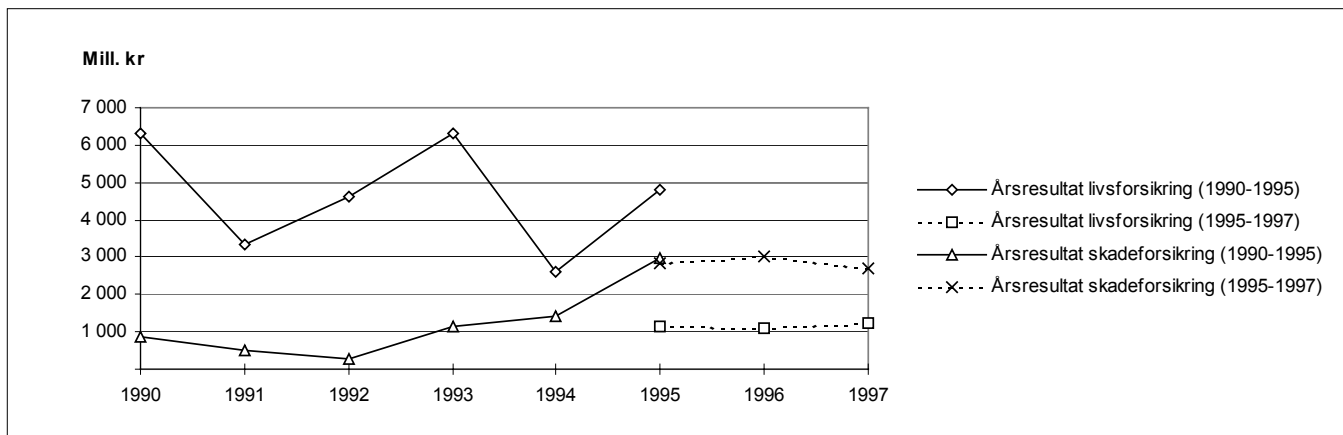
Forsikringsselskaper

Oppstillingen til resultatregnskapet for livs- og skadeforsikring ble endret i 1996. Fra 1996 følger resultatregnskapet ny oppstillingsplan i henhold til «Forskrift om årsregnskap mm. for forsikringsselskaper» (Rundskriv 36/97 fra Kredittilsynet). Tidsserien 1990-1995 følger det gamle kunngjøringsformularet, og er derfor ikke sammenlignbar med nytt resultatoppsett for 1996. Statistisk sentralbyrå har imidlertid konvertert resultat-tallene fra 1995 over til den nye oppstillingen slik at man oppnår tre sammenlignbare årganger.

Livsforsikringsselskapene hadde et samlet resultat på 1217 millioner kroner i 1997, en økning på 120 millio-

ner sammenlignet med 1996. Resultatet for skadeforsikringsselskapene var i 1997 på 2699 millioner, men det fant her sted en nedgang på 334 millioner i forhold til 1996. For livsforsikringsselskapene fikk den nye oppstillingen av regnskapet store konsekvenser for resultatet, siden tildeling av overskuddsmidler til kundene føres som kostnad i ny oppstilling og dermed trekker årsoverskuddet ned. Dette kommer tydelig frem ved en sammenligning av "gamle" 1995-tall med de konverterte. Overskuddsdelingen finnes ikke for skadeforsikring, og omleggingen har derfor ikke hatt den samme virkningen på resultat-tallene for disse selskapene.

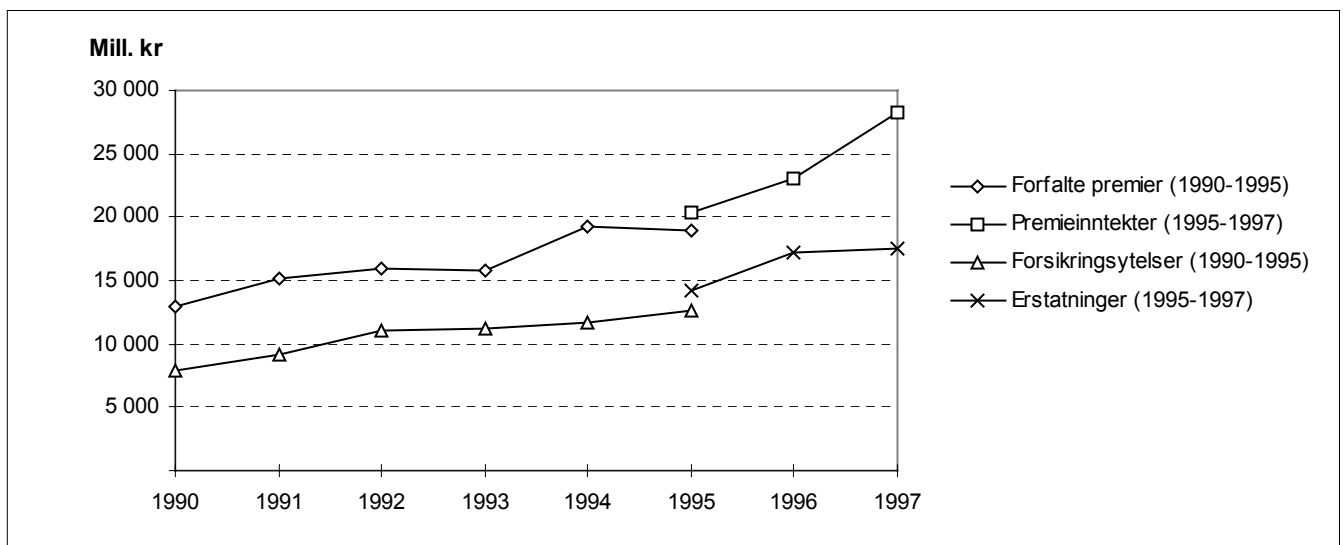
Figur 6.17. Årsresultatet i livs- og skadeforsikringsselskaper. 1990-1997

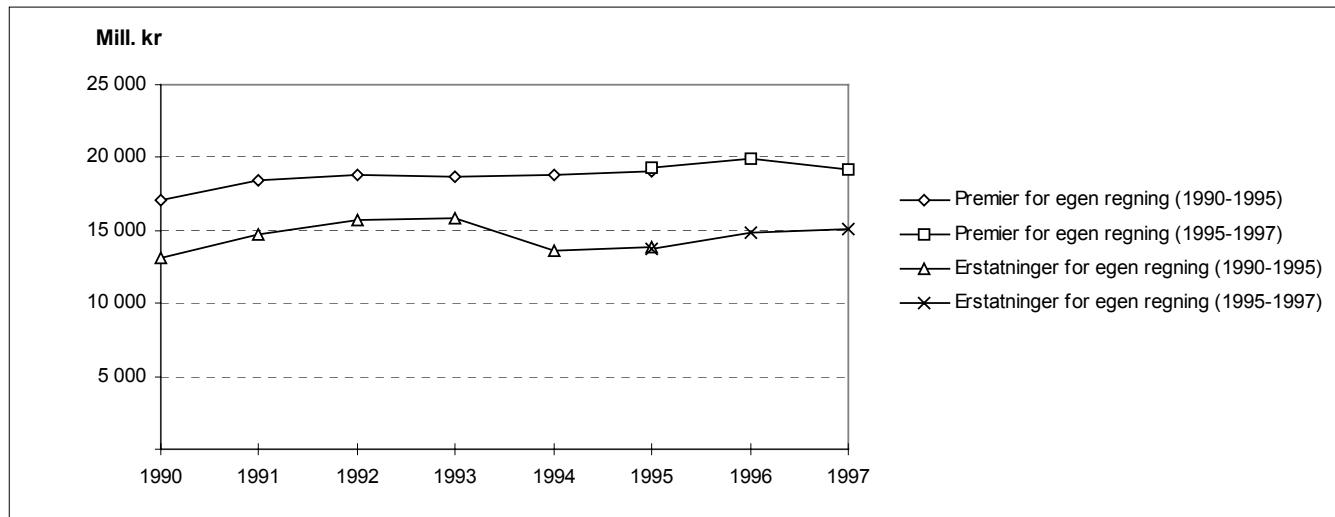
På begynnelsen av 1990-tallet viste samlet resultat i skadeforsikringsselskapene en jevn nedgang og nådde bunnen i 1992 med 267 millioner kroner, men i årene 1993-1995 kunne selskapene vise til markert bedre resultater. I 1993 og 1995 skyldtes oppgangen en øk-

ning i netto finansinntekter, tilsvarende som for livsforsikringsselskapene, mens reduksjonen i erstatninger for egen regning i stor grad kan forklare økningen i resultatet i 1994. Samtidig ble sikkerhetsavsetningen redusert med nesten 1 milliard kroner.

Figur 6.18. Premieinntekter og erstatninger i livsforsikringsselskapene. 1990-1997

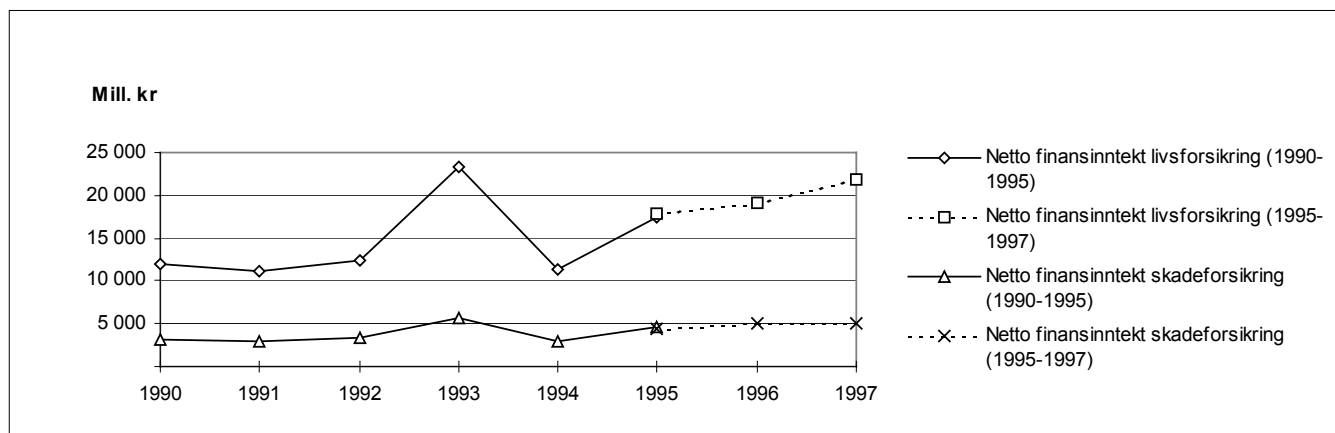
Figur 6.19. Premier - og erstatninger for egen regning i skadeforsikringsselskapene. 1990-1997

Av stor betydning for resultatet i forsikringsselskapene er, foruten premieinntekter og erstatninger/pliktige avsetninger, endringer i markedsverdiene på verdipapirer. Siden selskapene holder store deler av porteføljen i sertifikater, obligasjoner og aksjer, vil svingninger i kursene slå kraftig ut på netto finansinntekter. I perioden 1991-1993 steg resultatet for livsforsikringssels-

skapene med nesten 3 milliarder kroner, etter en kraftig økning i netto finansinntekter. I 1994 opplevde selskapene derimot en kraftig reduksjon i netto finansinntekter, og resultatet sank til 2,6 milliarder til tross for at premieinntektene økte i forhold til pliktige avsetninger. Fra 1995 har netto finansinntekter igjen økt, og de har vært stabilt høye de siste årene.

Figur 6.20. Netto finansinntekter i livs- og skadeforsikringsselskapene. 1990-1997

1. Purpose

The purpose of the publication is to offer accounting figures for financial enterprises with tables and presentation of main results for the period 1990-1997. In addition, the publication gives comprehensive documentation of the basis for the statistics and an explanation of the terminology used in the credit market statistics.

The statistics are presented using tables for balance sheet figures and profit and loss accounts. These are based on the principles and definitions used in Statistics Norway's credit market statistics; in a large degree corresponding to UN's standard for presentation of accounts given in "A system of National Accounts" from 1993 (SNA 1993). Norway as an EEA member is, however, required to follow the regulations in the EU's national accounts standard "The European System of National and Regional Accounts" (ESA 1995). This is in accordance with the UN standard, but naturally more focused on the conditions in the European Union.

The main figures in the publication will be yearly updated in Weekly Bulletin, and tables from Weekly Bulletin are also available on internet (<http://www.ssb.no/>).

2. Design and implementation

2.1 Basis for the statistics

The statistics are based on reports on balance sheets and profit and loss accounts from enterprises (see paragraph 2.2) which mainly are reported electronically.

Basis for the figures are surveys covering all the units, except for private pension funds for which all-including surveys are conducted only every fifth year. For the remaining years the statistics are based on a selection of enterprises, where all pension funds with total assets of NOK 100 million or more are included in the selection.

2.2 Coverage

The statistical unit which is the basis for reports on accounts is *the enterprise*. In general, an enterprise is defined as the smallest combination of legal units that produces commodities and services and that has independent decision-making authority. In most cases the enterprise is identical with the legal unit, i.e. for example a limited liability company.

The following financial enterprises are required to report and are represented in the credit market statistics from Statistics Norway:

Enterprise	Number 31.12.97
• Central Bank of Norway	1
• Commercial banks including the Postal Bank	21
• Savings banks	133
• State lending institutions	6
• Mortgage companies	9
• Finance companies	47
• Life insurance companies (including unit linked companies, i.e. companies conducting life insurance with investment choices)	15
Of these: Life insurance companies	10
• Non-life insurance companies (including mutual fire insurance companies and mutual sea insurance companies)	107
Of these: Non-life insurance companies	48
• Private pension funds	306
• Municipal pension funds	23
• Unit trusts	233
• Financial holding corporations	10

Statistics based on annual reports are also produced for the collective pension agreements Agreement Based Pension ("AFP") and Joint Pension under Collective Agreement ("FTP").

The Central Bank of Norway, commercial banks including the Postal Bank and savings banks are in certain instances referred to as the generic term "banks".

A further description of the different types of institutions can be found in chapter 3, paragraph 3.1.

The above mentioned are mainly the types of institutions that are conducting financial services according to the European industry standard NACE Rev.1, and annual statistics for all these types are presented in this publication. The distribution above adheres to Statistics Norway's standard for institutional classification of sectors which is a splitting up of the main industries by type of institution in accordance with the UN standard SNA 1993.

3. Concepts and definitions

3.1 The financial enterprises in the credit market statistics

The credit market statistics in Statistics Norway comprise more types of financial enterprises than the traditional financial institutions which are banks, state lending institutions, financial enterprises, and insurance companies (see section 2.2). A brief description of the financial enterprises that are covered in the credit market statistics can be found below.

The Central Bank of Norway

The Central Bank of Norway has a special responsibility of maintaining confidence in the financial system and is therefore assigned to a number of advisory, executive and controlling functions in connection with foreign exchange, monetary and credit market policy. The central bank has also the exclusive right to issue notes and coin, and furthermore it is supposed to encourage an efficient payment system and function as a bank connection for the state and private banks. In addition, the bank is from 1996 responsible for the operative management of the Government Petroleum Fund investments. The bank carries out inter alia the following functions which makes it a central institution in the credit market:

- interest rate and liquidity management in the domestic money and capital markets
- intervention in the foreign exchange market
- administration of Norway's official foreign exchange reserves

In relation to the lending market the central bank has foremost a duty as being a bank for the banks. This task consists of lending out money and receiving deposits from commercial and savings banks, and through lending to banks the supply of primary liquids is mainly governed. In addition, the central bank is in control of liquidity by buying and selling certificates and bonds in the market and by conducting currency transactions. The central bank does not ordinarily receive deposits from the public and neither does it lend out anything of significance to others than the banks. Moreover, loans to commercial and savings banks have been considerably reduced in recent years. This has among other things connection with the fact that banks to a larger degree than earlier are financed through the bonds market.

Commercial banks including the Postal Bank and savings banks

The banks are primarily conducting lending activities. According to law, banks are given the exclusive right to receive deposits from an indefinite group of depositors, which in relation to other financial institutions implies

a unique source for financing their activities. They are furthermore characterized by a comprehensive service spectrum, with activities like intermediation services, payment intermediation, currency sale and management of funds.

The banks have traditionally served different groups of customers. Commercial banks have mainly served trade and industry, while savings banks and the Postal Bank have served private customers. This distinction is, however, in the process of disappearing. On the other hand, the savings banks are normally smaller, have less of a product spectrum and are geographically more centered around a local area than the commercial banks. The number of commercial banks has been considerably reduced in recent years, among other things due to mergers.

The most important balance items for the banks are the traditional bank services deposits and loans. Bank deposits are the banks' largest liability item, and at the end of 1997 these made up an average of 71 per cent of the real capital. The largest asset item is utilized loans, which per 31 December made up an average of 80 per cent of the real capital.

Commercial and savings banks have the opportunity to issue certificates and bonds as well (excluding the Postal Bank). In 1990 the limitation of term to maturity on the banks' bond loans were lifted, and this has gradually contributed to a larger degree of financing through the bond market; contrary to previously, when loans in the central bank were an important financial source.

The Postal Bank was established in 1995 and is a further development of the Norwegian Postal Bank (previously the Postal Savings Bank) and the Postal Giro, but has now acquired a more independent position than the previous institutions had. The Postal Bank is supposed to compete in the same way the commercial and savings banks do, and is, although governed by an own law, mainly subject to the same institutional and financial terms.

When the term "commercial banks" is further used in this publication, it refers to commercial banks including the Postal Bank.

Along with the liberalization of the credit market the distinction between banks and other financial institutions has lessened. Among other things mergers between banks have occurred, mortgage companies have been converted into banks, and in recent years it has been a trend towards the establishment of bank and insurance activities and other types of financial services within the same group of companies.

Finance and mortgage companies

Finance and mortgage companies are, like banks, insurance companies, financial holding corporations and credit brokers, allowed to conduct financial activity according to the Financial Institutions Act.

Mortgage companies

Mortgage companies obtain their means by issuing credit certificates and bonds in the domestic and the foreign market. Of the enterprises' total debt at the end of 1997, 72 per cent were bond loans while the certificate loans made up 7 per cent. The enterprises render medium-long and long-term credits, mainly to industry and private persons against security in real estate and means of production. Credit is also offered to financial institutions and to the public administration. Utilized loans made up 78 per cent of the enterprises' total assets at the end of 1997. Mortgage companies' loans are distinguished from e.g. life insurance companies' and banks' mortgage loans in that they are not subject to notice from the lender.

A considerable decrease has occurred in the number of credit enterprises and in their total assets in recent years, to a large extent due to conversion into banks.

Finance companies

The finance companies are offering credit mainly to industry and financial institutions, but also loans to the group "wage earners" have increased in recent years. At the end of 1997 different types of loans made up as much as 95 per cent of the enterprises' total assets. It is foremost the funding that differentiates finance companies from banks, since they can not turn to an indefinite part of depositors, but have to secure means by loans according to individual lending contracts, to a large degree via the money market. The finance companies have the opportunity to offer certificate loans and bond loans, on the same conditions as the commercial and savings banks.

The finance companies' lending activities can be divided into three types:

- **Leasing**, which is an agreement where one party (the leasing company) against compensation transfers the right of using a business asset to another party (the leaser) for a certain period. The statistics only cover *financial leasing* where the main risks and advantages connected to the ownership of the business asset are transferred to the user.
- **Factoring**, where a company/enterprise's claims on customers are transferred to the finance company. The finance company pays the company/enterprise at once and conducts debt collection for compensation.

- **Other loans**, which comprise negotiable debt instruments, debt instrument loans to industry, hire-purchase contracts, short-term consumer loans and credit cards.

The two first mentioned types of lending are the ones that especially separate the finance companies from other types of financial institutions on the lending side.

State lending institutions

The state lending institutions are offering loans, grants and guaranties to different preferential purposes and groups based on political criteria and goals. Loans are often offered on friendly terms, regarding both interest, time for repayment and security. Financing is mainly covered by loans from the Treasury and to a lesser extent by issuing bonds guaranteed by the state.

If we exclude GIEK, i.e. the Norwegian Guarantee Institute for Export Credit, which does not conduct lending activities (nor is GIEK included in the tables for state lending institutions), the number of state lending institutions has been reduced by half since 1992. This is due to a comprehensive restructuring - among other things the establishment of the Norwegian Industrial and Regional Development Fund in 1993 which is a continuation of the Regional Development Fund, the Norwegian Industry Bank the Fund for Small Establishments. Among the state lending institutions are also the Norwegian State Housing Bank and the State Educational Loan Fund.

At the end of 1997 loans after specified provisions made up 91 per cent of the total assets in the state lending institutions.

Insurance companies etc

The insurance companies' activities are regulated by the specific law on insurance activities, but they are also subject to several of the regulations in the Financial Institutions Act. It is customary to divide the insurance companies into life insurance and non-life insurance companies. A brief explanation of the pension funds and the collective pension arrangements AFP and FTP is also given below.

Life insurance companies

For life insurance it is customary to separate between individual and collective services. The most common individual services are life insurance, individual pension insurance and endowment/credit insurances. Common collective insurances are group life insurance and collective pension insurances.

The life insurance companies can not issue certificates. Bonds can only be issued as subordinated loan capital or as convertible bonds approved by the Ministry of Finance. The holding corporations in the insurance

business may, however, issue certificates and bonds under ordinary terms.

A considerable accumulation of capital takes place in the life insurance companies. Normally it takes many years from the payment of the insurance premiums until maturity. The company's capital belongs to the insured and the accumulation are allocated to different funds on the liability side of the balance sheet. The insurance liabilities made up 94 per cent of the total assets at the end of 1997. The companies offer credit to the central government, financial institutions, enterprises and households where the latter category is the largest. The share of loans has, however, decreased considerably in recent years, and the largest balance items on the asset side are investments in bonds which made up 49 per cent of the total assets per 31 december 1997.

Non-life insurance companies

Within the activity for companies that offer non-life insurance we find mainly motor vehicle insurance, fire and combined insurance for households and manufacturing. In addition we find marine insurance, petroleum insurance and reinsurance activity which often has an international market. The latter covers take-over of other companies' risks. In addition there are special types of insurances which inter alia comprise accident, travel and liability insurance.

Regarding the certificate and bonds market the non-life insurance companies are subordinated to the same regulations as the life insurance companies. The non-life insurance companies' access to means is therefore dependent on the sale of insurances and possible operating profit. The accumulation of capital takes place in different funds and appropriation items on the liability side of the balance sheet. The technical reserves made up 74 per cent of total assets at the end of 1997. The non-life insurance companies invest their means to a large degree in securities, while lending makes up only a small share of the total assets.

Private and municipal pension funds

This group comprises private pension funds which are under the Banking, Insurance and Securities Commission's jurisdiction, municipal pension arrangements, plus FTP and AFP (see below). Pension funds connected with municipal enterprises are defined as private pension funds. The Norwegian Public Service Pension Fund is not based on funds but is part of the central government and social security funds.

The private and municipal pension funds are offering benefits beyond the National Insurance Scheme. The companies' debt consists mainly of insurance liabilities to its members. Pension funds may, however, issue bond loans as subordinated loan capital subject to the

Ministry of Finance's approval. The lending is mainly for dwellings and commercial buildings.

i) Private pension funds

The purpose of pension funds is to offer retirement and disability pensions to employees that are members and possible survivor pensions. There are also funds with the purpose of establishing firm pension arrangements for the employees, but these are about to be wound up and the number is considerably reduced the last 10 years. The pension funds may receive premiums from both the employer and the employee. There are strict legal terms for payment plans. The activity for the institutions that are covered by these statistics are governed by the regulations of 19 February 1993, no. 117 (pension funds regulation), authorized by the tax law § 44.

ii) Municipal pension funds

According to the Local Government Act § 24 no. 4 the municipalities and the county municipalities are free to establish pension arrangements for their employees. Such pension arrangements are primarily based on agreements between municipality/county municipality and the employees' organizations, and all municipalities and county municipalities have established such pension arrangements for their employees. KLP (the municipal nation-wide pension fund) is the central pension arrangement for the municipal sector and is regulated as an insurance company according to the law (KLP has about 247 000 members). Some large municipalities and county municipalities have their own pension funds regulated by the Local Government Act (about 88 000 members). Finally some municipalities have made agreements with private insurance companies (about 15 000 members). The institutional sector municipal pension funds comprises only the independent municipal pension funds, while KLP and agreements with private insurance companies can be found under the institutional sector life insurance companies.

iii) Joint Pension under Collective Agreement (FTP) and Agreement Based Pension (AFP)

FTP is a pension arrangement which is established through agreements between the labour and employer's organizations (Norwegian Federation of Trade Unions, LO, and Confederation of Norwegian Business and Industry, NHO) and took effect 1 January 1962. The arrangement comprises employees under wage agreement between federations within LO and the ones that do not belong to pension arrangements established by law (see private pension funds above). Members are also employees in companies/enterprises affiliated with NHO. AFP is an agreement on early retirement which was negotiated by nation-wide organizations' employers and employees in connection with the wage settlement in 1988. Companies under the agreement are both the ones with wage agreement within

LO-associations and members of NHO with agreements outside LO, but still affiliated with the arrangement. In addition some individual terms are in effect.

Unit trusts

In the unit trusts investments are made in the securities market on behalf of small and large investors. By purchasing shares in such funds investments are distributed to several securities, through diversification of the portfolio. This may give a higher yield than bank deposits, an investment form characterized with a low risk, but the risk connected with shares in the unit trusts is lower than if the entire amount was invested in one single security. The funds are classified by the types of securities in the portfolio and hence according to earning capacity, time horizon and tax conditions.

Saving in unit trusts has increased considerably in recent years, and from a share capital of 11.2 billion in the end of 1990 it increased to 42.8 billion at the end of 1997 (at nominal value). This is also connected to a low interest rate and correspondingly low profits on bank savings.

Financial holding corporations

The financial holding corporations are characterized by being parent company in a group of financial companies or a part thereof. It is a relatively modest number of licenced holding corporations and their role in the credit market is mainly as managers of ownership interests in other financial enterprises. The Financial Institution Act requires a clear separation of e.g. bank and insurance activity when conducted within the same group of company, and because this has been an important trend in the development of financial activities in recent years, a marked increase of numbers of financial holding corporations has occurred.

3.2 Classification of financial instruments

Generally

The degree of specification in the balance sheet for the different reporting units will always vary, and this makes statistical preparation difficult. In order to present comparable financial balance sheets for the various institutions, identical claims and debt items have been aggregated to a limited number of instruments - *financial instruments* - in the credit market statistics (in the tables also tangible assets are, however, included). The criterion for classifying a claim/debt item as a financial instrument has traditionally been that the item represents a claim for or debt to another economic unit.

The grouping of financial instruments in the credit market statistics intends to define uniform instruments with regard to their socio-economic function. The payment function is e.g. characteristic for notes, coin and deposits available on checking accounts while the arrangement of the credit function is characteristic for the different types of loans. In addition, the liquid ratio

and tradeability have been determining factors for the classification and sequence of the instruments. This has e.g. made it desirable to separate between notes/coin and bank deposits.

The individual financial instruments

Below is a general view of the delimitation and classification of financial instruments that are used in the credit market statistics. Possible deviations in relation to SNA 1993 are clarified under each instrument.

Gold, Special Drawing Rights (SDR's) and reserve positions in the International Monetary Fund (IMF)

This instrument represents the gold reserves in the central bank, plus the bank's Special Drawing Rights (SDR's) and the reserve positions in the IMF. Allotments of Special Drawing Rights in the IMF may be compared with gold because none of the instruments has any debtor. Gold, Special Drawing Rights and reserve positions are treated as claim items in the central bank's balance and as liability items for foreign countries.

Notes and coin

The instrument includes Norwegian and foreign notes and coin. In SNA 1993 the instrument is classified together with sight deposits.

Bank deposits

The financial instrument includes deposits in commercial banks and the postal bank, Central Bank of Norway and in foreign banks. It also includes all forms of bank deposits, including checking-available deposits, time deposits and contractual deposits. SNA 1993 recommends that reserve positions in the IMF are classified under this instrument.

Treasury bills, marketable certificates, etc.

The instrument includes marketable securities with original maturity of maximum one year. This includes treasury bills issued by the Norwegian state or foreign states - and certificates. Certificates may be issued by the state (state certificates), banks (bank certificates), mortgage companies (credit certificates), finance companies (finance certificates), state lending institutions, local government plus public and private enterprises (loan certificates) and foreign countries. Other notes than treasury notes are recorded under *lending/loans*. This is due to the fact that it is not possible to rediscount notes in the central bank with the result that these will be claims that to a small degree are transferrable.

Bonds

The instrument is defined as tradeable standardized debentures with original maturity of more than one year. This includes government bonds, municipal bonds and other bonds issued to bearer, with notification requirement to the Central Bank of Norway. The

instrument also includes bonds issued in Norway in foreign currency, bonds issued in Norway by foreigners, and bonds issued abroad by Norwegians or foreigners. Furthermore the instrument includes subordinated loan capital issued in the form of bonds, plus convertible bonds. Negotiable debt instruments and the state's saving bonds are classified as loans and not included here.

Shares and primary capital certificates

The instrument includes ordinary shares in limited liability companies, shares in co-operative societies with limited liabilities including shares in unit trusts. Shares in foreign companies are also included. Furthermore, the instrument includes tradeable Norwegian primary capital certificates.

Lending/loans

This financial instrument includes other lending forms than tradeable debentures and certificates, e.g. exchange bills, bank overdraft, building loans, mortgage bond issues, debt instrument loans, negotiable debt instruments, land acquisition bonds, subordinated loan capital and public institutions' lending accounts from/to the state. Included is also factoring, financial leasing and lending against discounting of hire-purchase agreements. Trade credits are classified under *Other claims/Other debt*, but are in SNA 1993 distinguished as a separate financial instrument. In the credit market statistics there is usually no distinction between short-term and long-term loans, although such a distinction is recommended in SNA 1993.

Insurance claims/liabilities

Insurance liabilities have traditionally been defined as the life insurance companies' reserves for coverage of insurance liabilities for policies and other accumulated reserves that may be attributed the insured. In addition, there is the total capital in municipal and private pension funds and FTP and AFP. After the transition to SNA 1993 the premium and claim reserves shall, however, be classified as insurance liabilities.

Capital contributions

The instrument includes long-term capital in public and private enterprises and in international organizations, except for share capital. Examples of capital contributions are the state's contributed capital in the state enterprises (enterprises organized according to law on state enterprises of 30 August 1991 no. 71), the state's primary capital in the state lending institutions in the state lending institutions, the state's capital in international organizations and financial institutions, Norwegian shares in the Scandinavian Airlines System and capital contributions in pension funds. Norway has chosen to distinguish between shares and capital contributions because the two instruments have a different degree of tradeability. In SNA 1993, however, these two instruments are recorded collectively.

Other claims/Other debt

Trade credits and other financial items that do not naturally belong to the previously listed instruments are included here. The item comprises inter alia tenant deposits, shares in general partnerships, assessed tax debts, documentary credits, bank drafts, intra-group balances and the IMF's reserves of Norwegian currency. Note that the item in principle also includes real capital that Norwegian institutions own abroad. Furthermore the instrument includes accrued, not-paid interest, wages, insurance premiums, deferred tax claims/liabilities, tax deductions etc, and correspondingly paid, not overdue items. SNA 1993 distinguishes between trade credits, other accrued, not overdue items or advance payments and other claims/other debt.

3.3 Classification of institutional sectors and industries

As part of the ordinary reporting, reports are also given on some central instruments such as lending, deposits and securities, distributed according to debtor sector and industry. Such figures are traditionally published by Statistics Norway quarterly as well as annually. But for commercial and savings banks, financial companies and state lending institutions such figures now make part of Central Bank of Norway's financial statistics (see chapter 2.3). All figures classified by institutional sectors and industries for insurance companies are, however, published by Statistics Norway.

4. Sources of error and elements of uncertainty

4.1 Collection and processing error

Errors and inconsistencies often show up in the institutions' accounts. These errors may have several sources and are discussed below:

- Errors stemming from the transferring of data from the institutions' accounts to receiving media
- Different accounting and estimation principles
- Different times of entering data
- Incompleted statements from the reporting units

Errors stemming from the transferring of data

The institutions' primary accounts will normally deviate from the standard reports used for collection. This may result in errors/imperfections when converting the different internal accounts to the media upon which the reports are received. This is the case for both the managing of items and an incomplete degree of specification in and between accounts.

Data are received electronically and on forms by Statistics Norway as well as the Central Bank of Norway. In addition to the fact that there may be technical and accounting errors in connection with the reporting itself, errors may also occur in the process of transferring data from the Central Bank of Norway to Statistics Norway.

Different accounting and estimation principles

Even if net recording of items normally is not allowed without special approval, the different units may follow different practices when it comes to gross or net recording of balance sheet and profit/loss accounting items. Except for the deviations that may occur between the different balance items in the institutions' accounts, the total assets for units using the net method is underestimated in relation to the units using the gross method.

Even with the same accounting principle as basis, deviations will occur between the institutions' accounts as a result of different valuation of the balance sheet items. On the liability side securities are recorded on a face value basis, e.g. on basis of the original value of the security. On the asset side the recorded value is, however, dependent on the time of purchase and the market value at the balance sheet date. This means that two institutions may value the same security differently in their accounts. Since there is no symmetry in the valuation of securities on the asset and liability side in the balance sheet, special reports on the stocks of bonds and shares to face value and market value are collected so as to achieve a foundation for the reconciliation of securities.

Different times of entering data

Discrepancies between the institutions' statements on accounts due to different times of recording can be divided into two main categories: discrepancies due to the fact that the transaction is not known for one of the parties and discrepancies due to different accounting practices. Transactions that are not handled by the BBS (the banks' payment central) or Postal Giro belong to the first category. The other category comprises among other things asset sale transactions that are known to both parties, but that due to different accounting practices and treated just before the date of accounting, is only registered in one of the party's accounts.

Incomplete statements from the reporting units

The quality of the reports vary. This is the case especially for the classification of the institutional sectors and industries of the different balance sheet items. The reporting units may also have difficulties with separating the different financial instruments, e.g. certificates, bonds and other loans. In spite of thorough examinations conducted by the Central Bank of Norway, Statistics Norway and the Banking, Insurance and

Securities Commission, errors or discrepancies may occur between the institutions' accounts information.

In order to remedy problems concerning correct classification of financial instruments updated lists of financial enterprises, state and municipal enterprises are sent out annually. In addition, SN sends out a list of Norwegian bond issues according to the institutional lending sector.

4.2 Inspection and reconciliation

All errors and discrepancies that may occur in connection to the above mentioned are checked, standardized and if necessary corrected. The *internal reconciliation* deals with checking that the individual reports are correctly and completely filled in and according to the principles for the credit market statistics. Furthermore, a reclassification of items may be conducted and changing of the areas where the primary accounts are recorded by deviating accounting principles. The accounts for institutions that operate with a deviating accounting year are converted to the calendar year.

The need for *external reconciliation* has to do with the fact that not all discrepancies between the individual data are found and corrected while checking the different reports. On transactions between two different primary accounts there are often deviations between the recorded amounts in each of the accounts. This has especially to do with different accounting and estimation principles in the individual reports. The purpose of external reconciliation is therefore to make sure that income/expenditure items and balance sheet items that have contra entries in other sector accounts in the statistics are registered with the same amount in both accounts.

5. Use of the tables

Comparability with previously published statistics

The accounting statistics for financial enterprises as presented in this publication are based on new principles and definitions in connection with the transition to the new standard for national accounts as set out in SNA 1993 and the corresponding standard ESA 1995. Hence, the statistics and terms will not be directly comparable to previously published figures in other publications.

Insurance companies have undergone considerable changes in the reporting arrangements for the accounting year 1996, especially influencing the arrangement of the profit and loss account. In order to achieve several comparable years a conversion of the profit and loss account for 1995 to the new set-up has taken place. There are accordingly two time series with overlaps for the profit and loss accounts for the insurance companies, one for the period 1990-1995 according to the

old set-up and the other for the period 1995-1997 according to the new set-up. The former time series will be comparable with time series in previous publications.

Previously finance companies reported on a form with a different set-up than for the banks, but from 1 January 1996 reporting for banks, state lending institutions and finance companies is coordinated. Because of this a conversion of the finance companies' figures for the entire period has taken place. These figures will, however, not be comparable with figures given in previous publications. The financial holding corporations started to report for the accounting year 1996, but balance sheets and profit and loss accounts for 1994 and 1995 based on annual reports from the enterprises have also been produced.

Rounding off errors

There may be small differences between totals and individual components that are included in the totals. This is due to the rounding off of figures.

English translations

In annex A of the publication the financial instruments and the items in the balance sheet and profit and loss accounts are translated. Each individual institution is, however, translated in the table headings the first time they occur.

6. Some main results

Summary

- The financial institutions' total assets increased modestly until 1994, but since then a strong increase has taken place and especially in 1996. The banks represented most of the increase which was caused by the strong growth in lending that year. The insurance companies had a stable increase of total assets throughout the period, but the growth stagnated in 1997.

- The growth in lending from banks since 1993 was not matched by a corresponding increase in domestic bank deposits. The funding gap was largely financed through a strong increase of deposits from foreign investors. The commercial and savings banks have also financed a substantial part of their capital needs in the certificate and bond markets, while loans from the central bank have decreased considerably.
- After the weak results at the beginning of the 1990's, a strong growth in the results for banks and finance and mortgage companies has occurred since 1991. For the savings banks and finance and mortgage companies, the results reached the highest level in 1995, while it for commercial banks have grown throughout the period. The development of losses and write-downs have been of major importance for the development of the results.
- The changes made in the statistical reporting from insurance companies have created a break in the time series for the profit and loss accounts, but the transformation of 1995 figures has brought about three comparable years. A smooth development of the results for the insurance companies has taken place since 1995.

6.1 Numbers and total assets

Total assets, i.e. the sum of items in the balance sheet, is the common measurement for the size of financial corporations. For other types of enterprises, the output or turnover will be relevant measures, but most of the «production» in bank, financing, insurance and pension activities are interests and other financial income, and the institutions only to a small degree get direct payment from commission and fees for their services. If only the paid services should be a measure of the institutions' services in the national account the output may be negative because the administration expenses often are larger than the income of actual commissions and fees.

Table 6.1. Financial enterprises. Number and total assets (NOK Billion). 31 December 1990-1997

	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997*	
	Nr.	Tot.ass.	Nr.	Tot.ass.	Nr.	Tot.ass.	Nr.	Tot.ass.	Nr.	Tot.ass.	Nr.	Tot.ass.	Nr.	Tot.ass.	Nr.	Tot.ass.
Central Bank of Norway	1	180	1	162	1	161	1	211	1	177	1	184	1	252	1	319
Commercial banks																
incl. Postal Bank	23	444	23	415	23	457	21	430	23	430	20	452	20	555	21	617
Savings banks	142	243	135	240	134	239	133	249	132	265	132	284	132	320	133	362
State lending institutions	10	178	10	191	10	205	7	208	8	205	8	196	6	197	6	198
Mortgage companies	14	182	14	163	13	120	15	110	14	100	11	100	9	94	9	105
Finance companies	71	28	64	26	52	22	46	23	43	28	44	35	45	35	47	41
Life insurance companies	12	165	11	179	10	188	10	210	10	220	9	237	9	257	15	285
Non-life insurance companies	62	47	56	51	53	56	54	64	51	66	50	70	51	73	51	77
Private pension funds	396	19	321	22	295	26	289	31	265	36	272	40	279	44	306	51
Municipal pension funds	31	12	29	13	27	15	31	17	29	18	28	20	28	23	23	24
AFP and FTP	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1
Unit trusts	86	15	97	17	90	16	131	38	179	37	197	46	201	66	229	98
Financial holding corporations	6	8	6	8	8	14	10	17
Total	850	1514	763	1480	620	1506	609	1592	578	1583	780	1665	791	1917	843	2178

At the end of 1997 the financial institutions' total assets were NOK 2,178 billion (excluding the financial holding corporations that were not covered in the statistics until 1994). The increase in 1997 was 13 per cent against 15 per cent in 1996. Since 1990 the growth in total assets has been 45 per cent. Throughout the same

period the number of units has been considerably reduced, and if excluding the enterprises that to a small degree - or not at all - conduct lending activities (the Central Bank of Norway, pension funds, unit trusts and financial holding corporations) the number is reduced from 334 to 282, or by 16 per cent since 1990.

Figure 6.1. Financial institutions' total assets at the end of the year. 1990-1997

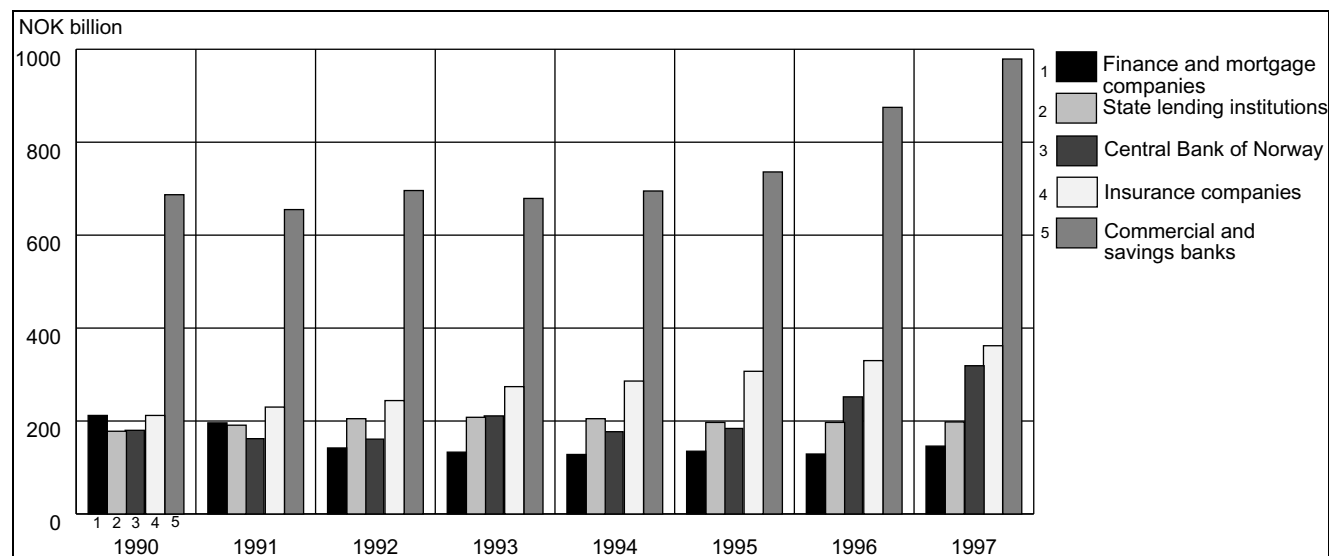
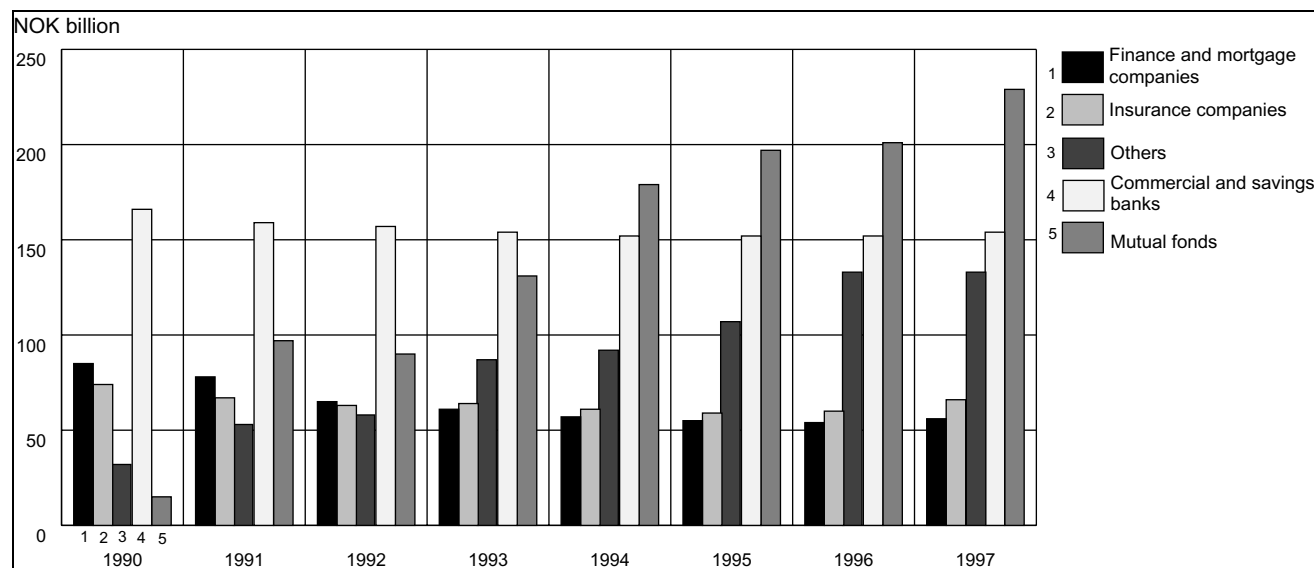

Figure 6.2. Number of financial enterprises at the end of the year. 1990-1997

The banks and state lending institutions

The largest enterprises in the financial sector are *commercial and savings banks* which at the end of 1997 had total assets of NOK 617 and 362 billion, respectively. After the decline and stagnation during the bank crisis in the beginning of the 1990s, the commercial banks have grown considerably each year since 1994, and

with as much as 22 per cent in 1996. In 1997 the growth was 11 per cent. However, the number of commercial banks has been slightly reduced throughout the period, and there were 21 units in 1997. The increase in total assets in the savings banks was 13 per cent in 1997, a little higher than in 1996, but the savings banks have increased steadily since 1992. The

number of savings banks was reduced by 7 from 1990 to 1991, but since then there have been small changes in the number of enterprises, and in 1997 there were 133 savings banks.

The *central banks'* total assets increased by 37 per cent in 1996 and by 27 per cent in 1997, and amounted to NOK 319 billion by the end of 1997. The increase has taken place mainly as a result of the first Government Petroleum Fund investments in May 1996. These investments amounted to NOK 113 billion at the end of 1997.

The *state lending institutions* (the state banks) administered 198 billion at the end of 1997, an increase of 20 billion since 1990, but still less than in 1992. The number of state lending institutions has, however, been reduced; until 1992 there were 10 enterprises, while 6 at the end of 1997.

Finance and mortgage companies

The total assets for the *mortgage companies* have shown a sharp decrease in the 1990s and the decline of these enterprises has continued after the bank crisis. However, the total assets in the companies grew by 12 per cent in 1997 and amounted to NOK 105 billion by the end of this year. Their total assets were NOK 94 billion at the end of 1996 against 182 billion in 1990. This considerable reduction has, however, to a great extent happened as a result of some mortgage companies having received licence to conduct banking activities; there were 14 mortgage companies until 1994 and only 9 companies in 1997.

The development of the total assets in the *finance companies* has varied: the enterprises increased by 24 per

cent in 1995, but the total assets stagnated in 1996 and amounted at the end of that year to NOK 35 billion. In 1997, however, the total assets grew by 18 per cent. These enterprises have also been considerably reduced since 1990 and the number of units has gone down from 71 to 45.

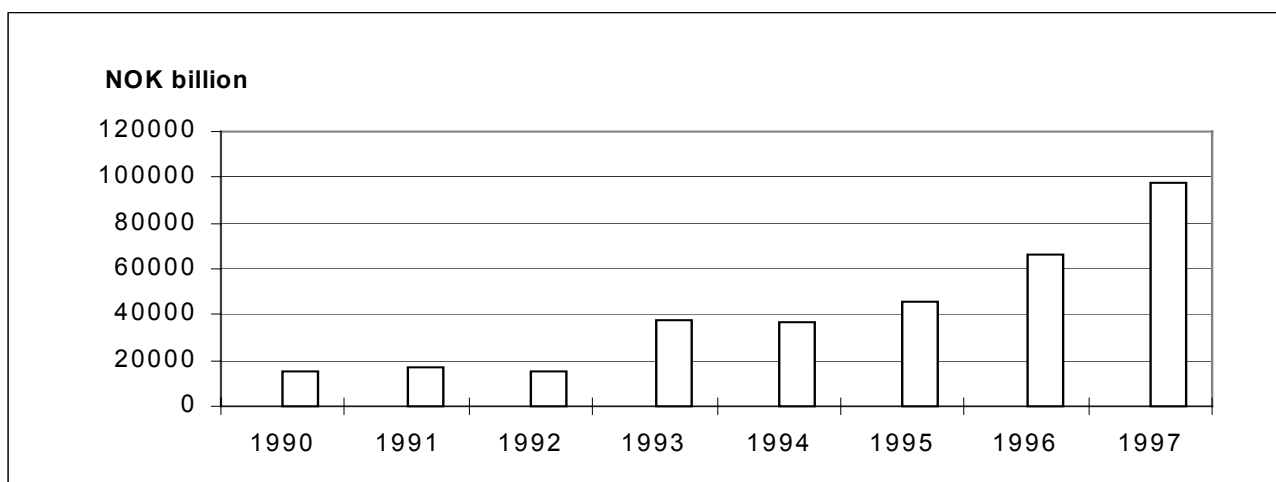
Insurance companies

At the end of 1997 the *life insurance companies* had total assets of NOK 285 billion, and after the banks were the second largest type of enterprise. The companies have grown steadily throughout the 1990s and by 11 per cent in 1997. The *non-life insurance companies'* total assets have also increased steadily throughout the period, and were at the end of 1997 NOK 77 billion, an increase of 5 per cent from 1996. The insurance companies have also been reduced in numbers, and by the end of 1997 there were 10 life insurance companies (excluding the unit-linked companies) and 51 non-life insurance companies (excluding mutual fire insurance companies and mutual sea insurance companies).

Other

After the tremendous increase in funds savings in the 1990s the *unit trusts'* total assets have increased more than six times only since 1992, from NOK 16 to 98 billion. Throughout the same period the number of enterprises has increased from 90 to 229.

Figure 6.3. Unit trusts' total assets at the end of the year. 1990 - 1997

Private pension funds have also had a noticeable growth and administered NOK 51 billion in 1996. The number of these enterprises has, however, been considerably reduced, and there were 306 private pension funds at the end of 1997 compared with 396 in 1990. *Municipal*

pension funds have shown a similar development throughout the period when the total assets increased while the number decreased. The pension funds' total assets made up NOK 24 billion at the end of 1997 and at this time there were 23 units.

Financial holding corporations were included in the statistics from 1994. The tendency towards an increasing degree of banking, insurance and other activities within the same group of company has resulted in an increase in the numbers of these companies, since the law requires a separation of financial activities; this is often satisfied by the establishment of a holding corporation. The enterprises' total assets increased from NOK 7.7 billion to 17 billion between 1994 and 1997, and over the same period the number of units was increased from 6 to 10.

AFP and FTP are collective pension arrangements that administer modest means, but they are included in the financial sector in the credit market statistics.

6.2 Loans and deposits

The credit market has as its main responsibility to pass on capital from parties that save more than they invest to parties that wish to secure loans. Most financial institutions are conducting lending activities to a greater or lesser degree, but a distinction can be made between enterprises that have lending activities as an *object* and those with available means to invest - where lending is one of the investment alternatives. Banks, state lending institutions and finance and mortgage companies belong to the first group while the latter comprises insurance companies and pension funds. The low yield from lending the last few years has made alternative forms of investments more popular. For the insurance companies this is clearly shown in the statistics, and the share of total assets used for loans has for the life insurance companies been reduced considerably. In particular, investments in bonds have increased, and since 1990 a doubling has occurred.

Total loans and loans to the public

The lending market may be defined as the part of the credit market that deals with loans given by the financial institution to *the public*, defined as households, non-financial enterprises and municipalities. Loans from financial institutions to the public have for the years 1990-1997 made up a relatively stable part, between 84 and 88 per cent of total loans from financial institutions. At the end of 1997 loans to the public made up 90 per cent of the total loans (refers only to financial institutions that conduct lending activities to the public of significance). Total loans from financial institutions amounted to close to NOK 956 billion at the end of 1990. Since then this amount has been reduced yearly and reached bottom in 1994 with NOK 905 billion. From 1995 the loans again increased, and this year the amount for the loans was 937 billion. Of this amount a little more than 851 billion were loans to the public and for the year 1997 the total amount was 1,126 billion, of which 1,012 billion was to the public.

Figure 6.4. Total loans from financial institutions at the end of the year. 1990-1997

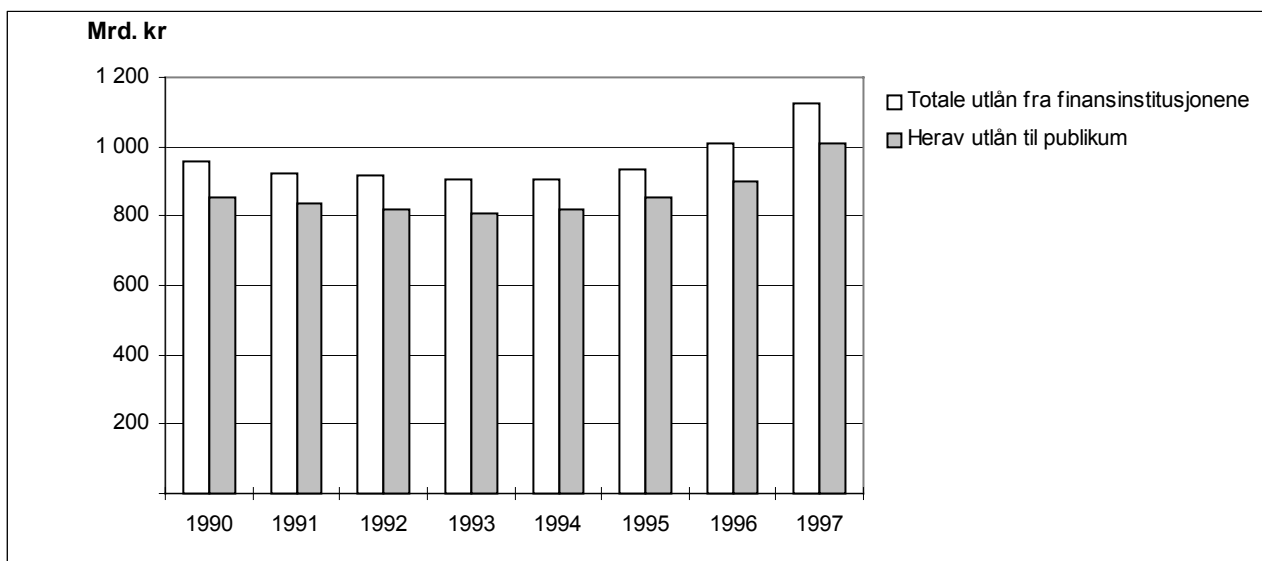
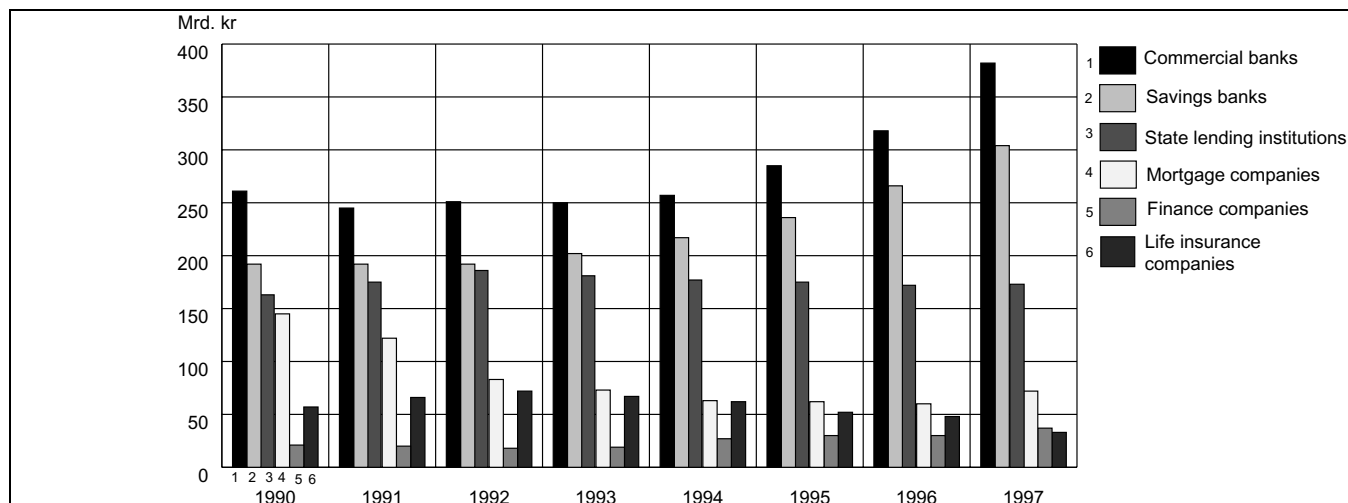

Figure 6.5. Financial institutions loans to the public at the end of the year. 1990 - 1997

Responsible for the growth in loans after 1994 are mainly the banks. The commercial banks increased their loans by 20 per cent in 1997 and by 12 per cent in 1996. Corresponding figures for the savings banks were 14 and 13 per cent, respectively. Aggregated loans from banks to the public amounted to NOK 686 billion at the end of 1997. Except for the finance companies, loans from other financial enterprises have been reduced or stagnated throughout the same period.

The strong reduction in lending from mortgage companies has taken place mainly because some companies have been converted into banks. The total increase for loans from financial institutions was doubled between 1995 and 1997, from 6 to 12 per cent. In other respects, the figures above refers to *utilized loans*, i.e. loans after specified provisions. Because specified provisions have been considerably reduced since 1992, this plays a part of explaining some of the growth in loans.

Table 6.2. Financial institutions. Loans to the public. 31 December 1990-1997. Million kroner

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997*
Commercial banks								
incl. Postal Bank.....	261 184	244 981	251 237	250 251	256 826	284 693	317 692	381 780
Savings banks.....	191 958	191 652	192 312	202 474	216 930	236 350	266 123	303 642
State lending institutions.....	163 044	174 895	185 637	180 792	176 625	175 391	172 167	172 674
Mortgage companies.....	144 659	121 606	83 132	73 145	63 219	62 052	59 522	71 620
Finance companies.....	20 741	19 985	17 636	18 981	24 264	30 430	30 220	36 799
Life insurance companies.....	57 035	65 710	72 146	66 520	62 306	52 000	48 094	33 403
Non-life insurance company.....	4 164	4 381	6 156	4 325	4 147	3 961	4 651	3 933
Total.....	843 433	823 841	808 911	797 118	804 930	845 467	898 993	1 004 364

When comparing the market shares for loans to the public in 1990 with the ones for 1997 (excluding the enterprises with loans of less than NOK 5 billion in 1997), we see that mortgage companies and banks (except for the central bank) represent the largest changes; with the mortgage companies having declined from 17 to 7 per cent and the savings banks having increased their

market shares with 7 percentage points, from 23 to 30 per cent. The commercial banks, that represent the largest share of loans to the public, have increased their share from 31 to 39 per cent. Loans from life insurance companies have also been considerably reduced, with their share of loans to the public declining from 7 per cent in 1990 to 3 per cent in 1997.

Figure 6.6. Market shares of loans to the public at the end of the year. 1990

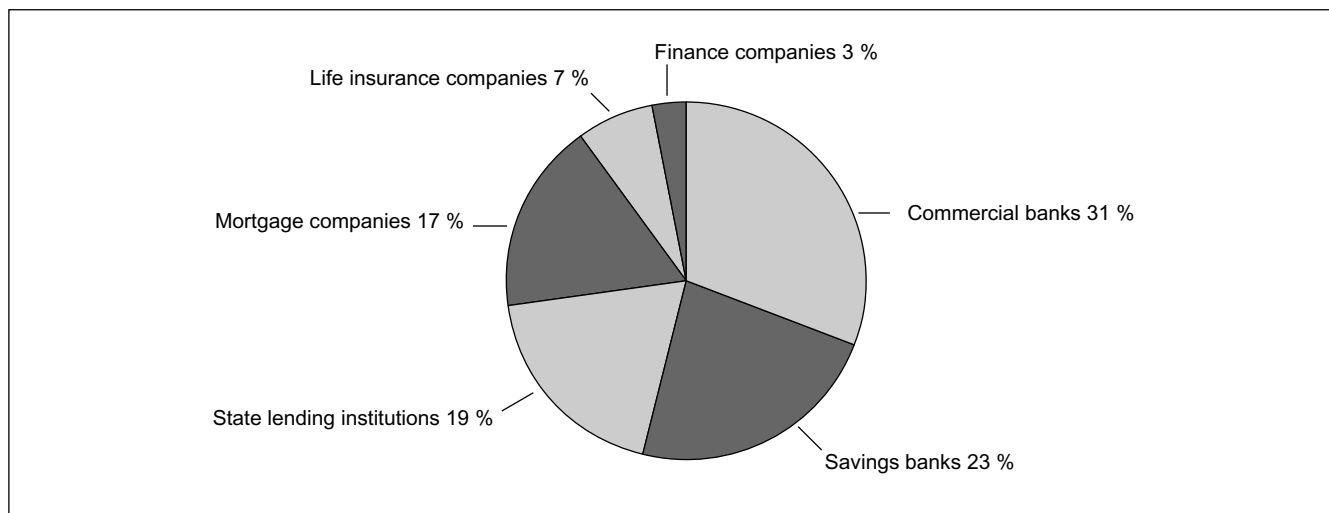
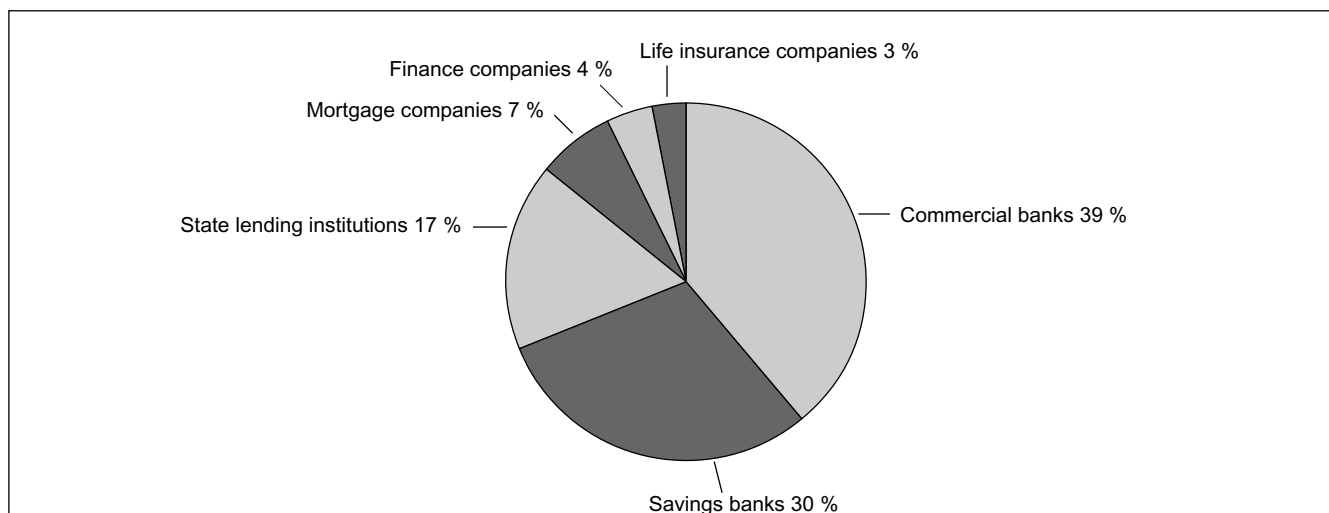

Figure 6.7. Market shares of loans to the public at the end of the year. 1997

Loans by institutional sector

All financial institutions report loans grouped by institutional sector, based on Statistics Norway's institutional sector grouping (see list of institutional sectors, appendix 2-3). For banks, state lending institutions, finance and mortgage companies and unit trusts these figures are published regularly by the Central Bank of Norway, while figures for insurance companies, pension funds and financial holding corporations are published by Statistics Norway.

Loans by industry

The non-financial enterprises and the self-employed in the household sector (i.e. the sec-

tors 610-790, see sector list in appendix 3-4) is grouped by industry in the credit market statistics, and the reporting units distribute their loans by different industries. The development for most of the industries has to a great extent been stable from 1990 to 1997; agriculture, forestry and fishing about 9-10 per cent while the manufacturing share has declined somewhat, from 15 per cent in 1990 to 13 per cent in 1997. The industry "Real estate and business services" has, however, experienced a marked increase, from a share of 35 per cent in 1990 to 40 per cent in 1997.

Table 6.3 Financial institutions. Loans to selected industries. 31 December 1990-1997. Per cent

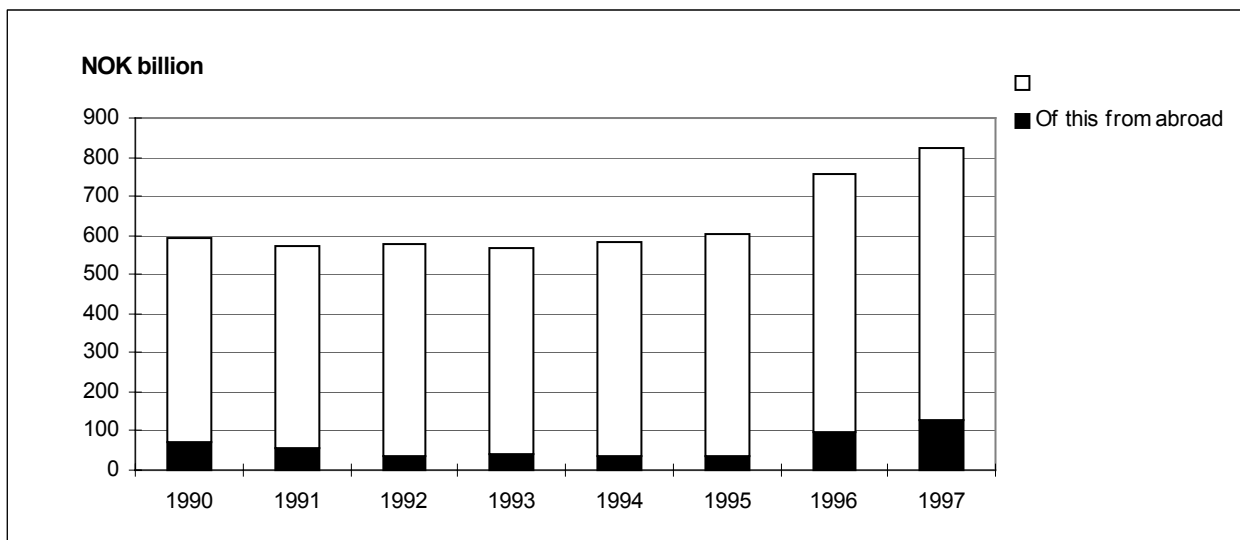
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Agriculture, forestry and fishing	9	10	9	9	9	9	10	10
Crude petroleum and natural gas production	1	1	1	1	1	1	1	1
Manufacturing, total	15	15	14	12	12	12	13	13
Electricity and water supply, construction	7	6	5	6	5	5	5	5
Retail trade, operation of hotels and restau.....	14	13	12	11	12	12	13	13
Ocean transport	9	9	9	9	7	7	7	7
Other transport and communication	5	5	5	7	7	7	7	7
Renting and real estate activities	35	37	39	40	42	42	40	40
Other service activities	4	4	5	5	5	4	3	3
Unspecified industry	1	0	0	0	0	0	0	0

Deposits and other financial sources

Total deposits in commercial and savings banks made up a little less than 696 billion at the end

of 1997. This represents a growth of 5 per cent in 1997 and as much as 18 per cent in 1996.

Figure 6.8. Total deposits in the banks at the end of the year. 1990-1997

However, the strong growth in loans from banks in 1996 and 1997 was not matched by a similar increase in deposits from the public. Such deposits increased by 2 and 3 per cent in 1997 for commercial banks and savings banks respectively, while the corresponding numbers for 1996 were 7 and 5 per cent. From 1996 the need for financing the loans was mostly covered by deposits from abroad (mostly from foreign banks),

which nearly tripled for commercial banks and made up NOK 74 billion in the end of that year. Corresponding figures for the savings banks were NOK 8.4 billion, an increase of NOK 6.6 billion compared with 1995. The bank deposits are clearly still the most important financial source for the banks, and made up 74 and 80 per cent, respectively, of the commercial banks and savings banks' total debt at the end of 1997.

Figure 6.9. Commercial banks' deposits from the public and from abroad at the end of the year. 1990-1997

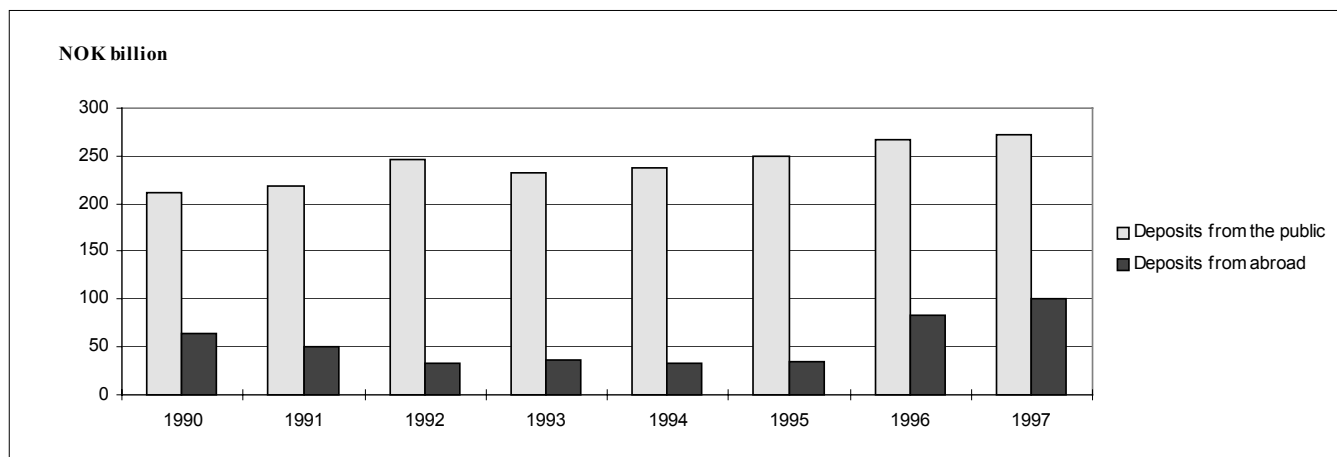
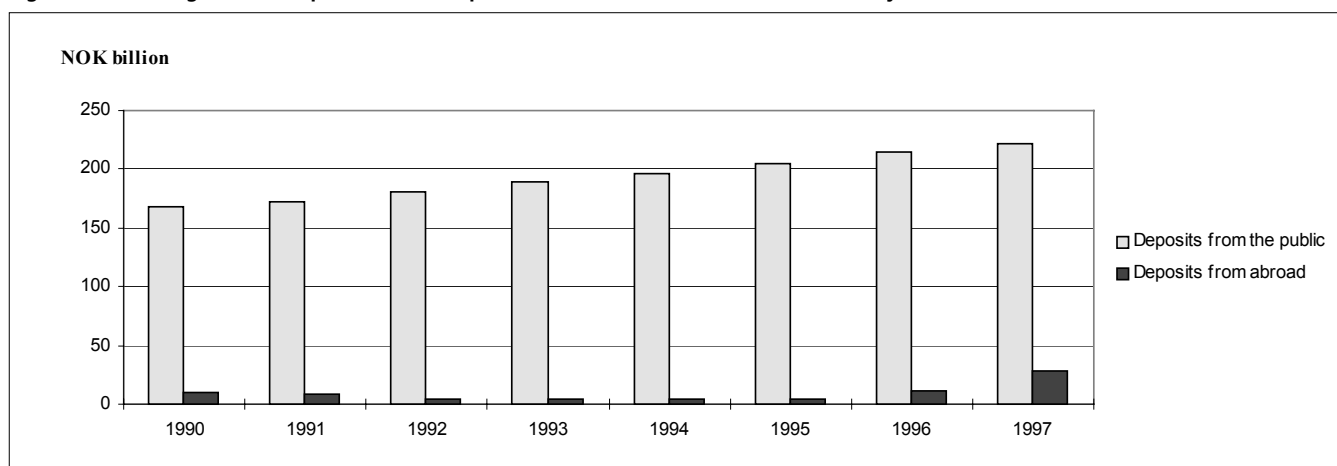

Figure 6.10. Savings banks' deposits from the public and from abroad at the end of the year. 1990 - 1997

Financing through the security market

Both types of banks had a marked increase of loans through the certificate and bond market in 1996 and 1997. In the commercial banks the bond loans increased by 28 per cent in 1996 and by 46 per cent in 1997. The bond loans made up 15 per cent of the commercial banks' total debt by the end of 1997. The certificate loans increased by 67 and 73 per cent in 1996 and 1997, respectively, but such loans make up a minor part of the commercial banks total debt, only 4 per cent by the end of 1997. In the savings banks, a similar trend has taken place: the bond loans increased by 43 and 75 per cent in 1996 and 1997, respectively, while the certificate loans increased by 9 and 26 per cent in the respective years. By the end of 1997, bond loans and certificate loans made up 10 and 6 per cent, respectively, of the savings banks' total debt. Other loans, including loans from the central bank, have for

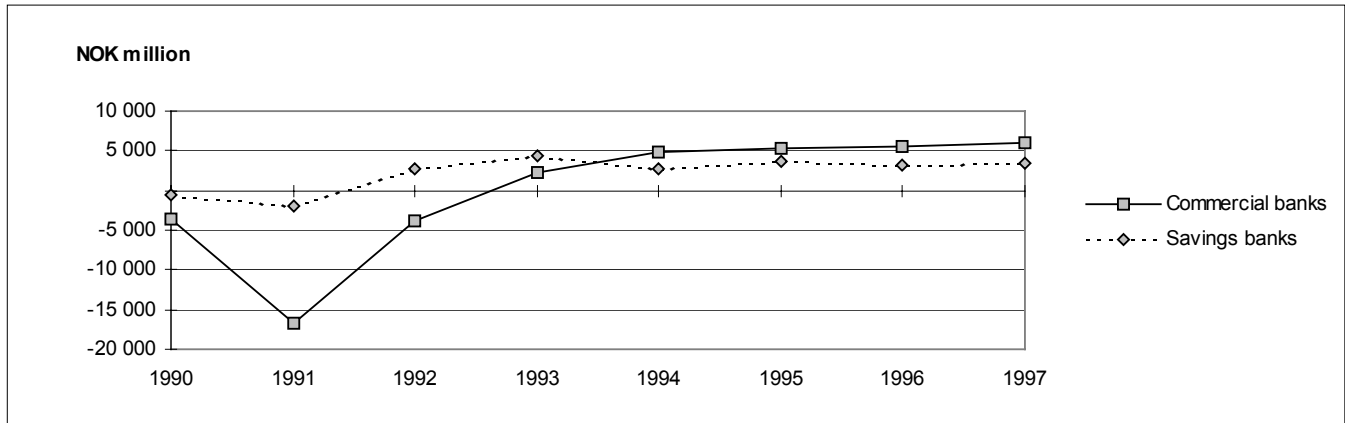
both types of banks decreased considerably in the 1990s.

6.3 Profit and loss figures

Banks and finance and mortgage companies

After the bank crisis early in the 1990s the banks' annual results have shown a strong improvement, and were in 1997 for commercial and savings banks NOK 6.0 and 3.4 billion, respectively. The development of annual results have, however, been more stable for savings banks than for commercial banks where the crises hit much harder and gave a total deficit of as much as 16.6 billion in 1991. The savings banks had the same year a deficit of 2 billion, but the year after the results were again positive. The commercial banks did not have positive results until 1993, but since then a stable growth have taken place.

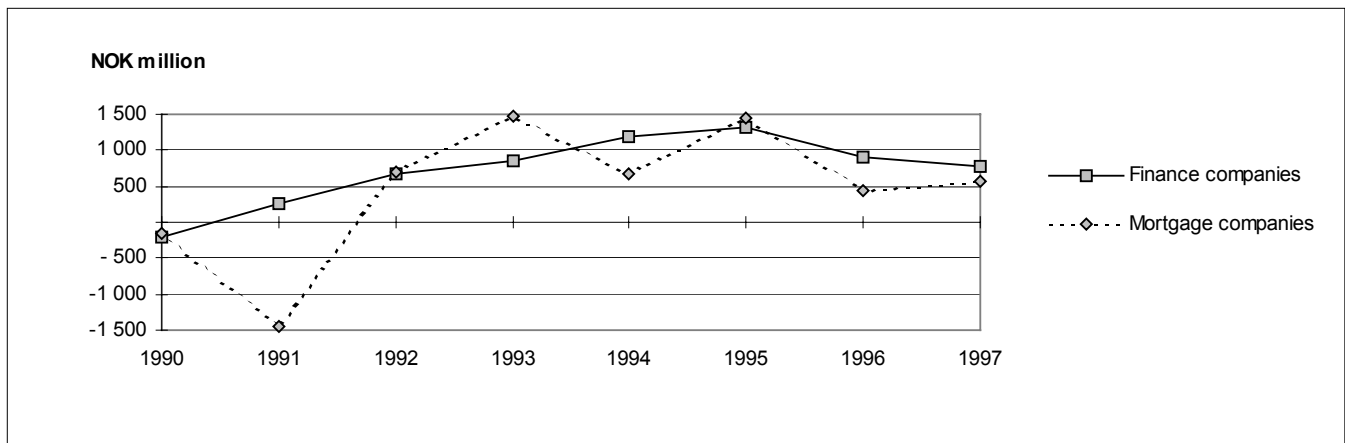
Figure 6.11. Commercial and savings banks' profit/loss for the year 1990-1997

The finance companies recorded a total profit of NOK 771 million in 1997, while the mortgage companies total profit amounted to 577 billion. Compared with 1996 this is an increase of 136 million for the mortgage companies, while it for the finance companies is a reduction of 125 million. The profit for the finance companies was negative in 1990, but there was a surplus the following year, and the companies showed a steady growth until 1995, when the profit

amounted to 1.3 billion. It then fell to below 1 billion in 1996, and continued to drop in 1997. The profit development of the mortgage companies has been unstable in this period but similar to the banks the bottom was reached in 1991 when the total deficit amounted to almost NOK 1.5 billion. Each year since 1992 the enterprises have had positive results, at the most amounting to 1.48 billion in 1993.

Figure 6.12. Finance and mortgage companies' profit/loss for the year 1990-1997

The net interest (defined as the total interest income minus total interest costs) has for banks as well as for finance and mortgage companies been relatively stable throughout the period. The banks reached a peak in 1993, when the aggregated net interest amounted to NOK 13.8 and 11.7 billion for the commercial and savings banks respectively. In 1995, it again increased for the commercial banks, and were at the end of 1997 near the level of 1993. The development for the savings banks has been more stable.

sits from the banks, has fallen considerably throughout the 1990's. In 1991, the interest-differential was 5.3 per cent, while the percentage for 1997 was 3.1.

As for the finance companies, the development of net interests has been quite stable, and after a peak of NOK 2.1 billion in 1995, the companies' net interest amounted at the end of 1997 to NOK 1.8 billion. The development for the mortgage companies has been similar, but net interests fell considerably in 1994 and have dropped since.

The interest differential, or the difference between the average interest on loans and depo-

Figure 6.13. Net interest in banks and finance and mortgage companies. 1990 - 1997

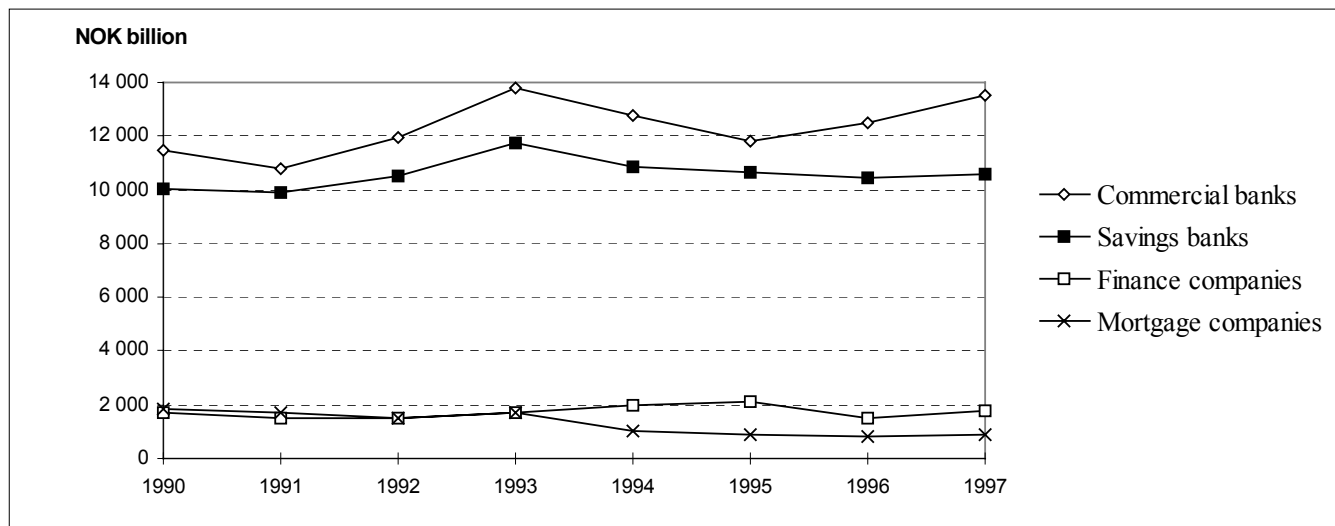
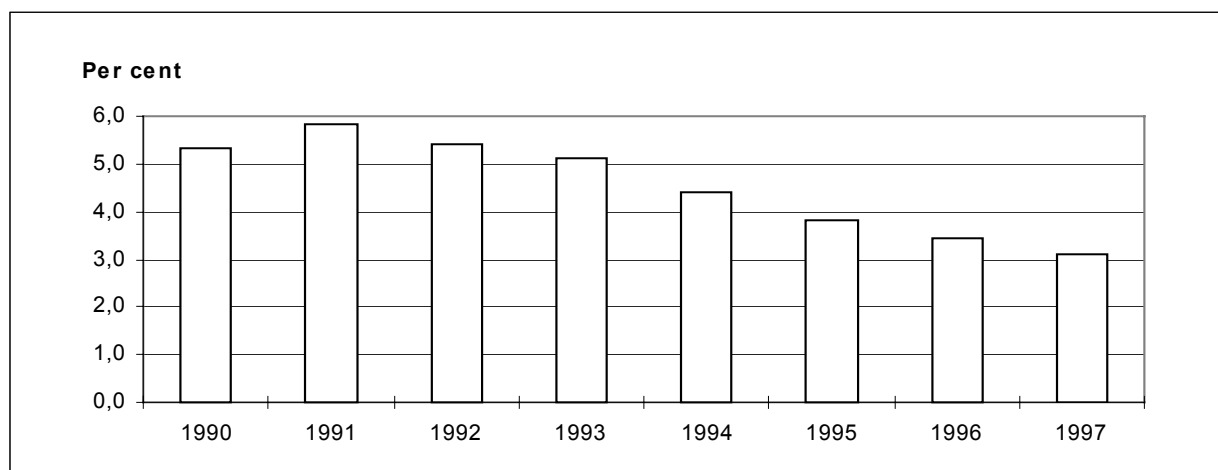

Figure 6.14. Commercial and savings banks' interest differential 1990 - 1997

Although the items "other operating income" and "other operating expenses" have fluctuated considerably over the period, other operating income and costs have varied considerably, the operating results before losses and write-downs has been positive throughout the period. The negative results in the beginning of the 1990s were therefore due to great losses and write-downs. Net losses on loans and guarantees are of great significance in the principle item "Losses and write-downs", but even write-downs and loss/profit on disposal of fixed assets have occasionally had a major influence on the results. The commercial banks recorded as much as NOK 16.8 billion in net losses on loans and guarantees in 1991, and the corresponding figure for savings banks were . From 1994 on losses and

write-downs have been considerably lower, and the commercial banks as well as the mortgage companies had this year net gains (the commercial banks have continued the trend since then). This is due to incomings on previous written off losses, but mainly to big reversals in loan loss provisions, as the recorded losses not only represent the actual loan losses, but constitute the sum of loan losses and the change in loan loss provisions throughout the period (according to the regulations for losses). The commercial banks have each year since 1994 been in the position to reverse considerable amounts which earlier had been allocated for losses, but from 1995 to 1997 the reversing entries were reduced by 56 per cent, from NOK 1,133 to 391 million.

Figure 6.15. Operating profit before losses and write-downs. 1990 - 1997

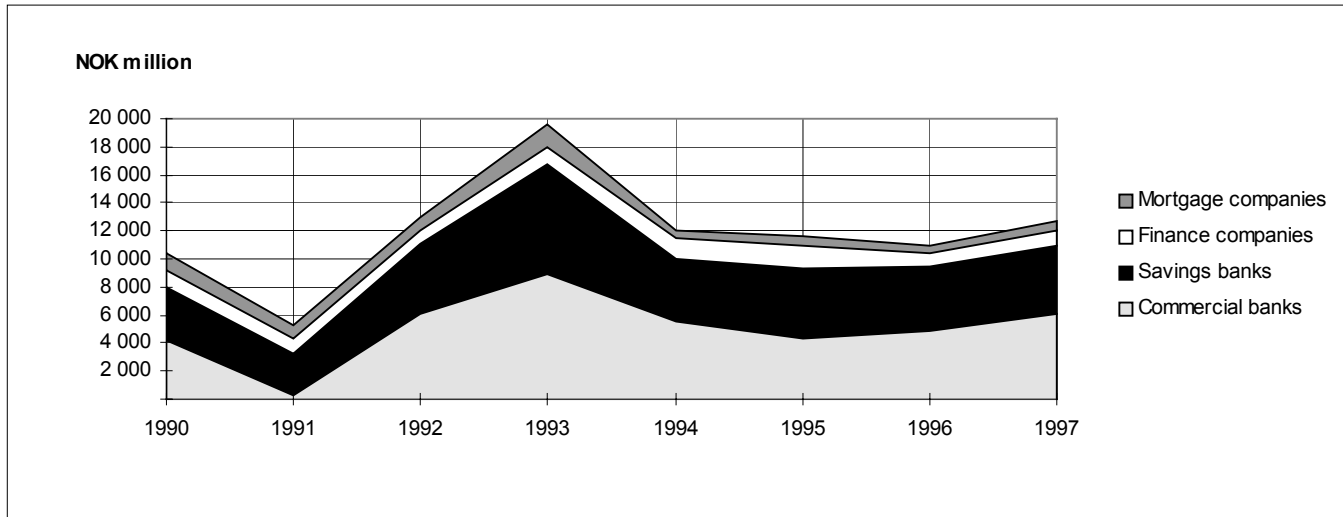
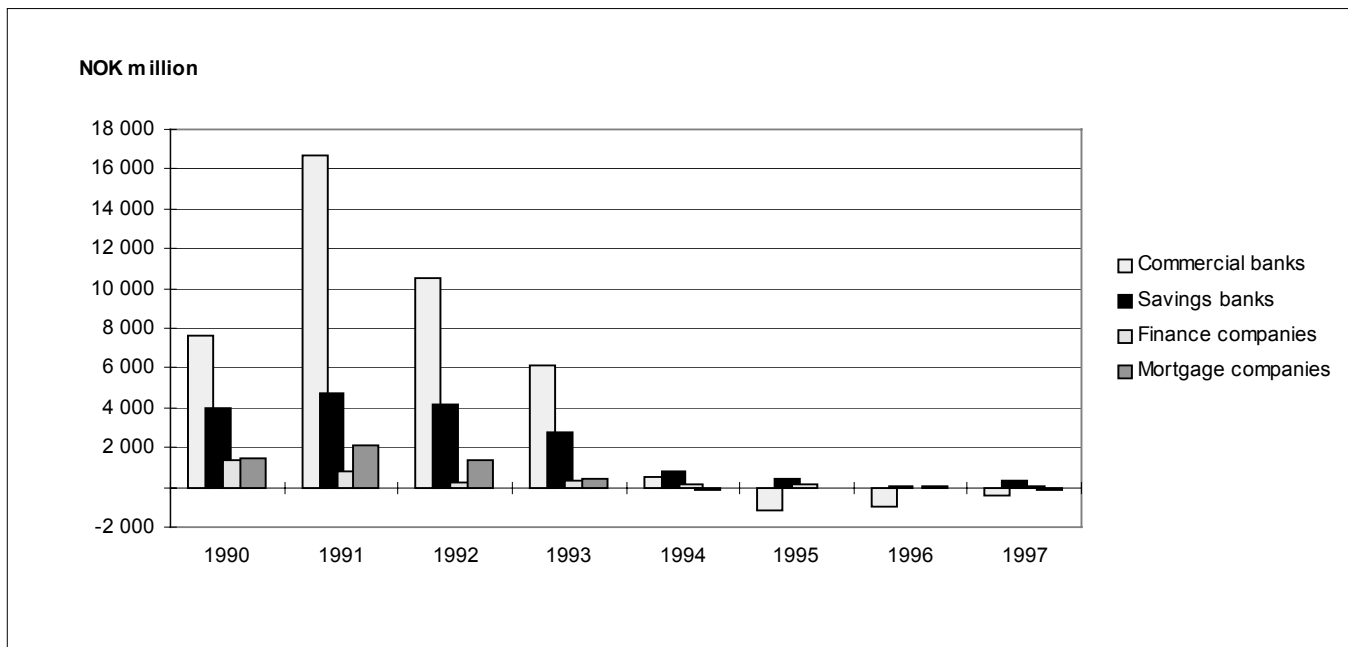

Figure 6.16. Losses and write-downs. 1990 - 1997

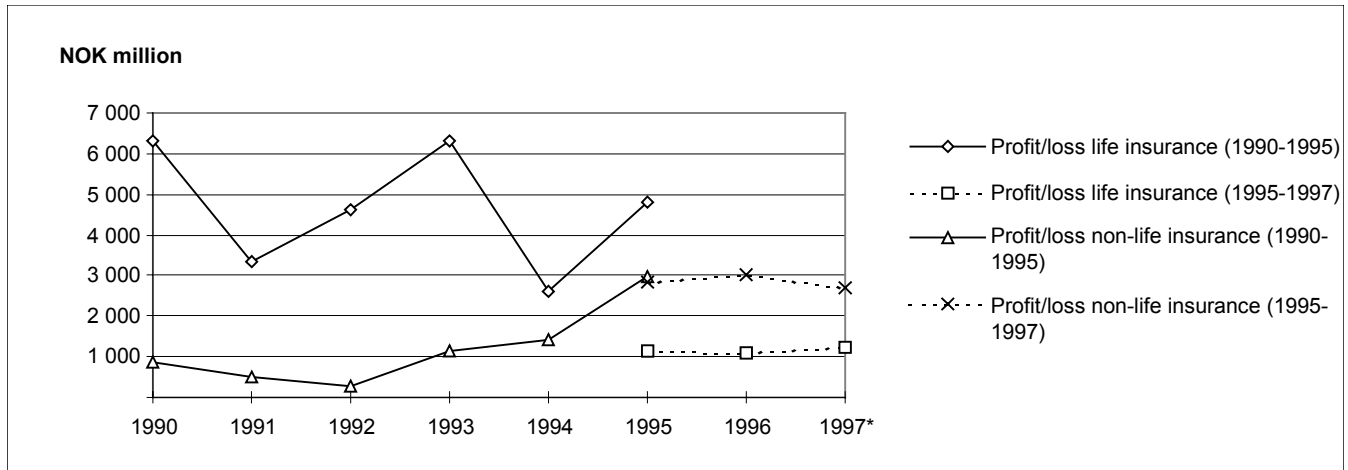

Insurance companies

The layout of the profit and loss account for insurance companies was changed in 1996. From 1996 the statement follows a new plan in accordance with “Regulations for annual accounts etc for insurance companies” (Memo 36/97 from the Banking, Insurance and Securities Commission). The time series from the years 1990-1995 follows the previous regulations and is therefore not comparable with the new layout of 1996. Statistics Norway has, however, converted the result figures from 1995 to the new layout in order to provide three comparable years.

The result for life insurance companies amounted to NOK 1,217 million in 1997, a 120 million increase from 1996. The non-life insurance companies had a profit of NOK 2,699 million, but this implied a reduction from 1996 of NOK 334 million. For the life insurance companies’ results the new layout of the profit/loss account had major consequences, as the allocation of profit to customers are accounted as an expense, and hence reduces the yearly result. This is clearly shown by a comparison of the “old” figures from 1995 with the converted ones. The allocation of profit to customers does not exist for non-life insurance companies, and hence the conversion has not had the same influence on the results.

Figure 6.17. Insurance companies' profit/loss for the year. 1990 - 1997

At the beginning of the 1990's the total results for the non-life insurance companies showed a steady decline and reached the bottom in 1992, but for the years 1993-1995 the companies' results were much better. In 1993 and 1995 the rise was caused by an increase in net

financial income, as for the life insurance companies, while the reduction in claims expenses for own account to a large degree can explain the profit increase for 1994. At the same time, security funds were reduced by almost NOK 1 billion.

Figure 6.18 Premiums and claims for life insurance companies. 1990-1997

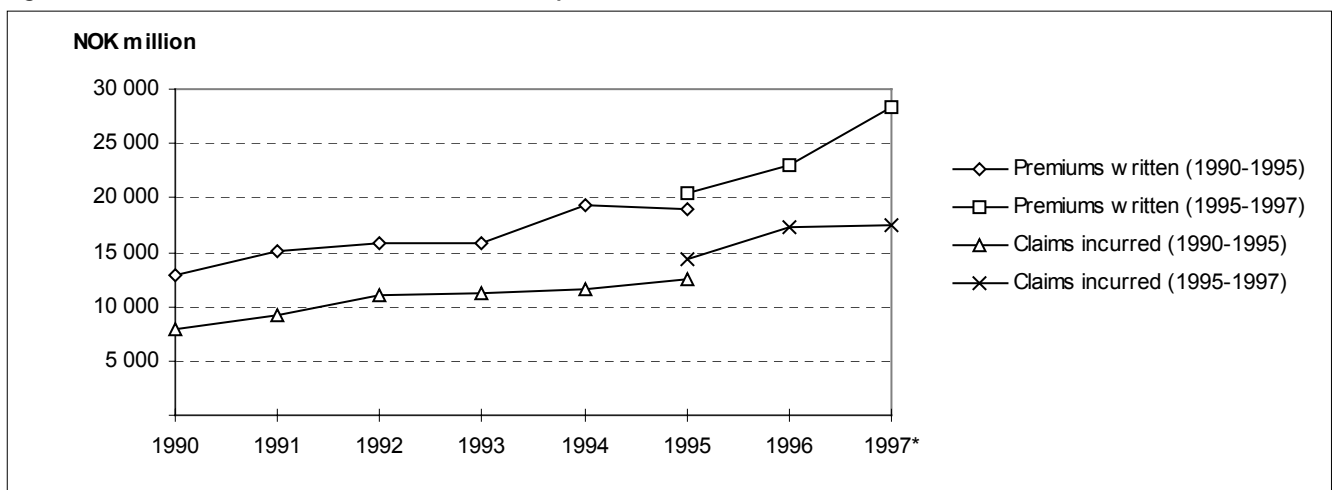
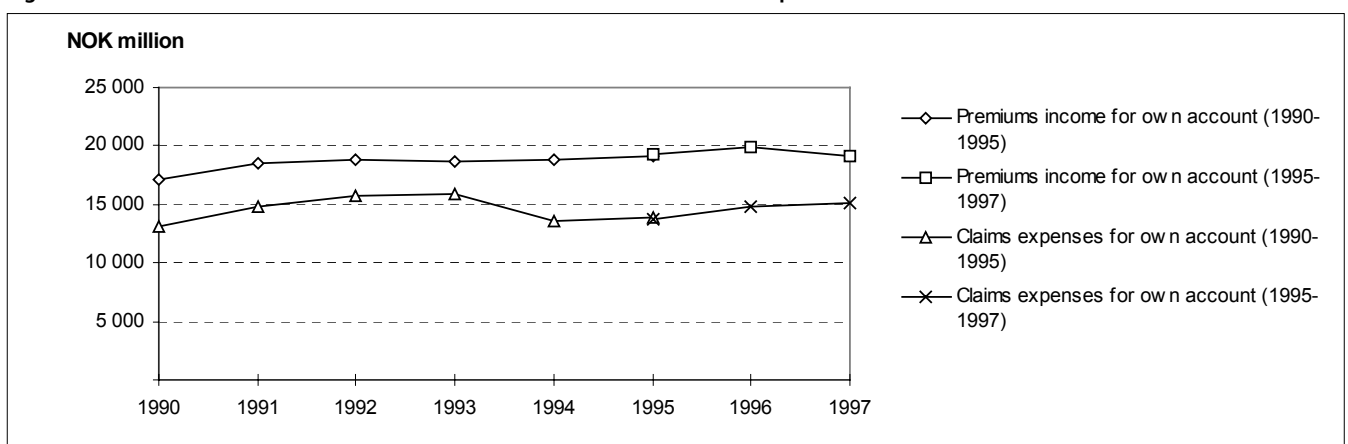

Figure 6.19 Premiums and claims for own account for non-life insurance companies. 1990-1997

Of major importance for the insurance companies' results, are, except for the premium income and claims expenses/bound appropriations, changes in the market values of securities. Because the companies have large amounts of the portfolio as certificates, bonds and shares, fluctuations in rates will have a powerful impact on the net financial income. For the period 1991-1993 the results for the life insurance companies increased by almost NOK 3 billion,

due to a strong increase in net financial income. In 1994 the situation was reversed; a sharp decline in net financial income occurred, leading to a reduction in the results even though the premium income increased relative to the bound appropriations. From 1995 the net financial income has risen again and for the last years they have stabilized on a high level.

Figure 6.20 Net financial income for insurance companies. 1990-1997

Tabeller 28 sider.

Tabellene foreligger dessverre ikke elektronisk. Bare i papirversjon.

De sist utgitte publikasjonene i serien Norges offisielle statistikk

Recent publications in the series Official Statistics of Norway

Merverdiavgift på 23 prosent kommer i tillegg til prisene i denne oversikten hvis ikke annet er oppgitt

- C 463 Statistisk årbok 1998. 1998. 479s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4552-4
- C 464 Fiskeristatistikk 1994-1995 *Fishery Statistics 1994-1995*. 1998. 116s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4553-2
- C 465 Boforholdsundersøkelsen 1995 *Survey of Housing Conditions 1995*. 1998. 106s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4556-7
- C 466 Kriminalstatistikk 1996 *Crime Statistics 1996*. 1998. 106s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4557-5
- C 467 Arbeidsmarkedsstatistikk 1996-1997 *Labour Market Statistics 1996-1997*. 1998. 176s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4558-3
- C 468 Skogstatistikk 1996 *Forestry Statistics 1996*. 1998. 102s. 85 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4559-1
- C 469 Olje- og gassvirksomhet 2. kvartal 1998: Statistikk og analyse *Oil and Gas Activity 2nd Quarter 1998: Statistics and Analysis*. 1998. 78s. 110 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4560-5
- C 470 Kulturstatistikk 1996 *Cultural Statistics 1996*. 1998. 100s. 85 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4562-1
- C 471 Jaktstatistikk 1997 *Hunting Statistics 1997*. 1998. 59s. 85 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4564-8
- C 472 Utenrikshandel 1997 *External Trade 1997*. 1998. 153s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4565-6
- C 473 Nasjonalregnskapsstatistikk 1990-1997: Produksjon, anvendelse og sysselsetting. 1998. 141s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4567-2
- C 475 Kommune-Norge i tall 1996. 1998. 53s. 85 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4569-9
- C 476 Sjøfart 1997 *Maritime Statistics 1997*. 1998. 121s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4570-2
- C 477 Statistical Yearbook of Norway 1998. 1998. 479s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4571-0
- C 478 Stortingsvalget 1997 *Storting Election 1997*. 1998. 144s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4573-7
- C 479 Veitrafikkulykker 1997 *Road Traffic Accidents 1997*. 1998. 91s. 85 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4574-5
- C 480 Regnskapsstatistikk 1996: Aksjeselskaper *Accounts Statistics 1996: Joint-Stock Companies*. 1998. 57s. 85 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4575-3
- C 481 National Accounts 1990-1997: Production, Uses and Employment. 1998. 141s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4576-1
- C 482 Lastebiltransport 1994-1996 *Road Goods Transport 1994-1996*. 1998. 106s. 100 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4578-8
- C 483 Samferdselsstatistikk 1997 *Transport and Communication Statistics 1997*. 1998. 165s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4579-6
- C 484 Fiskeoppdrett 1995 *Rearing of Fish 1995*. 1998. 40s. 75 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4583-4
- C 486 Reiselivsstatistikk 1997 *Statistics on Travel 1997*. 1998. 76s. 85 kr (inkl. mva.) ISBN 82-537-4588-5
- C 487 Elektrisitetsstatistikk 1996 *Electricity Statistics 1996*. 1998. 67s. 85 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4589-3
- C 488 Befolkningsstatistikk 1997: Hefte III Oversikt *Population Statistics 1997: Volume III Survey*. 1998. 156s. 115 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4592-3
- C 489 Lakse- og sjøaurefiske 1997 *Salmon and Sea Trout Fisheries 1997*. 1998. 41s. 75 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4595-8
- C 490 Dødsårsaker 1995 *Causes of Death 1995*. 1998. 226s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4598-2
- C 491 Olje- og gassvirksomhet 3. kvartal 1998: Statistikk og analyse *Oil and Gas Activity 3rd Quarter 1998: Statistics and Analysis*. 1998. 120s. 110 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4604-0